

PRI JAZERE

ERIK MELIŠKA

Pri jazere

Erik Meliška

Edícia Tí, čo stáli blízko

Obsah

Úvod – Tí, čo stáli blízko	5
Diera v streche	8
Za príbehom	40
Miesto pri stole	45
Búrka na jazere	81
Dvetisíc kusov	116
Za príbehom	147
Dcéra a žena	153
Za príbehom	184
Odišli mnohí	190
Za príbehom	220
Doslov autora	224
Historický a zemepisný prehľad Galiley	226
Ako táto kniha vznikla	232

O knihe

Edícia Tí, čo stáli blízko

Kraj pri Galilejskom jazere stretne potulného rabína. Šesť príbehov zblízka a zdola o tom, že zázrak má svoju cenu a nie každý, kto stretne pravdu, pri nej zostane.

Úvod – Tí, čo stáli blízko

Evanjeliá sú úsporné knihy. Nezaznamenávajú ceny rýb na trhu, vôňu mokrých sietí na rannom brehu ani to, koľko drachiem stála oprava strechy, ktorú štyria chlapi prekopali, aby spustili mrzáka pred Ježišove nohy. Evanjelisti písali svedectvo o tom, kto Ježiš bol a čo urobil, a všetko ostatné nechali v tieni.

Ale ten tieň nebol prázdny. Boli v ňom ľudia.

Muži a ženy z mäsa a kostí, ktorí mali vlastné dlhy, rodiny, remeslá a strachy. Ľudia, ktorí nehľadali náboženské zjavenia ani teologické pravdy – chceli len dochovať stádo svíň do jesenného odpredaja, zachrániť dcéru pred horúčkou, vybrať clo od rímskych kupcov alebo prežiť nočnú víchricu na starej borovicovej lodi.

A práve do tohto ich úzkeho, tvrdého sveta vstúpil človek z Nazareta.

Kniha, ktorú držíte v rukách, je prvým zväzkom edície *Tí, čo stáli blízko*. Nechce biblický text nahrádzať, opravovať ani poučať. Každý zo šiestich príbehov tejto knihy stojí na konkrétnom zázname evanjelií. Udalosti, miesta a výsledky zostávajú nezmenené.

Zmenil sa len uhol pohľadu. Nekráčame za Kristom ako vševediaci pozorovatelia, ktorí vopred poznajú veľkonočné ráno. Stojíme vedľa neho v prachu a pozeráme sa naňho zdola, cez oči tých, ktorí pri zázraku stáli a museli niesť jeho dôsledky.

Poznámka k textu a typografii

- **Všetky skutočné biblické výroky a citáty sú v texte vyznačené kurzívou.** Pochádzajú zo Slovenského ekumenického prekladu Písma. Keď Ježiš v knihe hovorí, hovorí výhradne slovami, ktoré zaznamenali evanjelisti. Fikcia mu nevkladá do úst žiadne nové učenie ani vysvetlenia.
- **Za každým príbehom nasleduje vecný historický aparát „Za príbehom“.** Nájdete v ňom presné biblické adresy, odcitované verše, rozlíšenie toho, čo pochádza z Písma a čo je literárne dotvorené, dobové reálie a poctivé priznanie historických neisôt.
- **Vymyslené postavy nie sú príčinou zázrakov.** Stoja v zástupe, nesú dôsledok rozhodnutia, počítajú stratu alebo zápasia s vlastným svedomím.

Príbehy pri jazere nie sú o dokonalých svätcoch. Sú o ľuďoch, ktorí sa ocitli príliš blízko pri ohni – a zistili, že ich život už nikdy nebude taký bezpečný ako predtým.

Diera v streche

1. Dielňa za svítania

Štyri denáre. Toľko stojí voz hlíny zmiešanej s plevami, tri trámy zo sýkomory a robota dvoch chlapov na dva dni, keď treba po zime nanovo udusať strechu. Tieto počty som nosil v hlave skôr, než sme Chananjáša položili na nosidlá. Každý v Kafarnaume vie, čo stojí strecha, lebo každú jeseň pred dažďami po nej chodíme s ťažkým kamenným valcom a zatláčame praskliny, aby nám voda netiekla na múku, na deti a na vlnu.

Moje meno je Eliazar, syn Šimeóna. Mám tridsaťšesť rokov a živím sa tkaním hrubých vlnených plášťov. Dielňu mám v dolnej uličke tri domy od jazera, kde je vzduch večne ťažký soľou a zápachom vyvrhnutých rýb. Ráno vstávam skôr, než rybári vytiahnu prvé nočné siete na breh. V izbe je vtedy zima, čadičové kamene na podlahe chladia cez vlnené onuce a prvé, čo človek počuje, je vízganie drevených krosien pod rukami môjho staršieho učňa.

Moje krosná sú staré, zdedené po otcovi. Sú to zvislé krosná z ťažkého borovicového dreva, zaťažené na spodku hlinenými závažiami – *miškolot* – z nepálenej hlíny, ktoré držia osnovu napnutú ako struny na harfe. V kúte stoja kamenné kade na farbenie: v jednej je červené farbivo z koreňa mareny, v druhej žltý odvar z divého rumančeka a v tretej horký lúh z dreveného popola na od-

masťovanie surového ovčieho rúna. Vlna má svoj vlastný život. Ak ju zle preperiete, v zime sa zrazí a stvrdne; ak ju preperiete príliš, vlákno sa zlomí a plášť nevydrží ani jeden lejak na púšti.

Každý plášť, ktorý vyjde z mojej dielne, musí mať štyri lakte na dĺžku a dva a pol na šírku. Musí byť taký hustý, aby cez neho neprefúkol nočný vietor z Hermonu a aby si doň pastier na svahoch mohol zabaliť chlieb a syr bez toho, aby mu navlhli. Za taký plášť dostanem od kupca z Cézarey tri denáre. Dva denáre idú na vlnu a farbivo, pol denára učňom, a mne zostane pol denára na múku a olivový olej pre rodinu.

Dlžoba na dielni bola dvadsaťštyri strieborných šekelov. Požičal som si ich pred dvoma rokmi od kupca Šabataia z Betsaidy, keď mi mole vyžrali tri baly farbenej vlny z Damasku. Šabatai nebol úžerník, bral zákonný úrok, no na začiatku každého novomesiaca stál pred mojim prahom s koženým mešcom v ruke a nepovedal viac ako tri slová: „Eliazar, je čas.“

V to ráno, keď sa to celé začalo, neprišiel Šabatai. Prišla Šulamit, Chananjášova matka.

Vyšla z ranného šera ako tieň. Bola to drobná žena, vdova po debnárovi, chrbát mala zohnutý od nosenia vody z obecnej studne a ruky dopukané od lúhu, ktorým prala cudziu bielizeň. Vošla do dvora, sadla si na plochý čadičový kameň vedľa koryta na namáčanie priadze a zložila si ruky do lona.

Neplakala. Ženy v Kafarnaume plačú, keď dieťa zo-

mrie alebo keď muž nepríde z nočného lovu na jazere. Keď však človek tri roky leží na zemi a nevie pohnúť ani palcom na nohe, slzy vyschnú. Zostane len sivý prach a tupá, každodenná únava, ktorá človeka pomaly zožiera zaživa.

„Eliazar,“ povedala a hlas mala suchý ako lístie sýkomory.

Položil som česák na vlnu na drevenú lavicu. Učň prestal hádzať člnok a v dielni zostalo ticho, prerušované len vzdialeným plieskaním vln o breh.

„Prišiel v noci,“ pokračovala bez toho, aby sa na mňa pozrela. „Ondrej a Šimon ho priviezli na lodi z druhej strany. Spí v Šimonovom dome pri prístavisku. Celé mesto už o tom vie. Pred ich dverami stoja ľudia od štvrtej hliadky.“

Vedel som, koho myslí. Nikto v meste nemusel vyslovovať jeho meno. Tesár z Nazareta. Pred mesiacom v našej synagóge vyhnal z človeka nečistého ducha takým krikom, že starší synagógy od strachu pustili zvitok prorokov na zem. Potom vošiel k Šimonovi a jeho svokre zrazil horúčku za jedinu hodinu. Videl som ju na druhý deň na trhu niesť kôš sušených fíg, akoby nikdy neležala v pote.

Pozrel som na Šulamit. Hľadela na svoje prsty.

„Chananjáš dnes nejedol,“ povedala ticho. „Od svitania hľadí do stropu. Nič nehovorí, ale viem, na čo myslí. Dnes je ten deň, Eliazar. Ak ho tam neodnesiete dnes, zajtra ten človek odíde do Magdaly alebo do Tiberiady

a my zostaneme sami.“

Utreľ som si prsty masťné od ovčieho tuku do zásterky. Pozrel som sa na strop mojej dielne, kde viseli vysušené pradená vlny, potom na dvor a do uličky. Mal som na krosnách natiahnutú osnovu na tri plášte pre kupca z Cézarey. Ak ich nedokončím do konca týždňa, Šabat si vezme záloh na dielňu. Mal som vlastnú rodinu, dve dcéry, ktoré potrebovali veno, a plecيا doráňané od nosenia ťažkých balov.

Ale potom som si spomenul na Chananjáša, ako vyzeral pred tromi rokmi.

2. Lešenie v Tiberiade

Pred nešťastím bol Chananjáš najsilnejší chlap v našej uličke. Mal široké ramená, ruky ako kováčske kladivá a vedel na pleci vyniesť vrece pšenice na poschodie sýpky bez toho, aby sa zadýchal. Keď v lete nebolo dosť roboty s vlnou, chodievali sme spolu na nádennické práce.

V ten rok staval tetrarcha Herodes Antipas svoje nové mesto, Tiberias. Rímski inžinieri a grécki stavitelia potrebovali stovky robotníkov na stavbu kamenného prístavného móla a palácových terás nad jazerom. Platili denár na deň – hotové striebro, žiadne naturálie ani zmenky. Pre chlapov z Kafarnaumu to bol obrovský peniaz, hoci pobožní starší v synagóge pľuli na zem, kedykoľvek sa spomenulo meno nového mesta. Ho-

vorili, že Tiberias je postavený na starých hrobch, že je to rituálne nečisté sídlo pohanov a herodiánskych zradcov a že každý Žid, ktorý tam položí ruku k dielu, sa poškvŕňuje pred Hospodinom.

Ale hlad nepozná rituálnu čistotu. Šulamitin muž bol vtedy čerstvo po smrti, dlhy rástli a Chananjáš chcel vykúpiť rodinný olivový sad v údolí. Chodili sme do Tiberiady pešo, tri hodiny cesty každé ráno po brehu jazera.

Robili sme na západnom móle. Dvoma žeriami na lanách sme vyťahovali obrovské kvádre bieleho vápenca z lodí a ukladali ich na čadičový základ priamo vo vode. Lešenie bolo postavené z borovicových trámov dovezených z Libanonu, zviazaných konopnými povrazmi. Bolo horúce poludnie, vzduch nad jazerom sa chvel ako nad pahrebou a kamene boli také rozpálené, že sa na nich nedala udržať holá dlaň.

Chananjáš stál na hornom lešení vo výške štyroch siah. Prijímal hák žerjavu s ťažkým otesaným kvádom. Rímsky dozorca dole kričal po grécky, aby pohli, lebo prichádzal prefektov čln.

Videl som to zo spodnej plošiny.

Lano na severnom nosníku nevydržalo. Nebol to pomalý pád – ozval sa zvuk, akoby praskol obrovský bič. Borovicový trám sa rozštíepil napoly, lešenie sa naklonilo a Chananjáš stratil pevnú zem pod nohami. Videl som jeho tvár v tom zlomku sekundy – nevydal ani hlások, iba vystrel ruky do prázdna, akoby chcel chytiť vzduch.

Spadol chrbtom priamo na hromadu neopracova-

ných čadičových balvanov na brehu.

Ten zvuk nezabudnem do smrti. Bolo to puknutie, aké vydá suchá vetva duba, keď na ňu stúpi ťažký vôl.

Keď sme k nemu pribehli, ležal tvárou hore medzi kameňmi. Oči mal otvorené, z nosa mu tiekol tenký prúd tmavej krvi a hruď sa mu dvíhala v krátkych, trhaných nádychoch. Mysleli sme, že je mŕtvy. Rímsky dozorca prišiel, kopol nohou do kopy dreva, zahrešil a prikázal nám, aby sme ho odpratali z cesty, lebo prichádza ďalší náklad. Nedali nám ani medenú prutu na ošetrovanie. Ani na nosidlá.

Niesli sme ho do Kafarnaumu na plachte celú noc. Štyri hodiny chôdze v tme popri vode. Každý krok po kamenistej ceste mu vyrážal z úst tichý ston.

Prežil to. Ale to bol celý jeho život. Od pása nadol stratil všetok cit. Nohy, ktoré predtým vládali vyniesť vrece na sýpku, mu za tri roky vyschli na hrúbku kozieho roha. Koža na päťkách mu zosivela, popraskala a pokrýla sa hnisavými vredmi od večného ležania. Celé dni ležal v tmavej izbe bez okien na rohoži naplnenej suchou trstinou, ktorá páchla močom a zatuchlinou. Jeho matka ho musela kŕmiť lyžicou z olivového dreva a otáčať ho zo strany na stranu, aby mu mäso na bedrách neodhnulo až na kosť.

Pozrel som sa na Šulamit, ktorá sedela na mojom dvore.

„Počkaj tu,“ povedal som. „Zájdem za Malkiášom.“

3. Štyria na dvore

Zohnať v Kafarnaume štyroch dospelých chlapov na pol dňa uprostred pracovného týždňa nie je maličkosť. V tomto meste nikto nežije z úspor. Ak rybár nevytiahne siete, večer nie je ryba na soli; ak kamenár neotesáva kvádre, kováč mu nedá chlieb na dlh.

Kamenár Malkiáš býval za synagógou. Našiel som ho sedieť na dvore pred hromadou čierneho čadiča s ťažkým kladivom a železným hrotom v ruke. Mal okolo päťdesiatky, ruky samá jazva od odletujúcich úlomkov kameňa a jedno oko napoly privreté od starého zásahu črepinou. Keď som mu povedal, o čo ide, neodpovedal hneď. Uderil kladivom do balvana, odrazil kus kameňa a utrel si zaprášené čelo chrbtom ruky.

„Ten Nazaretský?“ spýtal sa chrapľavo. „Počul som o ňom. Vracia, že včera na druhej strane utopil stádo svíň nejakého Gréka. Mesto je plné rečí. Polovica ľudí hovorí, že je to prorok, a druhá, že privedie na nás rímske kohorty.“

„Malkiáš, Chananjáš leží tri roky,“ povedal som rovno. „Pamätáš si, ako ti pomáhal stavať múr pri lisovni oleja?“

Malkiáš sa pozrel na svoje kladivo. Položil ho na zem. „Vezmem páčidlo a dva silné povrazy. Kto sú ďalší dvaja?“

„Idem po Natana a Joaba.“

Natan predával sušené a solené ryby na malom trhovisku pri mestskej bráne. Bol to chudý, nervózny chlapík, ktorý večne rátať drobné medenáky a báľ sa colníkov. Keď som k nemu prišiel, práve sa hádal s nejakou ženou o cene za hrst' sušených sardiniek.

„Zbláznil si sa, Eliazar?“ vyprskol na mňa, keď som ho odtiahol nabok. „Pozri sa na ulicu! Dnes je v meste toľko ľuďí, že by som mohol predať aj staré hlavy z minulého týždňa. Mám tu nechať stánok chlapcovi, ktorý nevie ani zrátať tri asy?“

„Natan,“ chytil som ho za lakeť. „Kto ťa vytiahol z vody pred štyrmi rokmi, keď sa ti prevrátil čln pri Betsaide a ty si nevedel plávať?“

Natan zmĺkol. Pozrel sa na debničku so soľou, potom na mňa. Zahrešil popod nos, otočil sa k svojmu trinásťročnému synovcovi a prísne mu prikázal: „Ak stratíš čo i len jeden kvadrant, večer ťa zderiem remeňom.“ A vykročil so mnou.

Štvrtým bol Joab. Joab viazal siete a bol to najmladší z nás – mal sotva dvadsať rokov, no mal široký chrbát a nohy zvyknuté na chôdzu v bahne jazera. Joab nekládol otázky. Keď počul Chananjášovo meno, iba vytiahol spoza pásu zväzok pevných konopných lán, ktoré používal na viazanie vlečných sietí, a šiel za nami.

O deviatej hodine dopoludnia sme stáli v Šulamitom dome.

Izba bola nízka, tmavá, postavená z neotesaného ča-

diča spájaného hlinou. Jediné svetlo prichádzalo cez nízke dvere zakryté roztrhanou rohožou. V kúte na zemi ležal Chananjáš.

Vyzeral hrozne. Tvár mal popolavosivú, brada mu narástla do divých chumáčov a z očí sa mu vytratil všetok život. Prikrytý bol starým vlneným plášťom, z ktorého trčali jeho nohy – suché, tenké paličky bez svalov, s ovisnutými chodidlami.

Kľakol som si k nemu.

„Chananjáš,“ povedal som.

Pomaly otočil hlavu. Trvalo mu to niekoľko sekúnd, akoby pohyb krku vyžadoval nadľudské úsilie. Pozrel sa na mňa, potom na Malkiáša a Joaba stojacich vo dverách.

„Načo ste prišli?“ zašepkal. Hlas mal slabý, zachrípnutý od dlhého mlčania. „Nechajte ma ležať, Eliazar. Už ma nikam nenoste. Každý pohyb bolí. Chcem len spať.“

Malkiáš pristúpil bližšie. Jeho ťažká postava zaplnila polovicu malej izby.

„Nevstaneš, kým ťa neponesieme, chlapče,“ povedal Malkiáš tvrdo, ale v hlase mal zvláštne chvenie. „Tri roky si hľadel do tejto tmy. Dnes pôjdeš von. Aj keby sme ťa mali niesť až na koniec sveta.“

Rozprestreli sme dve jaseňové žrde, medzi ktoré Joab pevne priviazal hrubú vrečovinu z obilných vriec. Chytili sme Chananjáša za ramená a za pás. Bol ľahký – strašidelne ľahký, vážil menej ako dvanásťročný chlapec. Keď sme ho nadvihovali z rohože, vykrikol od bo-

lesti. Bol to krátky, zvierací zvuk, ktorý nám zovrel hrdlá. Jeho matka v kúte si zakryla tvár závojom a začala sa potichu modliť Šma Jisrael.

Položili sme ho na nosidlá. Joab ho priviazal konopným povrazom okolo hrudníka, aby sa pri kolísaní nezošmykol na zem.

„Pripravte sa,“ povedal som. „Každý vezme jeden roh. Joab a Malkiáš vzadu, ja a Natan vpredu. Držte to rovno.“

Zdvihli sme ho a vyšli sme na slnko.

4. Ulica plná laktŕov

Svetlo vonku bolo oslepujúce. Chananjáš si okamžite zakryl oči rukou; nebol na slnku takmer osem mesiacov a jeho zreničky nezniesli ostrý stredomorský svit.

Ulica bola upchatá.

Kafarnaum má zvyčajne pokojný denný rytmus: ráno trh s rybami, na poludnie horúčava, keď sa ulice vyprázdnia a ľudia sedia v tieni dvorov, a k večeru opäť ruch pri pristávaní lodí. Dnes však mesto pripomínalo rozrušené mravenisko. Ľudia prúdili zo všetkých strán – z horných viníc, z Magdaly, z dedín na úpätí pahor-
kov, ba videl som aj kupcov z Damasku, ktorí nechali svoje muly priviazané pri mestskej bráne a tlačili sa do úzkych uličiek.

„Uhni, človeče!“ zakričal Natan a predným koncom žrde vrazil do chrbta akéhosi rybára v zaprášenom plášti.

Rybár sa otočil s hnevom, ruka mu vyletela dopredu, no keď zbadal nosidlá a na nich vychudnuté telo s neživými nohami, ruka mu klesla. O krok ustúpil, ale za ním stál ďalší múr z tiel.

Niešť dospelého človeka na dvoch jaseňových žrdiach cez hustnúci dav je vyčerpávajúca, krvopotná robota.

Bolo to presne vyvážené utrpenie: ja som držal predný pravý roh, Natan predný ľavý, rybár Joab zadný pravý a kamenár Malkiáš zadný ľavý roh. Každý z nás musel presne prispôbiť svoj krok, inak by sa plachta nebezpečne naklonila a Chananjáš by sa zosypal na ostré kamene. Váha samotného tela nebola veľká – za tri roky nehybného ležania mu svaly na nohách vyschli na kosť a stratil polovicu váhy chlapa – no tlak bol nerovnomerný a nepredvídateľný.

Chodidlá sa nám šmýkali na hladkých čadičových kameňoch, ktoré boli vyleštené tisíckami sandálov a pokryté prachom, oslím trusom a zvyškami hnijúcich rybích hláv. Každé zakopnutie o vyčnievajúci prah dverí znamenalo prudké trhnutie nosidiel. Každý náraz cudzích lakťov sa preniesol priamo do drevených žrdí a cez konopné plátno až do Chananjášovho polámaného chrbta. Každých desať krokov zaťal zuby tak silno, až mu navreli tmavomodré žily na krku a z pier mu vyletel tichý,

prerývaný ston.

Cestou sa za nami začal zbiehať zástup zvedavcov.

Najprv to boli susedské ženy, ktoré prali vlnu pri obecnej stoke. Zložili drevené piesty a ukazovali na nás prstami: „Pozrite sa na nich! Tkáč a kamenár nesú mrzáka k Šimonovmu domu!“ Potom sa pridali zvedaví chlapci, ktorí s krikom bežali pred nami a plašili sliepky na dvoroch, aj dvaja pohoniči mulov z Magdaly, ktorí nechali svoje zvieratá stáť pri studni a šli za nami, aby videli, čo sa stane. Prach spod desiatok sandálov stúpал do poludňajšieho vzduchu a lepil sa nám na spotené čelá a ramená.

Ruky mi dreveneli. Jaseňové drevo sa mi zarezávalo do dlaní ako tupý nôž. Cítil som, ako mi pot steká do očí a štípe v kútikoch viečok, no nemohol som povoliť zovretie ani na jedinú sekundu.

„Ešte ďaleko?“ vydýchol Natan. Už po sto krokoch sa potil, po lícach mu stekali špinavé kvapky potu a dych mal trhaný.

„Tri domy,“ povedal som cez zaťaté zuby. „Okolo dielne hrnčiara a sme pri Šimonovom dvore.“

Keď sme zabočili do uličky vedúcej k jazeru, zastavili sme sa.

Pred nami stála nepreniknuteľná masa ľudí. Šimonov dom bol malý prízemný komplex z tmavého neopracovaného čadiča, obohnaný nízkym kamenným múrom s malým vnútorným dvorom. Ulica pred domom bola široká sotva na štyri lakte. Teraz v nej stálo najmenej tri-

sto ľudí. Boli natlačení tak husto, že sa nikto nemohol pohnúť bez toho, aby nevrazil do suseda.

Dvere do domu boli úzke, nízke, na šírku jedného chlapa. Boli úplne zablokované. Ľudia sa tlačili na prah, vyťahovali krky, liezli na kamenné sokle múrov, držali sa drevených verají.

Vo vnútri v sieni sedeli tí, ktorým sa nikto neodvážil odporovať. Cez otvorené dvere a malé vetracie otvory v stene som zazrel lesk bielych plášťov s drahými modrými strapcami a jemné vlnené prikrývky hláv. Boli to zákonníci a farizeji. Prišli z Tiberiady, zo Sepforisu, a podľa reči niektorí pricestovali až z Jeruzalema, vyslaní veľradou, aby vyšetrili, čo sa to v Galilei deje. Sedeli na laviciach pri stenách, s rukami dôstojne položenými na kolenách, a ich prítomnosť zaberala celú prednú polovicu miestnosti.

„Cez dvere to nepôjde,“ povedal Joab spoza môjho chrbta. Hlas mal pokojný, ale konce prstov mal biele od kŕčovitého zovretia dreva.

„Musí to ísť!“ zakričal som a skúsil som preraziť ramenom pomedzi dvoch mohutných chlapov v kožených zásterách. „Uhnite sa! Či nevidíte, čo nesieme? Človek zomiera!“

Jeden z chlapov sa otočil. Bol to kováč z dolného konca. Pozrel na mňa s očami červenými od nevyspania a hnevu.

„Každý tu na niečo čaká, tkáč!“ oboril sa na mňa. „Tamto vzadu stojí žena s dieťaťom, čo má suchú ruku.“

Vedľa nej je slepec z Chorazinu, čo tu sedí od včerajšieho večera! Myslíš, že tvoj mrzák je viac ako ostatní? Postav sa do radu!”

Dav sa zovrel ešte tesnejšie. Niektorí sotil do zadného konca nosidiel tak prudko, že Joab zakopol a Chananjáš sa takmer skotúlal na zem. Zachytil som žrd v poslednej chvíli, až mi v ramene puklo.

Zložili sme nosidlá do úzkeho tieňa pod múrom susedného domu.

Chananjáš ležal, hľadel do neba a po tvári mu stekali slzy zmiešané s prachom. Už neprosil. Už nehovoril nič. To mlčanie bolo horšie ako krik. Bola v ňom odovzdanosť človeka, ktorý uveril na jednu hodinu, že by mohol žiť, a teraz vidí, že dvere sú zatvorené a nikto ho nečaká.

Natan si čupol, dýchal ako mech v kováčni a zúfalo si chytil hlavu do dlaní. „Poďme domov, Eliazar. Poďme preč. Je to zbytočné. Nepustia nás ani k prahu. Stratil som pol dňa roboty a ten chlapec mi v stánku rozkradne celú tržbu.“

Pozrel som na Malkiáša.

Starý kamenár stál rovno, hľadel ponad hlavy kričacieho davu na Šimonov dom. Jeho jednooká tvár bola tvrdá ako balvan, ktorý celé dopoludnie otesával. Pozrel sa hore.

Šimonov dom, tak ako väčšina domov v Kafarnaume, mal vonkajšie kamenné schodisko. Boli to úzke, strmé schody bez zábradlia, vytesané z hrubého čadiča, vedúce priamo z bočnej uličky na rovnú strechu. Na stre-

che nikto nebol, lebo poludňajšie slnko tam pieklo tak nemilosrdne, že by na nej nikto nevydržal stáť bez pokrývky hlavy.

Malkiáš ukázal hrubým prstom hore.

„Hore,“ povedal.

Natan vyskočil zo zeme, akoby ho uštipol škorpión. „Čože? Hore na strechu? Malkiáš, ty si stratil rozum! To je cudzí dom! Šimonova rodina tam má udusanú hlinu, sušia tam figy a trstinu na zimu! Chceš, aby na nás zavolali rímsku stráž?“

Malkiáš sa ani neotočil. Zohol sa, chytil predné konce nosidiel do svojich zjazvených dlaní a pozrel sa mi priamo do očí.

„Eliazar. Zdvihni to.“

Neváhal som. Chytil som svoj roh. Joab bez slova uchopil zadnú žrd' a Natan, hoci nadával a preklínal deň, keď sa narodil, chytil štvrtý.

5. Schody a rovná strecha

Výstup po vonkajšom schodisku bol tanec na hrane úrazu.

Schody boli strmé, stupne úzke, sotva na dĺžku jedného chodidla, a povrch čadiča bol po rokoch používania šmykľavý ako ľad. Malkiáš šiel prvý, cúval hore schodmi, svaly na lýtkach mu vystupovali ako povrazy. Ja

som niesol váhu z pravej strany. Nosidlá sa nakláňali v nebezpečnom uhle. Keby sa jeden z nás pošmykol, všetci piati by sme sa zrútili z výšky troch siah na kamennú dlažbu uličky.

„Pomaly,“ šepkal Joab zdola. „Držte krok. Natan, nedívaj sa dole!“

Chananjáš visel v popruhoch, prsty mal zaryté do vrecoviny tak silno, že mu zmodreli nechty. Cítil som jeho dych – horúci, rýchly, plný zvieracieho strachu z výšky. Človek, ktorý tri roky leží na zemi, vníma každý lakeť nad podlahou ako priepasť.

Vyšli sme hore.

Strecha bola rovná, ohraničená nízkou, sotva po kolená siahajúcou kamennou atikou. Horúčava tu bola neznesiteľná. Slnečné lúče sa odrážali od bielej vysušenej hlíny a vzduch páchol sušenými rybami, ktoré sa sušili na drevených roštoch v rohu strechy. Zložili sme nosidlá do úzkeho pásu tieňa, ktorý vrhala susedná vyššia stavba.

Priamo pod našimi nohami bolo počuť tlmený hluk.

Šimonov dom mal len jednu veľkú obytnú miestnosť a malú zadnú komoru na náradie. Hlasy zdola zneli tlmene, akoby vychádzali zo studne, no zrazu všetok hluk utíchol. Nastalo ticho.

A v tom tichu zaznel hlas.

Nebolo to kričanie proroka na námestí. Nebolo to ani monotónne prednášanie rabínov v synagóge, ktorí citujú Hillela a Šammaja a vysvetľujú, či je vajce znesené v sa-

bat čisté alebo nečisté. Ten hlas bol hlboký, pokojný, ne-
uveriteľne vecný. Hovoril slovo. Každé slovo malo svo-
ju váhu, akoby ten človek nehovoril o veciach, ale kládol
na stôl skutočné kamene.

Malkiáš kľakol na kolená. Priložil ucho k udupanej
zemi.

„Je priamo pod nami,“ zašepkal. „Stojí v strede
miestnosti, pri stredovom stĺpe. Okolo neho sedia tí
v bielych plášťoch.“

Malkiáš siahol za opasok a vytiahol ťažký železný ka-
menársky hrot a krátke kladivo.

„Malkiáš, stoj!“ chytil som ho za ruku. „Uvedomu-
ješ si, čo robíš? Ak rozbiješ strechu, zasypeš ich hlinou.
Sú tam zákonníci z Jeruzalema. To je súd! Zbičujú nás
v synagóge a budeme platiť pokutu, ktorú nesplátíme do
smrti!“

Malkiáš sa na mňa pozrel svojím jediným zdravým
okom. V tom pohľade nebolo šialenstvo ani hnev. Bol
tam ten istý pokoj, s akým kamenár rozbíja neforemný
balvan, aby našiel rovnú líniu.

„Eliazar,“ povedal ticho. „Pozri sa na Chananjáša.“

Pozrel som sa. Chananjáš ležal na nosidlách, tvár vy-
vrátenú k nebu, pery sa mu chveli a z kútika úst mu tiek-
la slina. Nemal nič. Nemal peniaze, nemal zdravie, ne-
mal nádej. Ak dnes odtiaľto odídeme, zajtra ho položia
späť do tmavej komory a o rok ho vynesú na pohrebisko
za mestom.

Pustil som Malkiášovu ruku.

„Kop,“ povedal som.

6. Pukanie zeme

Malkiáš vrazil železný hrot do zeme.

Zvuk bol tupý: *buch*. Vrchná vrstva bola tvrdá, udupaná desiatkami rokov chodenia a ubitá kamenným valcom. Suchá hlina praskla s ostrým praskotom. Vznikla prvá trhlina.

Malkiáš páčil hrotom, svaly na chrbte sa mu napínali pod spotenou tunikou. Vytrhol prvý veľký kus stvrdnutej zeme zmiešanej so slamou. Hodil ho nabok na atiku.

Pridali sme sa všetci štyria.

Nemali sme dosť náradia. Natan hrabal holými rukami, nechty sa mu lámali na stvrdnutých hrudách, prsty mal v okamihu krvavé. Joab použil svoj rybársky nôž, rezal ním vrstvu vysušenej trstiny a prútia, ktorá ležala pod hlinou. Ja som bral ploché kamenné úlomky zo sušiarne rýb a páčil som nimi okraje otvoru.

Prach sa vzniesol do vzduchu ako hustý dym. Štípal v očiach, vliezal do nosa, usádzal sa na spotenej koži a menil sa na sivé blato.

A potom sa hlina preborila.

Otvor mal najprv veľkosť dlane. Cez dieru prenikol do tmavej povaly kužeľ ostrého bieleho svetla. A spolu so svetlom sa dole zosypala prvá spŕška suchej zeme, prachu a pliev.

Zdola sa ozval krik.

Nebol to obyčajný hluk – bol to krik pobúrenia a zdesenia. Predstavte si to: v tichej, vážnej miestnosti sedí jeruzalemská elita, muži, ktorí si zakladajú na tom, že ich biele rúcha nemajú jedinu škvrnu a že ich rituálna čistota je dokonalá. A zrazu im priamo na hlavy, na ich drahé plášte z egyptskej vlny a na upravené sivé brady začne padať suché kafarnaumské blato, slama a konský trus, ktorým sa mazali strechy!

„Čo to robíte?!“ reval niekto zdola po aramejsky s tvrdým judským prízvukom. „Kto je tam hore?! Okamžite prestaňte!“

Počuli sme údery palice do drevených trámov zo spodu. Niekto zvnútra sa snažil palicou vyraziť náradie z našich rúk.

Malkiáš sa nezastavil. Neuhol ani o piad'. Našiel hlavný priečny trám zo sýkomorového dreva. Bol hrubý ako chlapecké stehno, tmavý od dymu z ohniska. Vedľa neho ležali tenšie nosníky z borovicových konárov, prepletené hustým tŕním a myrtovými vetvami.

Malkiáš zaprel kamenárske páčidlo pod borovicový nosník.

„Joab, Eliazar! Chyťte trám!“

Zabrali sme naraz. Drevo zaúpelo, ozval sa suchý praskot štiepeného borovicového vlákna a celý kus stropu sa prepadol dovnútra. Diera mala zrazu tri lakte na šírku a štyri na dĺžku.

Oblak prachu dole v izbe na niekoľko sekúnd zahalil

všetko. Počuli sme kašeľ, kýchanie, rozhorčené výkriky zákonníkov, ktorí sa v panike tlačili k zadnej stene, aby si zachránili odevy.

A potom sa prach usadil.

Pozrel som sa cez otvor dole.

Videl som celú miestnosť ako na dlani. Boli tam natlačené desiatky ľudí, pritlačení k stenám, s vyvalenými očami a otvorenými ústami. Na zemi ležali kusy hliny, slama a polámané konáre.

A uprostred toho neporiadku a zmäteného kriku, priamo pod našou vykopanou dierou, v širokom kuželi poludňajšieho slnka, stál Ježiš.

V tom stĺpe svetla tancovali milióny zlatistých zrníek prachu a rozdrvenej hliny. Vzduch v miestnosti zrazu zavoňal suchou stepnou trstinou, borovicovým ihličím a teplým letným vetrom, ktorý vnikol dnu cez rozbitý strop a rozohnal ťažký, zatuchnutý pach desiatok spotevnaných tiel. Zákonníci na laviciach pri stene si zakrývali hlavy cípmi plášťov pred padajúcou omietkou a ich oči horeli posvätným hnevom nad takýmto znesvätením poriadku.

Nemal na sebe biele rúcho ako zákonníci. Mal obyčajnú tuniku z nefarbenej vlny, akú nosia remeselníci v Nazarete, na pleciah mal trochu prachu z našej strechy, no nehýbal sa. Ani neodskočil, ani si nezakryl hlavu.

Pozrel sa hore.

Videl som jeho tvár z výšky dvoch siah. Nemal

v očiach hnev. Nemal v nich ani ten povýšenecký úsmev, akým obdarúvajú bohatí páni chudobných, keď im hádžu mincu do prachu. Pozrel sa priamo na nás štyroch – zaprášených, spotených, s krvavými rukami a očami plnými strachu z toho, čo sme práve vykonali.

Ten pohľad neodsudzoval. Ten pohľad vážil.

7. Laná a ticho

„Rýchlo,“ zašepkal Malkiáš. Hlas sa mu triasol. „Kým sa spamätajú.“

Joab už mal pripravené štyri konopné laná. Boli to pevné, hrubé povrazy, vyvarené v morskej soli a smole, ktoré udržia celú sieť plnú rýb. Priviazal ich o štyri rohy jaseňových žrdí nosidiel, každé lano zabezpečil dvojitým uzlom.

„Chyťte si každý svoje lano,“ prikázal Joab. „Natan, preboha ťa prosím, nepúšťaj to. Ak povolí jeden roh, Chananjáš spadne z dvoch siah na čadič a doláme si aj to, čo mu zostalo.“

Natan prikývol, pery mal biele, v očiach des. Omotal si konopné lano okolo zápästia, aby sa mu nevyšmyklo zo spotenej dlane.

Položili sme nosidlá na okraj prekopanej diery.

Chananjáš ležal rovno. Videl diery, videl ľudí dole, videl prach, ktorý stúpал nahor. Pozrel sa na mňa. V tom pohľade už nebol strach. Bolo v ňom niečo, čo som uňho

nevidel celé tri roky. Bol to pohľad človeka, ktorý stojí na prove lode v najhoršej búrke a vie, že niet kam ustúpiť.

„Spúšťajte,“ povedal Chananjáš. Bolo to jediné slovo, ktoré za celé dopoludnie vyslovil.

Posunuli sme nosidlá cez okraj.

Váha trhla našimi ramenami. Drevo nosidiel vŕzgalo, laná sa trelí o ostré hrany rozbitej hlinenej strechy a suchá zem sa sypala za nimi. Kľáčali sme na kolenách na okraji diery, bruchá pritlačené k zemi, ruky natiahnuté dopredu.

Centimeter po centimetri. Dlaň za dlaňou.

Dole v izbe nastalo také ticho, že bolo počuť škrípanie konopných vlákien o borovicový trám. Všetok krik zákonníkov zmlkol. Nikto sa nepohol. Šimon stál pri dverách s otvorenou sánkou, ruku položenú na kľučke, a hľadel na nosidlá klesajúce z neba.

Nosidlá dosadli na zem.

Dosadli mäkko, na vrstvu rozsypanej hliny a slamy, priamo pred Ježišove nohy.

My štyria sme zostali visieť zhora cez okraj diery, s hlavami vyklonenými do prítmnia miestnosti, ruky stále zaťaté v lanách, z ktorých stúpala pach rozohriatej konopy a nášho potu.

Hovorilo sa potom medzi ľuďmi, že videl našu vieru.

Ja neviem, ako vyzerá viera v knihách rabínov. Ale v ten deň v Kafarnaume to nebola modlitba zo zvitku ani pekné slová prednesené s očami vyvrátenými k nebu. V ten deň to boli krvavé mozole na Natanových ru-

kách, Malkiášovo páčidlo zaborené do cudzieho majetku, strach z bičovania a neochota prijať, že náš priateľ má do konca života hniť na rohoži v tmavej izbe. Viera bola diera v streche, cez ktorú pieklo poludňajšie slnko.

Ježiš sa nepozrel na Chananjášove vyschnuté nohy. Ani raz nesklopil zrak k jeho znetvoreným kolenám.

Pozrel sa na nás štyroch hore. Potom sklonil zrak k Chananjášovej tvári, k jeho vyziabnutým lícam a očiam rozšíreným úžasom.

Jeho hlas nebol hromový. Bol tichý, no v tom mŕtvom tichu miestnosti zaznel ako úder bronzového zvona:

„Synu, odpúšťajú sa ti hriechy!“

8. Nemá búrka

Tie slová dopadli do izby ako rozžeravené uhlie do misy s olejom.

Nastalo ticho, ktoré bolo horšie ako krik. Videl som, ako zákonníkom na laviciach stuhli šije. Ich tváre, doteraz iba znechutené prachom a špinou, sa zmenili na masky čistého, ľadového odporu.

Boli to muži, ktorí poznali každé písmeno Zákona. Vedeli naspamäť celú knihu Levitikus. Vedeli, že hriech sa nedá zmazať slovom na brehu jazera v dome chudobného rybára. Hriech vyžaduje obeť. Vyžaduje oltár, ranného a večerného baránka bez chyby, ruky kňaza

z Áronovho rodu pokropené krvou v Jeruzalemskom chráme, dym stúpajúci k nebesiam na Deň zmierenia.

Nepovedali ani slovo nahlas. V tej chvíli sa nikto z nich neodvážil prerušiť ticho. Ale ich myšlienky boli v tom prítmí hmatateľné: *„Čo to tento hovorí? Rúha sa! Ktože môže odpúšťať hriechy okrem samého Boha?“*

Keby to vyslovil v Jeruzaleme na chrámovom nádvoří, v tej istej sekunde by si roztrhli rúcha a zdvihli kameň zo zeme. Rúhanie bolo hrdelný zločin. Za rúhanie sa kameňovalo za mestským múrom bez milosti.

Ježiš ich nechal sedieť v tom tichu. Poznal ich vnútro skôr, než stihli pohnúť obočím.

Vystrel sa. Pozrel sa priamo na najstaršieho zákoníka, ktorý sedel v strede na čestnom mieste, s bielym závojom pokrytým našou slamou. Hlas mal jasný, prenikavý, bez stopy strachu:

„Prečo tak zmýšľate vo svojich srdciach? Čo je ľahšie: povedať ochrnutému: Odpúšťajú sa ti hriechy, alebo povedať: Vstaň, vezmi si lôžko a choď?“

Nikto neodpovedal. Ani jeden z nich.

Otázka bola neúprosná pasca. Povedať „odpúšťajú sa ti hriechy“ môže každý podvodník alebo falošný prorok, lebo nikto na zemi nevidí, či sa v nebi niečo stalo. Nikto nevie skontrolovať Boží záznam. Ale povedať chromému človeku, ktorého svaly tri roky neexistujú: „vstaň a choď“ – to znamená okamžitý súd. Buď ten človek vstane, alebo ten, kto to vyslovil, je usvedčený blázon a klamár pred očami troch stoviek svedkov.

Ježiš urobil krok dopredu. Zastal priamo pri hlave nosidiel.

„Ale aby ste vedeli, že Syn človeka má na zemi moc odpúšťať hriechy...”

Obrátil sa k Chananjášovi na zemi. Zdvihol ruku – nie pompézne, bez teatrálnych gest, tak prirodzene, ako keď otec podáva ruku synovi, ktorý spadol do prachu:

„Hovorím ti: Vstaň, vezmi si lôžko a choď domov!”

9. Praskanie šliach

Videl som to zhora zo vzdialenosti dvoch siah.

Chananjášove bosé nohy sa pohli.

Najprv to bol len nepatrný záchvev, akoby po jeho mŕtvej koži prebehol nočný chrobák. Pohli sa prsty. Potom sa mu na priehlavku napla šľacha – biela, tvrdá, tuhá ako napnutá tetiva luku.

Zhlboka sa nadýchol. Bol to ten istý chrapľavý, divý nádych, akým sa topiaci človek vynorí z vody.

Lýtka, ktoré boli tri roky len plochými pásikmi kože natiahnutými cez kosť, sa začali pred našimi očami dvíhať. Svaly sa stiahli do tvrdých, pevných uzlov. Videl som, ako sa mu pod kožou pohla krv – sivá farba mŕtveho mäsa zmizla a nahradila ju teplá, tmavočervená farba života.

Zohol kolená.

Položil obe dlane na hlinenú podlahu Šimonovho domu. Zaprel sa. Kosti v jeho chrbte pukli – nie tým strašným zvukom pádu z tiberiadskeho lešenia, ale suchým, pevným puknutím kĺbov, ktoré sa vracajú na svoje miesto.

Nadvihol sa. Kľakol si na kolená.

Zástup v izbe vydýchol naraz. Bol to desivý zvuk – akoby stovke ľudí naraz došiel dych v uzavretej jaskyni. Zákonníci na laviciach sa pritlačili chrbtami k čadičovej stene tak silno, akoby chceli preboriť múr za sebou. Oči mali rozšírené, zreničky stiahnuté do malých čiernych bodiek.

Chananjáš sa postavil.

Stál na rovných nohách. Mierne sa zapotácal, ruky vystrel do strán, akoby hľadal rovnováhu na rozbúrenej palube lode. Mal tridsať rokov, bol vysoký, bradatý, a stál uprostred miestnosti v prachu a slame z našej strechy.

Pozrel sa na svoje nohy. Zdvihol pravé chodidlo, položil ho na zem. Zdvihol ľavé.

Potom sa zohol. Chytil jaseňové žrde nosidiel, na ktorých sme ho pred hodinou niesli. Prehodil si vrecovinu a povrazy cez plece tak ľahko, akoby to bol len prázdny vlnený plášť.

A vykročil.

Nekráčal opatrne. Kráčal pevným, ťažkým krokom chlapa, ktorý nosieval vrecia na sýpku. Šiel rovno cez stred miestnosti. Dav pred ním neustupoval pomaly –

Ľudia padali na boky, hádzali sa na steny, liezli na lavi-
ce, len aby sa nedotkli jeho rúcha. Prešiel okolo sediacych
jeruzalemských zákonníkov. Nikto z nich nevystrel ru-
ku. Nikto nepovedal ani hlások. Hľadeli naňho, akoby
okolo nich prechádzal oživený prízrak zo skalného hro-
bu.

Vyšiel cez nízke dvere na ulicu.

Zvonku sa ozval rev.

Nebol to obyčajný krik – bol to obrovský, hromový
hukot stoviek hlasov, ktorý otriasol celým Kafarnau-
mom. Ľudia na ulici kričali, plakali, trhali si šaty od
úžasu, padali na kolená do prachu a oslavovali Boha.
Celá ulica sa pohla za ním ako rieka po pretrhnutí
hrádze. Počuli sme ten krik vzdáľovať sa smerom
k hornému mestu:

„Nikdy sme nič také nevideli!“

10. Diery a účty

Zostali sme na streche sami.

Prach pomaly klesal cez otvor späť do miestnosti.
Dole v dome bolo prázdno. Zákonníci odišli bočným
východom, rýchlo, s očami sklopenými k zemi, bez
toho, aby sa niekomu pozreli do tváre. Ich biele plášte
boli špinavé od blata a ich autorita v meste dostala ranu,
z ktorej sa už nikdy nespamätala.

Zostal tam len Šimon.

Rybár Šimon, Jonášov syn, stál uprostred svojej rozbitej izby. V rukách držal spadnutý borovicový konár a kus stvrdnutej zeme. Hľadel hore cez diery v streche priamo na nás štyroch.

Sedeli sme na okraji atiky, nohy spustené do prázdna, laná stále ležali okolo nás ako mŕtve hady. Natan si utieral krvavé prsty do zástery. Malkiáš držal svoje kladivo položené na kolenách.

„Eliazar!“ zakričal Šimon zdola. Hlas mal zachrípnutý od prachu a emócií.

Pozrel som dole do tej diery. Cez ňu bolo vidieť celú jeho izbu – rozbité police, rozsypanú múku v kúte a prázdne miesto, kde pred chvíľou ležal mrzák.

„Viem, Šimon,“ povedal som. Hrdlo som mal suché, akoby som prehltal piesok. „Štyri denáre. Dva trámy zo sýkomory mám v dielni pod krosnami. Zajtra ráno privezieme s Malkiášom hlinu a udusáme ti to lepšie, než to bolo.“

Šimon sa pozrel na spadnutú hlinu vo svojich dlaniach. Potom sa pozrel na otvorené dvere, kadiaľ pred chvíľou odkráčal človek s nosidlami na pleci.

Zahľadel sa na mňa. Zdvihol ruku, hodil kus hliny do kúta miestnosti a pokrútil hlavou.

„Do čerta s tou strechou, Eliazar,“ povedal ticho. Otočil sa a vyšiel na dvor.

Zliezli sme dole po vonkajších schodoch. Chodidlá sa nám triasli viac ako pri výstupe hore. Laná sme nechali ležať hore na streche; Joab na ne ani nepomyslel.

Vyšli sme na ulicu.

Zástup už bol ďaleko, valil sa k synagóge a k hornému trhu. V prachu cesty zostali len postrácané sandále, polámané palice a stopy bosých nôh. Medzi nimi boli hlboké, pevné odtlačky dvoch chodidiel, ktoré niesli váhu celého tela po troch rokoch nehybnosti.

Chananjáš bol na konci ulice. Videl som jeho chrbát – široký, vystretý, s jaseňovými žrdami prehodenými cez plece. Kráčal rýchlo, takmer bežal. Neobzrel sa. Ani raz neotočil hlavu späť k Šimonovmu domu, ani k nám štyrom, čo sme stáli v prachu s odretými rukami. Bežal priamo k domu svojej matky.

Natan sa pozrel za ním a odfrkol si: „Ani sa nepodať koval. Chlapovi rozbijeme cudzí dom, riskujeme väzenie, a on zdrhne ako zlodej.“

Malkiáš sa zohol, zodvihol zo zeme svoje páčidlo a utrel si ho do plášťa.

„A čo si čakal, Natan?“ povedal starý kamenár pokojne. „Že si sadne na schody a zloží ti ďakovnú pieseň? Tri roky nevidel svoju matku stáť pred ním bez plaču. Nech beží.“

11. Hlina a hriech

Kráčal som pomaly späť do svojej dielne.

Slnko stálo vysoko nad jazerom, pieklo na temeno hlavy a vzduch bol plný bzučania múch nad košmi s ry-

bami. V Kafarnaume sa život pomaly vracal do starých koľají. Na trhu už predavači znova vykrikovali ceny cibule a šošovice, pri mýtnici colník Lévi rátal bronzové mince do truhlice a dvaja rímski vojaci z posádky stáli na rohu ulice a s opovrhnutím pozorovali zaprášených Židov.

Vošiel som do svojej dielne.

Starší učeň sedel pri krosnách, hľadel na dvere a bál sa pohnúť. Na drevenej doske ležala nedokončená osnova pláštá pre kupca z Cézarey.

Sadol som si na nízku stoličku. Ruky som mal čierne od prachu, nechty polámané a svaly na ramenách ma boleli tak, že som nevedel zdvihnúť ruku k tvári.

Vzal som do dlane kúsok suchej hliny, ktorý mi zostal zachytený v záhybe tuniky. Rozdrvil som ho medzi prstami na jemný prach.

V hlave mi neznela tá chôdza. Nezneli mi tam ani výkriky zástupu, ani hromový hlas chvály, ktorý otriasal mestom.

Znelo mi tam to prvé slovo.

Odpúšťajú sa ti hriechy.

Prečo začal týmto? Celé hodiny som nad tým sedel v prítmí dielne, kým slnko nekleslo za pahorky nad Genezaretom. Prečo ten človek najprv nevzal Chananjášove kolená do dlaní? Prečo neprikázal svalom narásť a kostiam sa narovnať? Kostí sú predsa to, čo vidíme. Kostí sú to, prečo sme rozbili Šimonovu strechu a prečo sme niesli nosidlá cez upchaté uličky.

Chceli sme vidieť silu. Chceli sme, aby náš priateľ vstal a niesol vrece pšenice.

A on začal s tým, čo nikto na svete nevie zrátať, čo nikto nevie odvážiť na bronzových váhach a čo žiadny človek nevie vymazať z pamäti. Začal s dlhom, ktorý nenesieme v nohách, ale v hrdle a v svedomí.

A ak má tesár z Nazareta moc povedať človeku v zaprášenej izbe: „*Synu, odpúšťajú sa ti hriechy*“ a postaviť ho na nohy pred zrakmi jeruzalemských sudcov, potom sa v Kafarnaume začalo niečo, pred čím je aj Rímska ríša len prachom na podlahe.

Zajtra ráno vezmem drevený voz, naložím tri fúry žltej hlíny zmiešanej s plevami a pôjdem spolu s Malkiášom a Joabom opraviť Šimonovu strechu. Bude to stáť štyri denáre a tri nové borovicové trámy. Dva týždne budem pri krosnách tkať do hlbokaj noci, kým mi prsty nestúpnu od drsného pradiava, aby som splatil kupcovi Šabataiovi jeho šekely a nakúpil novú vlnu. Sadnem si na nízku drevenú lavicu, zapálím hlinenú lampu so zvyškami olivového oleja a nechám člnok behať pomedzi napnuté osnovné nite. Moje ruky budú robiť to, čo robili včera, ale môj svet už nikdy nebude taký istý. Chananjáš dnes kráčal po vlastných nohách po zaprášenej ceste k jazeru a jeho matka plakala tak nahlas, že ju bolo počuť až k rímskym kasárňam.

Ale tá diera v streche, ten otvor do neba, cez ktorý do tmavej izby preniklo svetlo a život, zostane otvorená v pamäti tohto mesta už navždy.

Za príbehom

Biblický základ

Evanjelium podľa Marka, 2. kapitola, verše 1–12; paralelné miesta: Evanjelium podľa Matúša, 9. kapitola, verše 1–8; Evanjelium podľa Lukáša, 5. kapitola, verše 17–26.

Kľúčové verše (Slovenský ekumenický preklad)

Mk 2,3–5: *„Tu prišli k nemu s ochrnutým; niesli ho štyria. Keď ho pre zástup nemohli priniesť až k nemu, rozobrali strechu tam, kde bol, prekopali otvor a spustili lôžko, na ktorom ležal ochrnutý. Keď Ježiš videl ich vieru, povedal ochrnutému: Synu, odpúšťajú sa ti hriechy!“*

Mk 2,8–11: *„Ježiš hneď svojím duchom spoznal, že v sebe takto uvažujú, a povedal im: Prečo tak zmýšľate vo svojich srdciach? Čo je ľahšie: povedať ochrnutému: Odpúšťajú sa ti hriechy, alebo povedať: Vstaň, vezmi si lôžko a choď? Ale aby ste vedeli, že Syn človeka má na zemi moc odpúšťať hriechy – povedal ochrnutému: Hovorím ti: Vstaň, vezmi si lôžko a choď domov!“*

Mk 2,12: *„A on hneď vstal, vzal si lôžko a pred očami všetkých odišiel, takže všetci žasli, oslavovali Boha a hovorili: Nikdy sme nič také nevideli!“*

Čo pochádza z Písma

Ježišovo vyučovanie v dome v Kafarnaume, zástup zapĺňajúci dvor aj priestor pred dverami. Príchod štyroch mužov nesúcich ochrnutého na lôžko (*krabbatos* – jednoduché rohožové ležadlo). Nemožnosť dostať sa k nemu

pre zástup a následné odkrytie strechy (*apestegasan tén stegén*) a prekopanie hlinenej vrstvy (*exoryxantes*). Spustenie lôžka priamo pred Ježiša. Ježiš vidí ich vieru. Výrok odpustenia hriechov: „*Synu, odpúšťajú sa ti hriechy!*“. Vnútorne pohoršenie zákonníkov a ich obvinenie z rúhania. Otázka: „*Čo je ľahšie...?*“. Uzdravenie slovom a okamžité vstanie ochrnutého, ktorý berie svoje lôžko a odchádza pred očami všetkých. Úžas zástupu a oslava Boha. Všetky Kristove výroky pochádzajú výhradne z Písma.

Čo je literárne dotvorené

Postava rozprávača Eliazara (tkáča plášťov), mená troch ďalších nosičov (kamenár Malkiáš, predavač rýb Natan, viazač sietí Joab), meno ochrnutého (Chananjáš) a jeho matky (Šulamit). Príčina úrazu (pád z lešenia pri stavbe prístavu v Tiberiade za vlády Herodesa Antipa). Sociálne a ekonomické zázemie postáv: dlhy u kupca Šabataia z Betsaidy, remeselné starosti a cena práce. Vyčíslenie materiálnej škody na streche (štyri denáre za trámy, hlinu a prácu – pravdepodobnostný odhad dobových nákladov). Identifikácia domu ako príbytku Šimona Petra. Psychologický detail nezáujmu uzdraveného o svojich nosičov v momente eufórie po uzdravení. Tieto prvky nerozširujú biblické posolstvo, ale poskytujú historicky vierohodný rámec pre pochopenie ľudskej ceny a námahy, ktorú si udalosť vyžiadala.

Dobové a archeologické poznámky

- **Architektúra domov v Kafarnaume:** Vykopávky

františkánskych archeológov (V. Corbo, S. Loffreda) v Kafarnaume potvrdili, že obytné domy z 1. storočia po Kr. boli stavané z neopracovaných čadičových kameňov spájaných blatom a morskou trstinou. Steny boli nízke a uniesli len ľahké strechy. - **Konštrukcia strechy:** Strecha bola rovná, tvorená hlavnými nosnými trámami zo sýkomory alebo borovice, na ktoré sa kládla vrstva priečnych konárov, hustého trnia, myrty a trstiny. Na ňu bola nanesená hrubá vrstva ubitej zeme zmiešanej so slamou a vápenným prachom. Každú jeseň sa povrch valcoval kamenným valcom, aby neprepúšťal vodu. Prekopanie takejto strechy trvalo niekoľko minút a spôsobilo masívne padanie suchej hliny a prachu. Vonkajšie kamenné schodisko na strechu bolo bežnou súčasťou každého dvora; strecha slúžila na sušenie plodín, nočný spánok v letných horúčavách a uskladnenie sietí. - **Teologický spor o odpustenie hriechov:** Podľa židovskej teológie obdobia druhého chrámu bola choroba úzko spájaná s hriechom (porov. Jn 9,2; Talmud, *Nedarim* 41a: „*Nikto nevstane zo svojho lôžka uzdravený, kým mu nie sú odpustené všetky jeho hriechy*“). Odpustenie hriechov však patrilo výhradne Hospodinovi a dialo sa prostredníctvom obetného kultu v Jeruzalemskom chráme. Skutočnosť, že Ježiš udelil odpustenie hriechov suverénnym výrokom mimo chrámu a kňazského sprostredkovania, bola zákonníkmi oprávnené vnímaná ako nárok na božskú moc a rúhanie.

Odporúčané čítanie

- Evanjelium podľa Marka, 2. kapitola, verše 1–12.
- Evanjelium podľa Lukáša, 5. kapitola, verše 17–26.
- Evanjelium podľa Matúša, 9. kapitola, verše 1–8.
- Kniha proroka Izaiáša, 35. kapitola, verše 3–6 (zasľúbenie uzdravenia chromých).

Prečo tento svedok

Evanjelista Marek zaznamenáva mimoriadny detail: „*Keď Ježiš videl ich vieru*“. Pohľad jedného zo štyroch nosičov odhaľuje, že táto viera nebola abstraktnou emóciou, ale fyzickou drinou, spoločenským rizikom a odhodlaním prekonať prekážky, ktoré stáli medzi bezmocným priateľom a Kristom.

ΚΑΠΕΡΝΑΟΥΜ
ΤΕΛΩΝΙΟΝ
ΟΙΝΟΣ
ΕΛΑΙΟΝ

Miesto pri stole

1. Tabuľky a váhy

Tri asy z každého koša nasolených rýb, päťina z odhadovanej hodnoty nakladaného olivového oleja a dva kvadranty za každého mula, ktorý prejde cez colnú bránu z územia tetrarchu Filipa do panstva Herodesa Antipa. Tieto sadzby som písal železným rydlom do čiernych voskových tabuliek každé ráno od chvíle, keď sa nad hladinou jazera rozvidnelo a studený opar z vody začal stúpať k čadičovým pahorkom.

Volám sa Baruch. Mám dvadsaťštyri rokov a končeky prstov mám natrvalo zafarbené na modročierno od atramentu z dubienok, sadzí a volskej žľče. Otec bol hrnčiarom v Magdale; mal malú dielňu na okraji mesta pri ceste do Tiberiady, kde piekol hrubostenné hlinené hrnce na rybí rôsol a široké misy na miesenie cesta. Chcel mať zo mňa remeselníka, ktorý po ňom prevezme pec a zásoby sivého ílu, no prsty na pravej ruke sa mi pri hrnčiarskom kruhu nekontrolovateľne triasli. Hlina sa mi pod dlaňami trhala, boky nádob boli nerovné a pri vypaľovaní pukali. Keď som mal dvanásť rokov a rozbil som tri várky sušených krčahov, otec ma vzal za golier tuniky, odviezol ma do domu starého pisára v synagóge a povedal bez hnevu, s trpkou vecnosťou: „Keď nevieš udržať hlinu, drž trstinu. Aspoň z teba nebude mrzák žobrajúci na schodoch baziliky.“

Naučil som sa písať po aramejsky a rátať po grécky skôr než ostatní chlapci v meste. Zvládol som skratky zmlúv, odpisovanie dedičských podielov aj prepočty týrskych šekelov na rímske denáre a sýrske tetradrachmy. Ale keď som vedel písať zmluvy a overovať pečate, zistil som, že v Magdale ani v Kafarnaume pre mňa niet miesta. Zbožní Židia nechcú, aby im chlapec z chudobnej rodiny hrnčiara videl do dlžobných úpisov, do skrytých záloh na vinice a do dedičských zmlúv. Miesta v obecnej rade a pri synagóge boli vyhradené pre synov vážených rodín, ktorí nosili široké lemy plášťov a vedeli sa úctivo klaňať mestským starším. A tak som skončil u Léviho, Alfeovho syna.

Lévi mal colnú stanicu postavenú priamo pri prístavisku v Kafarnaume, tam, kde sa stará pobrežná cesta Via Maris láme okolo severného cípu jazera a smeruje na severovýchod k Damasku. Bola to nízka, štvorcová stavba z otesaných čadičových kvádrov, so širokým pultom z hrubých borovicových fošní, chráneným pred poludňajším slnkom pevnou plátennou strieškou zafarbenou na hnedo.

Na pulte ležali naše každodenné nástroje: bronzové váhy na troch jemných retiazkach, olovené závažia s úradnou pečatou herodovskej pokladnice v tvare palmovej ratolesti, bridlicové tabuľky na predbežné počty, hlinené kalamáre s hustým atramentom a masívna drevená truhlica okovaná železnými pásmi, zapustená priamo do čadičového múru, kde sa sypali mince.

Každý týždeň som musel pripravovať nové voskové tabuľky – drevené doštičky z cédro alebo krušpánu, vyhlbené na hrúbku stebľa trstiny a vyliate čiernym voskom. Včelí vosk sme miešali so smolou a jemnými sadzami z lampa, aby bol povrch pružný, nepukal na chladnom rannom vzduchu a rydlo doň rylo hladké, ostré litery. Keď sa záznam vybavil a daň bola odvedená, plochým bronzovým koncom rydla sme vosk znova uhladili. Bol to zvláštny pocit: jedným ťahom kovu zmazať ľudský dlh, akoby človek nikdy nič nedlžoval. No skutočné dlhy sa nemazali nikdy. Boli prepísané na papyrusové pásy, zapečatené voskom s Léviho prsteňom a uložené do prútených košov v chladnom kúte stanice.

Poznal som každý tovar, ktorý prešiel cez severnú bránu. Poznal som vôňu tvrdého hauránskeho obilia, ktoré privážali v hrubých vreciach z ťavej srsti, trpkú arómu sušených fíg zo svahov Hermonu, ostrosť rasce, anízu a koriandra, aj jemný, voskový pach vretien surovej vlny z Damasku. Poznal som aj triky kupcov. Každý sa pokúšal oklamať váhy. Beduíni z púšte schovávali fľaštičky s drahým balzamom na spodok mechov s ovčím syrom; fénickí obchodníci z Týru zasa podlievali dno sudov s olejom slanou vodou, aby získali väčšiu váhu. Moje oči museli vidieť všetko. Ak som prehliadol jediný lakeť purpurovej látky, Lévi mi večer strhol dva asy zo mzdy bez jediného slova.

Peniaze v tej truhlici páchli. Nikto, kto nepracoval na colnici, si nevie predstaviť ten pach. Páchli bahnom

jazerného dna, potom záprahových mulov, hnilobou nevypitvaných rýb a mastnotou rúk stoviek kupcov, námorníkov a beduínov, ktorí prešli hranicu. Miešali sa tam rímske denáre s podobizňou cisára Tiberia a nápisom *Divus Augustus*, týrske strieborné šekely, ktorými sa musela platiť chrámová daň, medené herodovské prutot bez obrazu človeka a sýrske mince ošúchané z karavánových ciest. Každý večer som si musel ruky drhnúť hrubým riečnym pieskom a kyslým vínnym octom, no ten kovový pach medeného a strieborného prachu z pokožky nezmizol nikdy. Zostával v póroch ako biľag.

Pre ľudí v Kafarnaume sme boli menej než pohania. Pohana môžete aspoň poľutovať, lebo nepozná Hospodina, nerástol pri počúvaní Tóry a nevie nič o zmluve s Abrahámom. Ale mýtnik? Mýtnik je syn Izraela, ktorý vzal peniaze od cudzincov, sadol si na hranicu vlastného územia a začal zdierať vlastných bratov.

Do synagógy nás nepustili za vnútorné drevené zábradlie; peniaze z našich rúk nesmeli ísť do chrámovej pokladnice v Jeruzaleme, lebo boli poškvrnené rímskym obrazom modly a hriechom bezohľadnej lúpeže. Matky na trhu odťahovali svoje deti za ruku, keď sme prechádzali pomedzi stánky, aby na ne nepadol náš tieň a neznečistil ich odev pred blížiacim sa sabatom. Predavači chleba od nás brali mince tak, že natiahli drevenú misku a peniaze do nej nechali spadnúť bez toho, aby sa ich prsty dotkli našich dlaní.

Zvyknete si na to. Človek si zvykne na všetko, keď zistí, že česť a čisté ruky mu na trhu múku ani olej nekúpia. Za osemnásť denárov mesačne, teplé jedlo z pan-ského stola a relatívnu bezpečnosť pod ochranou kráľovských ozbrojencov si človek zvykne aj na to, že mu sused z detstva neopätuje ranný pozdrav a namiesto odpovede si odpľuje pred nohy do sivého prachu.

2. Lévi, Alfeov syn

Lévi nebol surový človek. Nikdy som ho nevidel kričať na chudobného kupca, nikdy nevytiahol lieskovú palicu na pohoniča mulov, ktorý nemal na doplatok za náklad hrncov, a nikdy nepridal ani jediný as k dobru nad sadzbu, ktorú určoval kráľovský edikt vyvesený na drevenej tabuli pri bráne. Práve tou chladnou, nepohnutelňou presnosťou bol pre ľudí v Kafarnaume ešte neznesiteľnejší než hrubí vyberači z Tiberiady.

Mal okolo tridsaťpäť rokov. Bol vysoký, štíhly, mal úzku tvár bledú od celoživotného sedenia pod plachtou a hlboké tmavé kruhy pod očami, ktoré prezrádzali bezsenné noci nad zvitkami účtov. Pochádzal z kňazského kmeňa Lévi; jeho otec Alfeus žil v hornej Galilei a podľa reči svojho syna vydedil a verejne preklial v ten istý deň, keď Lévi podpísal nájomnú zmluvu na kafarnaumskú colnicu s úradníkmi tetrarchu Herodesa Antipa.

Tento daňový systém bol vymyslený tak, aby panovník nikdy netratil a ľud nemal proti komu povstať. Herodes Antipas potreboval nepredstaviteľné sumy na výstavbu nového hlavného mesta Tiberiady, na honosné dary pre rímskeho cisára a jeho dvoranov a na vydržiavanie žoldnierskych jednotiek z Trachonitídy. Namiesť toho, aby sám zamestnával úradníkov a niesol riziko neúrody či zlej rybárskej sezóny, prenajímal výber mýta súkromným nájomcom formou dražby.

Lévi musel odviesť do kráľovskej pokladnice v Tiberiade pevnú ročnú sumu: štyritisíc strieborných denárov, rozdelených do štyroch štvrtročných splátok. Čokoľvek vybral nad túto hranicu, bol jeho zisk, z ktorého platil mňa, nájom búdky, stráž a vlastnú réžiu. Ak však vybral menej – ak prišla zima bez rýb alebo karavány obišli jazero pre nepokoje na hraniciach – ručil za chýbajúcu sumu vlastným majetkom, domom, pozemkami a v konečnom dôsledku slobodou celej svojej rodiny.

„Baruch,“ povedal mi raz večer, keď sme pri svetle dymiacej olejovej lampy kontrolovali záznamy za predchádzajúci mesiac a prsty nám černeli od spáleného knôtu. „Vieš, prečo ľudia tak divo nenávidia váhy?“

Položil som zrezanú trstinu na stôl. „Lebo im berú striebro, ktoré si vyplakali na poli.“

„Nie,“ pokrútil pomaly hlavou a končekmi prstov prešiel po mosadznom ramene našich závaží. „Peniaze by oželeli. Peniaze prídu a odídu ako voda v potoku po jarných dažďoch. Ľudia nenávidia váhy preto, lebo

váhy nepoznajú súcit. Nezaújma ich, že rybárovi ochorela dcéra, nezaújma ich, že kupec stratil polovicu oviec v priesmyku Arbel. Položíš vrece na misku, závažie klesne a ty povieš: tri asy. Váhy hovoria pravdu o cene sveta. A tento svet pravdu o svojej vlastnej biede neznáša.“

Lévi nežil v chudobe. Mal veľký kamenný dom v západnej štvrti Kafarnaumu, s priestranným vnútorným dvorom dláždeným bielym vápencom, s hlbokou cisternou na dažďovú vodu a so záhradou plnou figovníkov a granátových jablák. V komorách mal zapečatené terakotové amfory s ťažkým hebrónskym vínom, baly jemného plátna z fenického Tyru a mäkké vlnené ležadlá s vyrezávanými nohami z cédrového dreva.

Ale v tom dome bol úplne sám. Nikto zo slušných ľudí v meste by neprekročil jeho prah. Žiadny rabín by neprijal jeho pozvanie na sabatnú večeru, žiadny poctivý kamenár či tkáč by mu nedal svoju dcéru za manželku. Pre nich bol mŕtvý, vyobcovaný zo zmluvy otcov.

K tomu všetkému tu boli zéloti.

V Galilei v tých rokoch vrelo. V neprístupných jaskyniach okolo brál Arbelu a v lesoch nad jazerom sa skrývali tlupy ozbrojených mužov, ktorí si hovorili *sicarii* – muži dýky. Verili, že platiť daň pohanskému Rímu alebo herodiánskym bábkam je zrada Boha Izraela. Každý mesiac sa našiel v nejakej bočnej uličke Magdaly alebo Kafarnaumu colník s prerezaným hrdlom a prázdny mešcom pohodený v kaluži krvi.

Lévi to vedel. Pred dvoma mesiacmi našiel za svítania na našom pulte zabodnutú zakrvavenú dýku s odrezanou olivovou ratoľestôu. V noci spával s krátkym mečom položeným pod vankúšom a jeho dvor strážili dvaja sýrski ozbrojenci, ktorým platil pol denára na noc.

Bol to život vo väzení z peňazí. Zlatá klietka, z ktorej sa nedalo ujsť bez toho, aby človek neskončil buď na rímskom popraviske pre nedoplatky daní, alebo s dýkou pod rebrom na tmavej ulici.

3. Rybári a colníci

Každé ráno medzi štvrtou a šiestou hodinou sa pri našom pulte odohrával ten istý nemý, napätý boj. Rybárske člny pristávali na brehu, chlapi vyťahovali drevené trupy na okruhliaky a vykladali nočný úlovok. Skôr než sa ryba dostala na mestský trh k predavačom, musela prejsť cez Léviho pult.

Najväčšie spory boli so Šimonom a jeho bratom Ondrejom.

Šimon bol obrovský chlap so širokými ramenami, tvárou ošľahanou vetrom a rukami plnými jaziev od ostrých plutiev jazerných ostriežov. Keď kráčal, čadičové kamene pod jeho nohami akoby duneli. Neznášal colnicu celou svojou divou, prchkou povahou. Preňho bol každý as odvedený Lévimu krádežou na jeho rodine, na jeho žene a na svokre, ktorá vtedy ležala v horúčkach.

„Váž, pisár,“ zahrmel Šimon v to ráno, hodil na pult prútený kôš plný živých rýb a voda s rybím slizom vystriekla na moje voskové tabuľky. „Pozri sa na tie ryby. Polovica sú drobné mreny, sotva hodné dvoch medených prutot za hrst'. A ty z toho chceš brať tri asy ako za kráľovské ostrieže z hlbkej vody?“

Lévi ani nezdvihol hlas. Vzal drevené meradlo, premeral tri najväčšie kusy a položil na misku váh olovené závažie.

„Štyri koše nasolených ostriežov, Šimon,“ povedal pokojne, s očami upretými do záznamu. „Jeden kôš drobných rýb. Sadzba je určená zákonom tetrarchie. Štyri asy za ostrieže, jeden kvadrant za mreny. Spolu štyri asy a jeden kvadrant.“

Šimon sa naklonil cez drevený pult tak blízko, že som cítil jeho dych – páchol cesnakom, soľou a lacným octovým vínom. Svaly na čel'usti sa mu napínali ako napnuté konopné laná.

„Jedného dňa,“ povedal pomaly, cez zaťaté zuby, „príde Mesiáš. Zlomí rímske jarmo, vymetie Herodove paláce a z vás, zradcov národa, narobí kŕmenie pre šakaly v údolí Hinnom. A ja budem stáť pri tom a budem sa pozeráť, ako vaše striebro tečie do ohňa.“

Lévi naňho pozrel. V jeho pohľade nebol hnev. Bol v ňom len hlboký, nekonečný chlad.

„Mesiáš možno príde, Šimon,“ odvetil ticho. „Ale do tej chvíle platí edikt z Tiberiady. Štyri asy a jeden kvadrant. Ak nezaplatíš, kôš zostane na colnici a do poludnia

na slnku zhnije.“

Šimon siahol do koženého mešca pri páse. Vytiahol štyri medené mince a namiesto toho, aby ich položil na miskú, hodil ich Lévimu priamo pod nohy do prachu. Mince sa rozkotúľali pomedzi čadičové okruhliaky.

„Žer, pes,“ odpľul si Šimon. „Zober si krv mojich detí.“

Ondrej, Šimonov mladší brat, zostal stáť pri pulte ešte chvíľu. Bol to tichší muž, s očami miernymi a zvyknutými ustupovať bratovmu hnevu. Pozrel sa na Léviho, potom na mňa, zohol sa a pomohol mi zdvihnúť dva medené asy, ktoré sa zakotúľali pod drevený sud s dechtom. Podal mi ich do dlane.

„Nehnevaj sa naňho, pisár,“ povedal polohlasne, aby ho Šimon na brehu nepočul. „Siete sú deravé, nočný lov stál za nič a rímski vojaci z posádky včera zabavili jeho švagrovi osla na robotu. Každý v tomto meste má pocit, že sa mu pod nohami prepadáva zem.“

„Zákon je zákon, Ondrej,“ povedal Lévi zo svojho sedadla, no jeho hlas znel unavene, bez akejkoľvek tvrdosti. „Ak odpustím daň Šimonovi, zajtra prídu predavači z Betsaidy a budú žiadať to isté. A veliteľ v Tiberiade sa nepýta na deravé siete.“

Ondrej prikývol, vzdychol a pobral sa za bratom k loďi, kde už chlapi rozťahovali siete na drevené koly, aby ich usušil ranný vietor.

Lévi sa nepohol. Pozrel sa na mňa a kývol hlavou. Kľakol som si do prachu a začal som dočisťovať rozhá-

dzané mince pomedzi kamene. Kolená som mal špinavé od rybieho odpadu, no nepovedal som ani slovo. Boli sme na to zvyknutí. Každý deň, každé ráno, stále dookola.

4. Poludnie pri jazere

V ten deň, keď sa všetko zlomilo, pieklo poludňajšie slnko tak divo, že decht medzi doskami rybárskych člnov na brehu mäkol a lepil sa na chodidlá. Vzduch nad jazerom stál. Hladina bola mútna, ťažká, bez jediného záchvevu vánku, a pahorky Dekapolisu na druhej strane sa chveli v sivom opare horúčavy.

Sedel som na drevenej trojnožke v tieni našej striešky. Pred sebou som mal tabuľku s ranným zoznamom tovaru: štyridsať košov rýb z Kafarnaumu, tri vozy jačmeňa z horných polí, dvanásť mechov kozieho mlieka a sedem mulov s vlnenými látkami z Damasku. Všetko sedelo. Každý kvadrant bol zapísaný, každá minca spočítaná a uložená do železnej truhlice.

Lévi sedel za stolom. Mal na sebe plášť z tmavej vlnenej látky, v pravej ruke držal zrezanú pisársku trstinu a do zvitku papyrusu zapisoval colný výmer pre karavánu, ktorá mala prejsť hranicu popoludní. Ruka sa mu nehýbala. Bola pokojná, istá, no videl som na jeho odhalenéjši, ako mu prudko pulzuje hrubá žila.

Bol unavený. Taký unavený, ako bývajú ľudia, ktorí

už nemajú kam ísť a vedia, že ich život sa zúžil na jediný riadok čísiel, ktoré nikoho nezachránia.

A vtedy sa na brehu od prístaviska zdvihol hluk.

Nebol to bežný krik trhovníkov ani hádka o cenu rýb. Bol to hlboký, valiaci sa zvuk stoviek hlasov, ktorý sa približoval pozdĺž pobrežnej cesty. Z prístavu kráčal zástup. Boli to stovky ľudí – rybári v roztrhaných tunikách, ženy s deťmi na rukách, starci opierajúci sa o palice, bežní mešťania aj zvedavci z okolitých dedín.

Uprostred nich kráčal Ježiš z Nazareta.

V Kafarnaume sa za posledné týždne nehovorilo o ničom inom. V meste zavládlo šialenstvo nádeje. V synagóge vyhnal nečistého ducha jediným slovom, Šimonovu svokru zbavil horúčky, pred niekoľkými dňami pre neho rozbili strechu domu a spustili k nemu ochrnutého tkáča Chananjáša, ktorý potom pred očami všetkých odišiel po vlastných nohách s rohožou pod pazuchou. Ľudia z neho šaleli. Videli v ňom nového Eliáša, nového Dávida, proroka, ktorý konečne vezme do ruky železnú palicu a rozdrví nespravodlivosť tejto zeme.

Zástup sa blížil priamo k našej colnici.

Na čele davu kráčali rybári – Šimon Peter, jeho brat Ondrej a Zebedeovi synovia Jakub a Ján. Šimonova tvár bola plná divého, víťazoslávneho očakávania. Ukázal prstom na náš drevený pult, naklonil sa k Jakubovi a niečo mu zašepkal s úsmevom, ktorý neveštil nič dobré.

Čakali zúčtovanie.

Boli presvedčení, že ich Majster, svätý muž poslaný

od Boha, pristúpi k colnici, prevrhne náš stôl s poškrvenými mincami, rozsype váhy do blata a pred celým zástupom vyriekne starozákonnú kľatbu nad Lévim a jeho pisárom, ktorí sa zapredali pohanskému Rímu a zdierajú Boží ľud. Šimon stál za ním s rukami založenými na prsiach a jeho pohľad hovoril jasne: *Teraz uvidíte, čo stojí vaša pýcha.*

Dav zastal dva kroky od dreveného pultu. Prach sa pomaly usádzal na naše voskové tabuľky. Vzduch bol taký hustý, že sa v ňom dalo krájať napätie.

5. Pád trstiny

Ježiš sa zastavil priamo pred Lévim.

Prach na jeho remienkových sandáloch bol sivý a hrubý od dlhej chôdze po brehu jazera. Tunika z jednoduchej nefarbenej vlny bola na chrbte tmavá od potu. Ruky mal drsné, zvyknuté na tesárske drevo, pílu a kamenné sekery.

No v jeho tvári nebol ani náznak hnevu. Nebola tam tá povýšenecká, štítivá grimasa zákonníkov a farizejov, ktorí si pri prechode okolo colnice pridržali plášte, aby na nich nepadol tieň hriešnika.

Pozrel sa na Léviho.

Hľadel naňho dlho, v úplnom tichu. Bolo to ticho, ktoré bolelo viac ako krik zástupu. Celý breh stíchol; nikto sa neodvážil ani zakašľať. Videl som, ako Lévimu

zbledli pery a ako sa mu zreničky stiahli do malých bodiek. Sedel za stolom, zrezanú trstinu křčovito zovretú v prstoch, a ani sa nepohol. Pripravoval sa na úder. Pripravoval sa na slová odsúdenia, na hanbu, na ortieľ, aký počúval od chrámových kňazov celý svoj dospelý život.

Ježiš vystrel pravú ruku.

Nezatvoril päšť na znak hrozby. Ukázal ukazovákom priamo na Léviho hrud'

Nepovedal dlhú reč o pokání. Nevyzval ho, aby vrátil nahromadené peniaze chudobným, ani mu neprikázal, aby si roztrhol rúcho, posypal si hlavu popolom a sedel sedem dní pri mestskej bráne.

Povedal len dve slová:

„Pod' za mnou!“

V tej jedinej sekunde na brehu jazera zamrzol všetok čas.

Zástup za jeho chrbtom zmeravel v nemom, ochromujúcom šoku. Videl som Šimona Petra – ústa sa mu otvorili, obočie mu vyletelo nahor a v očiach sa mu zjavil čistý, nefalšovaný des. Jakub syn Zebedeov sa neveriacky chytil za čelo. To, čo sa práve stalo, bolo v ich svete nemysliteľné. Bol to nepochopiteľný, zničujúci škandál: svätý prorok nezllorečí zradcovi národa, nevolá naňho Boží oheň z nebies; on ho volá medzi seba! Volá ho na rovnakú cestu, po akej kráčajú oni!

Pozrel som sa na Léviho.

Jeho pravá ruka – tá istá ruka, ktorá pätnásť rokov bez zaváhania zapisovala clá, rátala úroky a zatvárala

truhlice pred prosbami chudobných – sa pomaly, křčovito roztvorila. Pisárska trstina vypadla z jeho zncitlivných prstov.

Spadla na bridlicovú tabuľku s tichým, suchým klepnutím, ktoré v tom mŕtvom tichu zaznelo ako úder kladiva. Kvapka čierneho atramentu sa pomaly rozliala cez čerstvo napísaný záznam o sýrskej karaváne s vlnou.

Lévi vstal.

Nerozmýšľal. Nezačal v duchu prerátavať mince v truhlici, nespýtal sa, kto zaňho doplatí štyritisíc strieborných denárov tetrarchovi v Tiberiade, nezamkol železný zámok a nevzal si ani svoj osobný mešec s úsporami.

Nechal tam všetko. Váhy, olovené závažia, voskové tabuľky, peniaze, zmluvy, postavenie, kráľovskú ochranu aj celý svoj doterajší život.

Vykročil spoza dreveného pultu. Prešiel tesne okolo mňa a ani sa na mňa nepozrel; v jeho očiach nebol strach, bola v nich zvláštna, oslepujúca prázdnota človeka, ktorý práve vyskočil z horiaceho domu do neznámej noci.

Pripojil sa k Ježišovi.

Zástup sa znova pohol. No už v ňom nebolo to nadšené jasanie; vzduchom sa niesol zmätený, pobúrený, rozhorčený šepot. Rybári kráčali za Ježišom s hlavami sklonenými k zemi, s ramenami stiahnutými hnevom, akoby ich niekto pred celým mestom zbil palicou.

6. Opustený pult

Zostal som pri colnici úplne sám.

Sedel som na drevenej trojnožke a pred sebou som mal otvorenú železnú truhlicu, plnú strieborných denárov a medených asov. Na pulte ležala prevrátená miska váh, zrezaná trstina v mláčke zaschnutého atramentu a voskové tabuľky, na ktorých boli zaznamenané dlhy polovice mesta.

Nikto z okoloidúcich sa nepriblížil. Ľudia prechádzali po ceste s odstupom troch siah, hľadeli na prázdny pult s posvätnou hrôzou a rýchlo zrýchľovali krok. Nikto sa neodvážil natiahnuť ruku a vziať si hoci len jediný medený as. Všetci vedeli, že za colnicou stojí ruka Herodesa Antipa a že ten, kto sa dotkne kráľovských peňazí bez povolenia, skončí pribitý na drevenom kole pred hradbami Tiberiady.

Vzal som Léviho trstinu, utrel som z nej zvyšok atramentu do ľanovej handry a položil som ju na stred stola.

Nevedel som, čo mám robiť. Čo robí pisár, keď jeho pán odíde za potulným kazateľom a nechá na stole celé imanie? Ak utečiem, kráľovskí vojaci ma chytia skôr, než prejdem jordánsky most. Ak zostanem, budem musieť skladať účty zverenej pokladnice.

Sedel som tam viac ako hodinu. Slnko pomaly postupovalo na západ a tieň čadičových domov sa predlžovali smerom k vode.

Okolo druhej hodiny popoludní pribehol k búdke

Malchus, mladý sluha z Léviho domu. Dychčal, tvár mal červenú od behu a sandále zaprášené.

„Baruch!“ skríkol už z diaľky. „Pán ťa volá! Okamžite zamkni truhlicu, vezmi pečate a príď do domu. Dnes večer sa chystá niečo neslýchané. Pán prikázal pripraviť hostinu, akú toto mesto ešte nevidelo!“

7. Nákup chleba a prípravy

Keď som zamkol železnú truhlicu a dorazil do západnej štvrte, Léviho dvor pripomínal rozrušené mravenisko pred búrkou.

Kuchyňa dymila hustým dymom z olivového dreva. Štyri slúžky piekli na rozpálených kamenných platniach pšeničné posúchy, dvaja nádenníci v rohu dláždeného nádvorja opekali na ražni celé ročné jahňa a vôňa pečeného tuku, cesnaku a rozmarínu sa valila cez kamenný múr na celú ulicu. Z chladnej kamennej pivnice sluhovia vyťahovali ťažké terakotové amfory so starým hebrónskym vínom, zapečatené smolou a označené pečatou viníc z Judska.

Lévi stál uprostred nádvorja.

Už nemal na sebe tmavý úradnícky plášť. Bol oblečený do bielej sviatočnej tuniky s jemným modrým tkaným lemom, akú nosievajú bohatí kupci na sviatok Stánkov. Vlasý mal umyté z jazerného prachu a natreté voňavým

nardovým olejom. Tvár mal pokojnú, no v očiach mu horelo zvláštne, neuhasiteľné svetlo.

„Baruch,“ prikázal mi, len čo ma zbadal v bráne. „Nemáme dosť chleba. Zbehní k dolnému brehu za pekárom Menahemom. Objednaj uňho všetok jačmenný aj pšeničný chlieb, čo má v peci a na policiach. Povedz mu, že Lévi platí vopred a v striebre. A potom urob to najdôležitejšie.“

Zastal som. „Čo, pane?“

„Pozvi všetkých našich,“ povedal pevným, pokojným hlasom, v ktorom nebolo ani stopy po zaváhaní. „Choď na colnicu do Magdaly za tučným Eliezerom. Choď do prístavu za vyberačmi prístavného mýta. Zájdi na predmestie za mýtnikmi z cesty do Damasku. Povedz im, že dnes večer sa u mňa je a pije na môj účet. A pozvi aj tých, čo postávajú pri mestskej bráne, čo nemajú prácu, čo ich vyhnali zo synagógy a nemajú kam ísť.“

Pochopil som celú hĺbku jeho zámeru.

Lévi nepozýval vážených občanov mesta. Vedel, že predstavený synagógy Jairus, bohatí obchodníci s vlnou ani mestskí starší by jeho pozvanie neprijali. Odpľuli by si pred poslom a zabuchli by dvere. Pozýval svojich vlastných ľudí. Svojich spoločníkov v hanbe a opovrhnutí. Pozýval tých, ktorých celé počestné mesto pokladalo za zberbu, za zradcov viery a za rituálne nečistých vyvrheľov.

Rozbehol som sa dolu do mesta.

Najprv som šiel do pekárne k Menahemovi. Bola to nízka kamenná stavba blízko rybieho trhu, postavená z ťažkých čadičových kvádrov, z ktorej sa šírla omamná, horkastá vôňa pečeného jačmeňa, dymu zo sušenej trstiny a horúceho kvasu. Vo vnútri bolo prítmие a horúčava ako v kováčskej vyhni. Uprostred miestnosti chodil v kruhu slepý mul s očami previazanými špinavou handrou a otáčal obrovským čadičovým mlynským kameňom. Kameň škrípal, drvil suché jačmenné zrná a do dreveného žľabu sa v tenkom prúde sypala hrubá, sivastá múka.

Menahem stál pri kupolovitej hlinenej peci s dlhou drevenou lopatou v ruke. Mal okolo štyridsiatky, bradu mal poprášenu múkou a pot mu stekal po chlpacej hrudi v sivých cestičkách.

Keď som vošiel a položil som na pomúčený stôl štyri strieborné denáre, ktorých cinknutie prehlušilo škrípanie mlynského kameňa, zastavil sa s lopatou vo vzduchu.

„Lévi?“ pozrel na mňa s nedôverou a utrel si čelo predlaktím zamazaným od cesta. „Ten colník? Pred hodinou tu bol rybár Natan a tvrdil, že Lévi nechal váhy na stole a ušiel za Nazaretským k jazeru. Celé mesto je hore nohami. A ty teraz prichádzaš s herodovským striebrom a žiadaš chlieb?“

„Kupuje všetko, čo máš na policiach aj v peci, Menahem,“ povedal som rýchlo. „Šesťdesiat bochníkov, osemdesiat, koľko vládzeš upiecť do západu slnka.

Dnes večer je v Léviho dome hostina.“

Menahem zložil lopatu na podlahu. Pozrel na štyri denáre. Štyri denáre bola cena za dva mechy najlepšej pšenice z nížiny Genezaret. Bola to preňho obrovská suma, no v očiach mal večnú, hlboko zakorenenú opatrnosť človeka, ktorý vie, ako rýchlo sa v Kafarnaume mení hnev mestských starších na plamene.

„Kto tam bude jesť, Baruch?“ spýtal sa ticho a pristúpil bližšie. „Ak je to hostina pre rímskych dôstojníkov z posádky, musím to vedieť. Zákonníci mi zakážu predávať chlieb pri synagóge.“

„Nebudú tam vojaci,“ odpovedal som mu rovno do očí. „Budú tam mýtnici, rybári a ten istý Nazaretský, o ktorom hovorí celé mesto.“

Menahem sa na mňa dlho díval. Potom pomaly natiahol svoju bielu ruku od múky a zhrabol strieborné mince do dlane. „Pripravím to, Baruch. Vymiesim všetok jačmeň, čo mám v sýpke. Ale ak vám zéloti podpália bránu alebo farizeji vyhlásia kliatbu, ja som vám len predal chlieb. Ja som len pekár, ktorý potrebuje nakrmiť vlastné deti.“

Z pekárne som bežal ďalej. Obehol som celé Kafarnaum a dolný breh. Našiel som tučného Eliezera z Magdaly, ktorý mal na starosti soľnú daň; našiel som Jonatána, ktorý vyberal mýto z dobytku pri jordánskom moste; našiel som troch pohoničov tiav z Nabatey, ktorých pred týždňom okradli v púšti a nemali na nocľah.

Správa sa šírila mestom ako oheň v suchom trní. „Lé-

vi sa zbláznil,“ šepkali si ľudia v uličkách. „Colník robí kráľovskú hostinu pre zberbu. A vraj tam bude sedieť ten prorok, čo lieči malomocných.“

Okolo šiestej hodiny večer začali hostia prichádzať.

Bolo to neuveriteľné, neslýchané zhromaždenie. Chlapi v krikľavých, drahých plášťoch s prstami plnými bronzových a zlatých prsteňov, ktoré získali pri bezohľadnom vymáhaní dlhov; ženy z dolného predmestia s natretými očami a cinkajúcimi náramkami na členkoch; chudobní pisári, nádenníci s doráňanými chrbtami a ľudia, ktorí nemali v dome ani kôrku suchého chleba.

Všetci títo ľudia vstupovali do panského domu s plaťou, zmätenou neistotou. Boli celoživotne zvyknutí na to, že ich vyhánajú palicami, že im nadávajú do psov a že na nich pľujú. A teraz vchádzali do domu s dláždeným dvorom, kde od nich nikto nežiadal rituálne očisťovanie rúk v kamenných kadiach, kde im nikto nepripomínal ich hriechy a kde na nich čakalo pečené mäso, čerstvý chlieb od Menahema a staré hebrónske víno.

8. Hostina vyvrheľov

V hodine, keď slnko zapadlo za tiberiadske pahorky a na nádvorí sa zapálili olejové lampy zavesené na bronzových reťaziach, vošiel Ježiš.

Prišiel spolu so svojimi učeníkmi.

Rybári – Šimon Peter, Ondrej, bratia Jakub a Ján – sa zastavili na prahu brány ako primrazení. Videl som ich tváre v mihotavom svetle lúčov. Boli stiahnuté odporom, hnevom a hlbokým náboženským zdesením. Pre nich, počestných galilejských mužov, ktorí si od detstva ctili predpisy otcov a úzkostlivo sa vyhýbali akejkolvek rituálnej nečistote, bol vstup do tohto domu prekročením zakázanej hranice.

Šimon hľadel na mýtnika Eliezera, ktorý sedel na ležadle s pohárom vína v ruke – na toho istého Eliezera, ktorý ho pred mesiacom obral o polovicu zárobku pri prevoze rýb – a jeho pravá ruka sa kŕčovito zatínala do päste. Bol pripravený otočiť sa a odísť.

No Ježiš neváhal ani zlomok sekundy.

Prekročil kamenný prah bez toho, aby sa obzrel za svojimi spoločníkmi. Vošiel priamo do veľkej hodovnej siene, kde boli rozložené nízke drevené stoly do tvaru písmena U, obložené mäkkými vlnenými ležadlami.

Lévi pred ním padol na kolena priamo na vápencovú podlahu. „Pane, môj dom je tvoj.“

Ježiš ho chytil za obe plecia a pevne ho zodvihol. Usmial sa naňho. Sadol si – nie na vyvýšené čestné miesto v čele stola, kam podľa zvyku usádzajú vážnych rabínov a učiteľov Zákona – ale priamo do stredu ležadla, medzi Léviho a tučného Eliezera z Magdaly.

V sieni nastalo hrobové ticho.

Mýtnici a vyvrheli, ktorí dovtedy hlučne prekriko-

vali hudbu a popíjali víno, zmeraveli. Pozerali sa naňho s otvorenými ústami, poháre zastavené na polceste k ústam. Nikdy v živote nevideli svätého muža, rabína, sedieť na jednom vankúši s človekom, ktorého meno bolo synonymom zrady. Čakali, že povie prísnu modlitbu za odpustenie, že ich vyzve, aby odišli, alebo že ich pred všetkými pokarhá za ich nečistý život.

V tej chvíli vošiel sluha nesúci veľký prútený kôš s čerstvými bochníkmi od pekára Menahema. Vzduchom sa rozliala teplá vôňa jačmeňa.

Ježiš vzal do rúk vrchný posúch.

Zdvihol ho k nebu, vzdal vďaky Bohu Otcovi starobylým požehnaním Izraela, rozlomil chlieb na dve polovice, jednu podal Lévimu a druhú Eliezerovi.

„Jedzte,“ povedal jednoducho.

A v tej chvíli sa pretrhla neviditeľná hrádza.

Hostina sa rozbehla s divou, neuveriteľnou silou. Mýtnici začali nalievať víno do hlinených čiaš, slúžky nosili misy s dymiacim pečeným mäsom, sušenými figami, mandľami a granátovými jablkami. Ľudia sa smiali, prekrikovali sa a po rokoch mlčania začali hovoriť o svojich skutočných životoch.

Sedel som na rohoži v kúte siene a nespustil som z Ježiša oči.

On sa nepretvaroval. Nehral divadlo pre zástupy, nesedel tam so stiahnutým hrdlom a povýšeneckým odstupom. Jedol ich chlieb, pil ich víno, smial sa na ich neohrabaných vtipoch a počúval ich príbehy.

Počúval Eliezera, ktorý sa po treťom pohári vína rozplakal ako malé dieťa a hovoril o tom, ako mu pred rokom zomrel osemročný syn na horúčku a nikto zo susedov mu neprišiel pomôcť vykopať hrob, lebo jeho otec bol colník.

„Musel som ho do zeme zakopať sám, Pane,“ vzlykal tučný muž a slzy mu tiekli cez masťné fúzy. „Sám v noci, za mestským múrom medzi skalami, ako prašivého psa. Moja žena od toho dňa neprehovorila jediné slovo. Každý sabat sedí pri okne a hľadá do prachu. A ja vyberám clo z rýb a nosím domov striebro, ktoré si nemáme s kým rozdeliť.“

Šimon Peter to počúval z kúta. Videl som, ako sa mu chveje ruka, v ktorej zvieral kus chleba od Menahema. Šimon poznal Eliezerovho chlapca. Pamätal si ho z prístavu, kde pred dvoma rokmi behával po móle a hádzal kamienky do vody. Šimon vtedy sám zakázal svojim deťom, aby sa s ním hrali, lebo to bol syn zradcu. Teraz tam sedel, pozeral na plačúceho mýtnika a v jeho hrudi sa zrážala spravodlivosť zákona s desivou bolesťou človeka.

Počúval aj starého Jonatána, ktorého vlastný brat vyhnal z rodičovského dvora v Betsaide a pred celou obcou roztrhol svoj plášť na znak toho, že Jonatán pre ich rodinu zomrel. Jonatán ukázal svoje dorážané dlane: „Dvadsať rokov som nevidel svoju matku, Pane. Žije tri míle odo mňa, v dome na vršku. Keď idem okolo, zatvára okenice.“

Ježiš sa neštítal ich dotyku. Keď sa k nemu naklonil opitý mýtnik s rukou mastnou od pečeného jahňaťa a chytil ho za rameno, Ježiš neodtiahol svoj odev. Bol tam s nimi, celkom, bez podmienok a bez výhrad.

A vtedy som si všimol Šimona Petra.

Šimon sedel na samom konci bočného stola, v polotieni steny. Nejedol. V ruke držal kus jačmenného chleba od Menahema, no nevložil si ho do úst. Hľadel na svojho Majstra s hlbokou, zúfalou bolesťou v očiach. Nerozumel tomu. Jeho celý svet, v ktorom bolo od narodenia presne dané, kto je spravodlivý a kto je zatratený, sa pred jeho očami rozpadal na márne kúsky.

9. Tiene za mrežou

Okolo ôsmej hodiny večer sa na ulici pred bránou Léviho domu objavili tiene.

Boli to zákonníci zo skupiny farizejov – *perušim*, tí oddelení. Prišli z Tiberiady a zo Sepforisu, privolaní správcami o tom, čo sa v meste deje.

Neprekročili prah domu.

Vstúpiť do domu mýtnika by pre nich znamenalo okamžitú rituálnu nečistotu na sedem dní; museli by podstúpiť obradné kúpele, obetovať v chráme a čeliť pohoršeniu svojich žiakov. Zostali stáť vonku na tmavej ulici, za kovanou železnou mriežkou brány, odkiaľ bolo

cez otvorený dvor vidieť priamo do osvetlenej hodovnej siene.

Mali na sebe dlhé, bezchybne biele plášte s predpísanými modrými strapcami (*cicit*) na štyroch rohoch, na čelách mali remienkami priviazané kožené modlitebné puzdrá (*tefillin*) a v tvárach chladný, neúprosný súd.

Videl som medzi nimi rabiho Elada z Tiberiady, starého muža s dlhou pestovanou bradou a očami ostrými ako britva, ktorý poznal naspamäť celú ústnu tradíciu otcov.

Rabi Elad zbadal Šimona Petra a Jána sedieť pri kraji stola. Zdvihol ruku a pokynul im prstom.

Šimon vstal. V jeho tvári sa zračila úľava, že môže aspoň na chvíľu odísť od hodovného stola. Pristúpil k zamrežovanej bráne, nohy mal ťažké a pohľad sklopený k zemi ako previnilec.

Rabi Elad sa naklonil cez železné tyče. Hlas mal tichý, syčivý, plný posvätného pohoršenia a jedu:

„Šimon, syn Jonášov. Čo to robí váš Učiteľ?“

Šimon mlčal. Nevedel, čo má povedať.

„Pozri sa dnu!“ pokračoval rabi Elad a ukázal trasúcim sa prstom do osvetlenej siene, kde Ježiš práve nalieval víno starému mýtnikovi. „Prečo jedáva a pije s colníkmi a hriešnikmi?“ Či nevie, čo je napísané v Zákone? Kto sa dotkne nečistého, sám sa stáva nečistým! Vaša družina tvrdí, že prináša Božie kráľovstvo a volá ľud k čistote. A toto je vaše kráľovstvo? Stôl plný zlodejov, zradcov národa a rímskych pätolizačov?!“

Šimon stál ako obarený. Nemal slová na obranu. Sám v sebe nosil tú istú pálčivú otázku, tú istú pochybnosť, ktorá ho dusila od chvíle, keď prekročil prah tohto domu. Otvoril ústa, chcel niečo povedať na obranu svojho Majstra, no z hrdla mu nevyšiel ani hlások.

Zákonníci za mriežkou sa víťazoslávne usmiali. Boli si istí svojou pravdou. Mali na svojej strane Písmo, tradíciu generácií, autoritu veľrady v Jeruzaleme aj mienku celého bohabojného ľudu.

A vtedy sa Ježiš otočil.

10. Lekár a chorí

Nepočúval ich z diaľky. Vstal od stola a pomalým krokom podišiel k bráne.

V pravej ruke držal drevenú misku s jačmenným chlebom od Menahema. Zastal dva kroky od zamrežovanej brány, priamo pred rabim Eladom a jeho spoločníkmi. Pozrel sa cez železné tyče do ich prísnych, spravodlivých tvárí.

V hodovnej sieni aj na nádvorí nastalo úplné ticho. Mýtnici stíchli, nalievanie vína ustalo, bolo počuť len vzdialené plieskanie jazerných vĺn o prístavné mólo a praskanie dreveného uhlia v ohnisku.

Ježiš sa neospravedlňoval. Nezačal sa s nimi hádať o výklade prikázaní v knihe Levitikus, ani nezačal dokazovať, že Léviho peniaze sú čisté a že mýtnici sú nespra-

vodlivo ohováraní. Priznal celú pravdu o ich skutočnom stave.

Pozrel sa rabimu Eladovi priamo do očí a jeho hlas zaznel v nočnom tichu tak pevne, vecne a jasne, že ho počuli ľudia až na druhej strane ulice:

„Lekára nepotrebujú zdraví, ale chorí. Neprišiel som volať spravodlivých, ale hriešnikov.“

Boli to dve krátke, úderné vety. No v tých dvoch vetách bola zhrnutá celá priepasť medzi ich náboženským systémom a jeho prítomnosťou.

Obrátil ich vlastnú spravodlivosť proti nim samým.

Ak sa oni pokladali za zdravých, čistých a pred Bohom dokonalých, potom pre nich nemal nič. Lekár nechodí do domov, kde nikomu nič nechýba. Lekár neotvára svoju tašku s masťami, obväzmi a nožmi pred tými, čo tvrdia, že ich telo je bez jedinej rany a bez choroby. Ponechal ich v ich domnejšej dokonalosti – ale ponechal ich vonku na ulici, v tme a v nočnom chlade, za zatvorenou železnou mriežkou.

Kým vo vnútri, v teple osvetlenej siene pri prestretom stole plnom chleba a vína, sedeli tí, ktorých stav bol smrteľný, no ktorí vedeli, že zúfalo potrebujú záchranu.

Rabi Elad zbledol. Pery sa mu zachveli, chcel niečo namietnuť, no slová mu uviazli v hrdle. Pozrel sa na svojich spoločníkov. V ich očiach bol bezmocný, zúrivy hnev. Pochopili, že tento tesár z Nazareta sa nebojí ich vylúčenia, nepotrebuje ich dobrozdanie a neprišiel žobrať o ich uznanie.

Bez jediného slova sa otočili. Ich biele plášte zašuš-
ťali v nočnom vetre a ich sandále zašúchali po čadičo-
vých kameňoch, kým celkom nezmizli v temných ulič-
kách mesta.

Ježiš sa obrátil k Šimonovi Petrovi.

Položil mu ruku na rameno a pevne ho stisol. Šimon
sa zhlboka, trhane nadýchol, akoby sa práve po dlhom
zápase vynoril z ľadových hlbín jazera. Pozrel sa na Je-
žiša, potom na Léviho a prvý raz za celý večer sa jeho
tvrdá, zovretá tvár uvoľnila.

Podišiel k stolu, vzal do ruky pohár s hebrónskym
vínom, podal ho colníkovi Eliezerovi a povedal chrap-
ľavým hlasom: „Pime.“

Hostina pokračovala až do tretej nočnej hliadky.

Sedel som na kamennom prahu a hľadel som na
Léviho. Bol to celkom iný človek. Zmizol ten napätý,
uštvaný pohľad úradníka, ktorý každú chvíľu čaká
dýku pod rebrom alebo kráľovské okovy. Sedel pri
stole, smial sa s rybármi a v jeho tvári bol pokoj človeka,
ktorý po rokoch blúdenia konečne našiel svoje pravé
miesto pri stole.

11. Ráno na colnici

Na druhý deň ráno som šiel k mýtnici sám.

Slnko ešte len vychádzalo nad pahorkami Dekapoli-
su a nad jazerom ležal sivý, studený opar. V meste bolo

ticho, rybárske lode už boli na vode, no prístavisko bolo vyľudnené.

Prišiel som k našej čadičovej búde.

Drevený pult bol prázdny. Bronzové váhy ležali naklonené na jednu stranu, miska na závažia sa jemne pohýdávala v rannom vánku. Voskové tabuľky ležali uložené na kôpke, tak ako ich Lévi predvčerom zrovnal. Na bridlicovej tabuľke bola stále tá čierna, zaschnutá škvrna od atramentu, ktorý vytiekol z jeho trstiny.

Okolo ôsmej hodiny ráno zaduneli na ceste podkovy koní.

Prišli traja kráľovskí ozbrojenci z posádky v Tiberiade, odetí v kožených pancieroch s bronzovými puklicami tetrarchu Herodesa Antipa, a s nimi starší úradník v helenistickom plášti s úradným zvitkom v ruke.

Zosadli z koní. Veliteľ stráže pristúpil k pultu, pozrel na prázdne lavice a položil ruku na rukoväť meča.

„Kde je Alfeov syn?“ spýtal sa ostro.

Pozrel som sa mu priamo do očí. Nemal som strach. Po včerajšom večere v Léviho dome sa vo mne niečo zlomilo a uvoľnilo. Videl som niečo väčšie ako kráľovské panciere a cisárske pečate.

„Odišiel,“ povedal som pokojne.

Úradník rozvinul zvitok. „Odišiel? Zbláznil sa? Do konca štvrťroka chýba osemsto denárov! Kto preberie váhy? Kto ručí za zmluvu?“

Podišiel som k pultu. Vzal som do rúk zväzok železných kľúčov od pokladnice, položil som ich na stôl

pred úradníka a vedľa nich som položil olovené závažia s kráľovskou pečatou.

„Neviem, kto preberie váhy,“ povedal som a hlas sa mi ani nezachvel. „Ale ja to nebudem.“

Úradník za mojím chrbtom začal zúrivo kričať, spomínať kráľovské edikty, popravy a väzenie v pevnosti Machérús, no jeho hlas sa vzdáľoval a strácal v rannom šume jazera.

Nezastavil som sa. Kráčal som po kamenistej ceste dolu k prístavisku, tam, kde sa breh zvažoval k vode. Pozrel som sa na svoje prsty. Boli stále modré od zaschnutého atramentu z dubienok a sadzí, no po prvý raz za dvanásť rokov som necítil to kľčovité zovretie v kĺboch. Moja ruka sa netriasla. Bola pokojná a prázdna.

Na brehu stáli vytiahnuté člny, mokré siete sa sušili na rannom slnku a vzduch voňal rybami, soľou a chladnou sladkou vodou Genezaretu. Na hladine sa odrážali prvé lúče nízkeho slnka a rybári čistili paluby od šupín a chalúh. Prešiel som popri kamennej ohrade, kde sušili ľanové plachty, a zacítil som dym z piecky pekára Menahema, ktorý práve vyťahoval čerstvé jačmenné placky pre prístavných robotníkov. Vzal som do dlane teplý kúsok chleba, zaplatil medenou mincou a pokračoval ďalej pomedzi čierne bazaltové domy. Z diaľky, od Šimonovho domu, bolo počuť hlasy ľudí, ktorí sa znova schádzali okolo dverí. Vyšiel som tým smerom. Už som nebol pisár herodovskej colnice. Bol som len človek z Magda-

ly, ktorý hľadal svoje vlastné miesto pri stole.

Za príbehom

Biblický text (SEP, Mk 2,13–17)

Opäť vyšiel k moru. Celý zástup prichádzal k nemu a on ich učil. Keď šiel okolo, videl Léviho, syna Alfeovho, sedieť na colnici a povedal mu: „Poď za mnou!“ On vstal a šiel za ním.

Keď potom Ježiš stoloval v jeho dome, mnohí colníci a hriešnici stolovali s Ježišom a s jeho učeníkmi; bolo ich totiž mnoho a nasledovali ho. Keď zákonníci zo skupiny farizejov videli, že jedáva s hriešnikmi a colníkmi, povedali jeho učeníkom: „Prečo jedáva a pije s colníkmi a hriešnikmi?“

Ježiš to počul a povedal im: „Lekára nepotrebujú zdraví, ale chorí. Neprišiel som volať spravodlivých, ale hriešnikov.“

Dobové a vecné reálie

1. Colná stanica v Kafarnaume:

Kafarnaum ležal na kľúčovej obchodnej magistrále

starovekého Blízkeho východu – *Via Maris* (Pobrežná cesta), ktorá spájala Egypt s Damaskom a Mezopotámiou. Mesto bolo pohraničnou stanicou medzi tetrarchiou Herodesa Antipa (Galilea a Perea) a tetrarchiou jeho nevlastného brata Herodesa Filipa (Iturea a Trachonitída). Vyberalo sa tu nielen tranzitné mýto z tovaru, ale aj dane z miestneho rybolovu, poľnohospodárskej produkcie a používania ciest a prístavu.

2. Systém výberu daní a postavenie colníkov:

Rímska ríša aj klientski vládcovia ako Herodes Antipas využívali systém daňového prenájmu (*publicani*). Hlavný nájomca sa zaviazal odvieť do pokladnice pevnú zmluvnú sumu a všetok prebytok predstavoval jeho osobný zisk. Colníci preto bežne nadhodnocovali clo a vymáhali neprimerané poplatky. V židovskej spoločnosti 1. storočia boli pokladaní za náboženských aj národných zradcov. Boli rituálne nečistí, ich svedectvo nebolo prijímané pred súdom a ich peniaze nesmeli byť použité na dobročinné účely v synagóge.

3. Lévi – syn Alfeov:

Meno Lévi naznačuje príslušnosť ku kňazskému kmeňu, čo robilo jeho kolaboráciu s herodovskou správou v očiach súvekovcov ešte potupnejšou. V Matúšovom evanjeliu (Mt 9,9) je táto postava

stotožnená s apoštolom Matúšom. Opustenie colnice znamenalo okamžitú a nezvratnú stratu celého majetku a postavenia; kým rybári sa k svojim sieťam mohli kedykoľvek vrátiť (ako vidno v Jn 21), colník, ktorý opustil úrad a pokladnicu, bol herodovskou správou okamžite nahradený a riskoval trest za porušenie zmluvy.

4. Stolovanie ako náboženský a sociálny akt:

Na Blízkom východe v 1. storočí nebolo spoločné stolovanie len konzumáciou jedla, ale vyjadrením plného spoločenstva, vzájomného prijatia a zmluvného vzťahu. Pre farizejov (*perušim* – doslova „oddelení“) bolo stolovanie s rituálne nečistými ľuďmi hrubým porušením zákonov čistoty, ktoré hrozilo poškvrnením celej komunity. Ježišovo stolovanie v Léviho dome bolo preto vnímané ako priamy útok na samotné základy vtedajšieho náboženského poriadku.

Čo je historicky doložené a čo literárne dotvorené

- **Doložené v prameňoch:**

- Existencia colnice v Kafarnaume na hranici medzi provinciami (evanjeliá, Jozef Flavius).
- Povolanie Léviho priamo od colného pultu a jeho okamžité nasledovanie Ježiša (Mk

2,14).

- Veľká hostina v Léviho dome za prítomnosti mnohých colníkov a hriešnikov (Mk 2,15).
- Spor farizejov s učeníkmi o stolovaní s nečistými a Ježišov výrok o lekárovi a chorých (Mk 2,16–17).
- Spoločenské a náboženské vylúčenie colníkov v židovskej tradícii (Mišna, traktáty *Bava Kamma* a *Sanhedrin*).

• **Literárne dotvorené (fikcia v službách pravdy):**

- Postava rozprávača Barucha, mladého pisára s trasúcimi sa rukami, syna hrnčiara z Magdaly.
- Konkrétne sadzby, mince a priebeh colného dňa (as, kvadrant, váženie nasolených rýb a oleja).
- Postava pekára Menahema, ktorý dodal jačmenné posúchy na večernú hostinu (prepája príbeh s kapitolou 150).
- Osobný konflikt a napätie medzi rybárom Šimonom Petrom a colníkom Lévim pred povolaním a počas hostiny.
- Nočný dialóg s rabim Eladom cez zamrežovanú bránu a ranný príchod herodovských ozbrojencov na opustenú colnicu.

Búrka na jazere

1. Kotlina pod morom

Jazero leží sedemsto stôp pod hladinou veľkého západného mora. To je prvá vec, ktorú musí chlap vedieť, ak chce na jeho vode prežiť viac ako dve zimy.

Naokolo stoja strmé hory z tmavého čadiča a žltého vápenca. Z dvoch strán – zo západu cez úzku skalnú tiesňavu Arbel pri Magdale a zo severu od zasnežených úbočí Hermonu pozdĺž toku Jordánu – sa studený horský vzduch prepadáva do kotliny ako ťažký mlynský kameň hodený do studne. Dolu v kotline je cez deň horúco ako v peci, bahno pri brehoch kvasí a voda je teplá ako čerstvé kozie mlieko. Keď sa tie dva svety zrazia, jazero nevrie pomaly. Nevaruje vás pol dňa dopredu ako otvorené more pri Týre alebo Joppe, kde vidíte dlhé oblé vlny prichádzať celé hodiny pred vetrom. Tu vybuchne za štvrté hodiny.

Volám sa Jochanan. Mám päťdesiatštyri rokov a chrbát mám zohnutý od vesla tak, že sa už nikdy celkom nevystriem. Prsty na rukách mám krivé, kĺby opuchnuté od večného ťahania mokrých konopných povrazov a na pravom ramene mám hlbokú bielu jazvu po zlomenom borovicovom sťažni spreď dvadsiatich rokov.

Videl som na tomto jazere zomrieť veľa chlapov. Pred desiatimi rokmi, v jednu decembrovú noc, keď prišla severná víchrice *šarkíje*, sa vlnobitie prevalilo cez

náš čln tri míle od brehu. Stratil som vtedy dvoch synov – Matithiáša, ktorý mal devätnásť a chystal sa na svadbu, a mladého Eliezera, ktorému ešte len rástli prvé fúzy na brade. Ráno ich telá vyplavilo do trstiny pri Betsaide, oboch s rukami zaťatými do kľča, akoby sa stále snažili držať dosiek. Pochoval som ich na kamenistom svahu nad mestom a ich matka po dvoch rokoch od žiaľu odišla za nimi.

Od tej noci viem, čo je voda. Voda nie je priateľ. Voda nie je ani pokojné zrkadlo pre nedeľné piesne pútnikov. Voda je hrob prikrytý tenkou vrstvou belasého pokoja, pripravený kedykoľvek otvoriť svoje hrdlo a zhltnúť všetko, čo sa opováži opustiť suchú zem.

Každý prúd v tomto jazere má svoje vlastné meno a svoje vlastné zrady. Uprostred jazera tečie rieka Jordán – nie je to len rieka, ktorá doň vteká na severe a vyteká na juhu; je to studená, zelenosivá riava, ktorá sa valí stredom jazera ako obrovský ponorený had. Keď do nej narazíte v noci, veslo v ruke vám zrazu stuhne, akoby ste narazili do ľadového múru. Na juhozápade, pod horou pri Tiberiade, zasa vyvierajú horúce sírne pramene, kde voda páchne po skazených vajciach a dno je mazľavé ako horúci tuk. A na severozápade, pri siedmich prameňoch v Tabghe, prýšti z podzemia sladká vápencová voda, kde sa v zime zhromažďujú tisíce ostriežov, lebo hľadajú teplo.

Poznám každý záhyb tohto dna. Poznám miesta, kde čadičové bralá klesajú kolmo do hĺbky sto laktov, aj plyt-

činy pri Betsaide, kde môžete v lete kráčať pol míle od brehu a voda vám nesiahne vyššie ako po pás.

Robil som na vode ešte pre Šimonovho otca Jonáša, keď mal len starý rozheganý čln a tri ľanové siete zaplátané konskými vlasmi. Jonáš bol tvrdý chlap, ktorý nepoznal oddych; zomrel na lodi s kormidlovým veslom v ruke, keď mu v jedno zimné ráno puklo srdce. Jeho synovia zdedili remeslo aj jeho prudkú krv. Teraz som najatý robotník na lodi Šimona a jeho brata Ondreja.

Dostávam dva asy za nočný lov a polovicu koša drobných rýb, ktoré si môžem nasoliť doma v hlinenom hrnci. Nie je to veľa, no chlap v mojom veku, ktorý nemá synov, aby ho živili, si nemôže vyberať. Na jačmenný chlieb, trochu horkého olivového oleja a suché figy to stačí.

Cez deň, keď lode stoja na brehu, sedávam v tieni prístavného múru s drevenou ihlou v prstoch a plátam roztrhané oká sietí. Siete sú z jemného ľanu, napustené odvarom z dubovej kôry, aby vo vode nehnili; no jazerne dno je plné ostrých čadičových hrán a potopených kmeňov, ktoré rozrežú ľanové vlákno ako nôž. Každé oko musí mať presný rozmer – na šírku dvoch prstov, aby drobné rybky preklzli a veľké ostrieže uviazli za žiabrami. Ak spravíte oko širšie, ryba ujde; ak ho spravíte užšie, sieť sa zanesie bahnom a stiahne čln ku dnu.

Celý život v Kafarnaume sa točí okolo rýb. Ráno ich prinášame na breh, colník Lévi ich odváži a vezme si svoj

podiel, a potom ich kupci z Magdaly nakladajú do prútených košov a vezú do soľných skladov. V Magdale majú sto veľkých kamenných nádrží, kde ryby vrstvia so soľou z Mŕtveho mora a lisujú ich ťažkými kameňmi. Nasolené galilejské sardinky v hlinených amforách putujú na vozoch až do Jeruzalema na pútnické sviatky, a vraj ich jedia aj rímski senátori v samom Ríme. My z toho nevidíme nič. My vidíme len deravé siete, mokré nohy a dva medené asy za noc plnú driny.

Ich loď patrila k najlepším a najpevnejším v Kafarnaume. Mala sedemnášť lakťov na dĺžku a päť lakťov na šírku – v mierach rímskych staviteľov vyše osem metrov dĺžky a dva a pol metra šírky. Bola postavená starým fénickým spôsobom: najprv sa postavila vonkajšia obšívka z hrubých cédrových a borovicových dosiek, spojených čapmi z tvrdého dubového dreva, a až potom sa dovnútra vsadili mohutné rebrá. Každý spoj bol vymazaný čiernou morskou smolou zmiešanou so sírou, hovädzím lojom a jemným prachom z drveného vápenca, aby drevo nepilo vodu ani vtedy, keď leží na hladine celé týždne.

Mala stredový sťažen s jedným priečnym rahnom pre štvorcovú plachtu z hrubého plátna a na korme vyvýšenú drevenú plošinku, pod ktorou bolo suché miesto na uloženie ťažkých vlečných sietí, olovených šnúr, amfor s pitnou vodou a ťažkej kamennej kotvy z čierneho čadiča so štyrmi dierami pre drevené háky.

Kúpiť takúto loď stálo takmer päťsto strieborných denárov. To bola cena malého domu v meste alebo trid-

siatich oviec. Šimon a Ondrej na ňu sporili desať rokov spolu so Zebedeovými synmi, s ktorými mali rybárske spoločenstvo – *chavura*. Každú jeseň sme ju museli spoločne vytiahnuť na breh, podložiť pod ňu okrúhle borovicové polená a škrabať z jej dna nánosy bahna, vodných rias a škrupín. Vymenili sme zhnité dubové kolíky, znova natlačili do škár kúdeľ napustenú dechtom a horúcou smolou, a až keď drevo voňalo ohňom a živcou, spustili sme ju späť na vodu.

Na takej lodi sa dá uniesť dvanásť chlapov, tona nasolených rýb v prútených košoch a štyri sudy sladkej vody. Mala štyri ťažké veslá z dubového dreva, každé dlhé sedem laktov, ktoré si vyžadovali celú váhu chlapeckého tela pri každom zábere. Ale keď sa jazero postaví na zadné, aj sedemnásť laktov cédrového dreva je len krehkou škrupinou z vlašského orecha.

2. Deň na plytčine

V ten deň sme boli na nohách od štvrtej hliadky nočnej.

Ráno sme nevytiahli ani šupinu. Vlny boli mútne, studené podzemné pramene pri ústí Jordánu odohnali ryby do hlbokých priepadlín uprostred jazera a Šimon bol od svitania zlostný ako sršeň. Prirazili sme čln k piesočine pri Kafarnaume, vytiahli sme predok lode na ploché kamene a začali sme čistiť sieť od bahna, riečnej trávy a ostrých ulít, ktoré trhajú ľanové očka.

Okolo deviatej hodiny prišiel zástup.

Najprv to boli len hlúčky žien s deťmi a niekoľko rybárov z okolitých lodeníc, no za hodinu bola celá pláž plná. Ľudia prúdili z celej dolnej Galiley – z Magdaly, z Chorazinu, z Kány, ba videl som aj pútnikov s okovanými palicami, ktorí prišli cez kamenisté pahorky až z horného Nazareta. Tlačili sa k vode, brodili sa bahnom, padali cez naše natiahnuté siete a prekrikovali sa, len aby sa dostali bližšie k Ježišovi.

Bolo to nebezpečné. Zástup bol taký hustý a zúfalý, že ho takmer pritlačili k vode. Ľudia naňho siahali, chytali ho za lem plášťa, prosili o dotyk, o uzdravenie očí, o slovo pre chorého brata ležiaceho doma.

Ježiš ustupoval krok za krokom do vody. Sandále mal premočené, tuniku obalenú mokrým pieskom. Zastal pri našej prove.

„Šimon,“ povedal a hlas mal unavený, zachrípnutý od ranného prachu. „Odrazte kúsok od brehu.“

Šimon hodil mokrú sieť do člna. Ja a Ondrej sme skočili do vody po pás, zapreli sme sa plecami do cédrových dosiek provy a zatlačili sme loď na hlbšiu vodu. Zastali sme desať siah od brehu, tam, kde voda siahala chlapovi po prsia. Zložil som ťažké veslo z dubového dreva, zabodol som ho do piesčitého dna a držal som loď na mieste, aby ju príboj nezniesol späť na kamene.

Ježiš prešiel na prednú lavicu. Sadol si.

Loď sa stala jeho kazateľnicou. Voda Genezaretu má zvláštnu vlastnosť – keď je hladina pokojná, hlas sa po

nej nesie ako po napnutom bubne. Nemusel kričať. Sedel na nízkej drevenej lavici, lakte opreté o kolená, a hovoril k tisícom ľudí, ktorí sedeli na piesku, na skalách a v trstine brehu.

Hovoril v podobenstvách.

Hovoril o rozsievачovi, ktorý vyšiel siať zrno na pole; o zrne, ktoré padlo vedľa cesty a vtáci ho pozobali; o zrne na skalnatej pôde, ktoré rýchlo vzišlo, no keď vyšlo poludňajšie slnko, uschlo, lebo nemalo koreňa; o zrne v trní, ktoré trnie udusilo. Hovoril o lampe, ktorú nikto nestavia pod mericu ani pod posteľ, ale na svietnik, aby svietila všetkým v dome. Hovoril o horčičnom zrnku – najmenšom zo všetkých semien na zemi, z ktorého vyrastie bylina väčšia ako všetky záhradné stromy, takže pod jej tieňom môžu hniezdiť nebeskí vtáci.

Počúval som ho. Sedel som na zadnej lavici s veslom v dlaniach a hľadel som na jeho chrbát.

Nepodobalo sa to na reči zákonníkov v synagóge. Tí hovoria o predpisoch, o desiatkoch z rasce a mäty, o tom, koľko krokov smie človek urobiť v sabat bez toho, aby zhrešil. Tento človek hovoril o zemi, o semene, o chlebe, o trní a o vtákoch. Hovoril o veciach, ktoré pozná každý roľník a rybár. Ale za tými obyčajnými slovami bolo niečo, čo človeka nútilo zatajiť dych. Bolo v tom tiché dunenie, aké počuť v skalách pred príchodom zemetrasenia.

Sedel som na zadnej lavici a pozoroval som ľudí na brehu.

Boli tam všetci. Poznal som tkáča Eliazara, ktorý pred mesiacom niesol ochrnutého Chananjáša na strechu Šimonovho domu; stál po kolená vo vode a hltal každé slovo. Boli tam matky s dojčatami, ktoré si chránili hlavy cípmi plášťov pred páliacim poludňajším slnkom; boli tam starci z horného Chorazinu, opierajúci sa o sukovité palice z olivového dreva, aj zvedaví grécki obchodníci, ktorí zastavili svoje karavány na pobrežnej ceste a počúvali so založenými rukami.

Ježiš nehovoril len k ich ušiam. Hovoril k ich mozolom, k ich prázdnyim žalúdkom a k ich večnému strachu z rímskych daní a neúrody.

„Kto má uši na počúvanie, nech počúva,“ opakoval znova a znova. Ten hlas sa niesol ponad hladinu ako zvuk striebornej trúby. Keď hovoril o zrne, ktoré prinieslo stonásobnú úrodu, videl som, ako sa starým roľníkom v očiach zaleskli slzy. V Galilei prináša pole sedemnásobnú, nanajvýš desaťnásobnú úrodu; počuť o stonásobnej úrode bolo pre nich ako počuť o svete, kde už žiadne dieťa nebude večer plakať od hladu.

Učil celý deň. Slnko prešlo cez zenit, začalo sa pomaly skláňať k západu a tieň vysokých čadičových brál nad Magdalou sa natiahli cez celú šírku zátoky.

Okolo šiestej hodiny popoludní zástup na brehu začal pomaly rednúť. Horúčava ustupovala, od vody začal ťahať chladný večerný opar a ženy začali odvádzajú unavené deti domov. Muži sa pobrali do dediny na večerné jedlo z chleba a sušených rýb.

Ježiš vstal z drevenej lavice. Bol smrteľne bledý. Tvár mal spálenú od prudkého slnka a od neustáleho odrazu lúčov od vodnej hladiny; pery mal popraskané a oči hlboko vpadnuté v tmavých jamkách. Celý deň zo seba vydával silu, počúval vzdychy, dotýkal sa natiahnutých rúk.

Pozrel sa na šire jazero, potom na východný obzor, kde sa v diaľke černeli strmé, nehostinné útesy pohan-ského Dekapolisu – zeme pohanov, kde stáli grécke chrámy a kde sa v údoliach pásli nečisté zvieratá.

Obrátil sa k Šimonovi.

„Prejdime na druhý breh!“

3. Fialový zamat a kožený vak

Šimon nezaváhal. Bol to jeho Majster a pre Šimona bolo slovo tohto tesára rozkazom, o ktorom sa nediskutuje.

„Jochanan, vytiahni veslo,“ prikázal mi Šimon. „Ondrej, napni plachtu na rahno. Pôjdeme s večerným vetrom.“

Nechali sme zástup na brehu. Nevzali sme so sebou takmer nič – žiadne zásoby jedla, žiadne teplé vlnené prikrývky, iba pol amfory kyslého vína a drevenú naberačku na vodu. Vzali sme ho tak, ako bol, priamo z kazateľnice. Spolu s nami vyplávali z prístavu ešte dve menšie lodičky – patrili mladým rybárskym pomocníkom z Bet-saidy, ktorí nechceli nechať Nazaretského odísť samého

do pohanského kraja.

Šimon sa pred vyplávaním pozrel na východ a pokrútil hlavou.

„Na druhý breh?“ zamrmal popod nos, kým uvoľňoval kotevné lano. „Čo tam budeme hľadať za noci? V Geraze a pod Hipposom žijú len Gréci a Sýrčania. Nemajú tam synagógu, nepoznajú čisté jedlo a ich mestá sú plné modiel. Ak tam pristaneme v tme, vyženú nás kameňmi ako zlodejov.“

„Prikázal ísť, Šimon,“ povedal Ondrej ticho a upravil plachtu na rahne. „Keď povie prejdime, prejdeme.“

Šimon neodpovedal. Zaprel sa do vesla a vyrazil loď z plytčiny na hlbokú vodu.

Na palube nás bolo sedem: Šimon Peter, jeho brat Ondrej, bratia Jakub a Ján Zebedeovci, ja pri stredovom vesle a Ježiš vzadu na korme. Bol to nezvyčajný náklad – zvyčajne sme sa na noc nevydávali cez celé jazero naprieč, ale držali sme sa severného pobrežia medzi Kafarnaumom a Betsaidou, kde sa dali siete kedykoľvek vytiahnuť na plytčinu, ak by sa zmenil vietor. Preplávať jazero po šírke v noci znamenalo vydať sa na otvorené hlboké vody, kde dno klesá do stoviek stôp a breh je v tme neviditeľný.

Ako sme sa vzdáľovali od kafarnaumského brehu, na juhozápade sa začali rozsvetcovať prvé svetlá Tiberiady.

Bolo to nové mesto, postavené len pred desiatimi rokmi tetrarchom Herodesom Antipasom na mieste starého židovského cintorína. Žiadny zbožný Žid by doň nev-
k-

ročil, lebo pôda pod jeho dláždenými ulicami bola poškvrnená mŕtvolami a rituálnou nečistotou; Herodes ho musel zaľudniť zberbou z celej ríše, prepustenými otrokmi, cudzincami a žoldniermi, ktorým zadarmo rozdal domy a polia.

Z vody vyzerala Tiberias ako cudzí, hriešny svet. Videli sme mramorové stĺpy jeho baziliky, bronzové sochy na streche paláca a desiatky fakieľ na terasách rímskych kúpeľov, ktoré sa zrkadlili v tmavej vode ako krvavé šmuhy. Od mesta k nám vánok prinášal slabé zvuky fláut, bubienkov a opitého smiechu z kráľovských hodových siení.

„Pozrite sa na to,“ odvrkol Šimon a odpľul si do vody smerom k mestu. „Kráľovské paláce na hrobch spravodlivých. Hrajú na harfách a pijú víno z helenistických čiaš, kým rybári v Kafarnaume nemajú na soľ do rýb. Ako dlho to ešte Hospodin strpí?“

Ježiš vzadu na korme neodpovedal. Vtedy už ležal na koženom podhlavníku a jeho oči boli zatvorené. Tiberiadske paláce, rímske légie, Herodesova pýcha – to všetko preňho akoby vôbec neexistovalo. Bol obrátený tvárou k východnému brehu, k pustým skalám, kde nikto nečakal slávu ani bohatstvo.

Veslovali sme v pravidelnom rytme. *Raz, dva, záber.* Voda ticho špliechala pod provou a lodičky z Betsaidy sa držali päťdesiat siah za naším kormidlom ako dve malé tmavé škvrny na hladine.

Hladina jazera bola v tej hodine nádherná a klamlivá.

Bolo to krátke obdobie medzi západom slnka a príchodom noci, keď sa vietor celkom utíši a voda získa farbu tmavofialového zamatu. Od západu, z pahorkov nad mestom, padal na vodu dlhý pruh posledného medového svetla. Čepele našich dvoch vesiel sa ponárali do vody bez jediného šplechnutia; zanechávali za sebou len dve línie pokojných kruhov.

Ježiš prešiel z prednej časti lode dozadu na kormu.

Na zadnej drevenej plošinke, priamo pod masívnym kormidlovým veslom, ležal hrubý kožený podhlavník (*proskefalaion*). Bol to ťažký vak ušitý z neopracovanej ovčej kože, naplnený vysušenou morskou trávou a konským vlásím. Rybári ho používali ako sedadlo pri dlhom nočnom kormidlovaní, alebo si naň ukladali unavené nohy, keď čakali na ťah sietí v chladných hodinách pred svitaním.

Ľahol si naň.

Zatiahol si okraj svojho hrubého vlneného pláštá cez plecia, položil hlavu na kožený vak a zatvoril unavené oči.

Zaspal skôr, než sme sa dostali na úroveň ústia Jordánu, pol míle od brehu.

Sedel som na stredovej lavici pri ľavom vesle a díval som sa naňho. V šere prichádzajúcej noci vyzeral zraniteľnejší, než keď stál pred davom na pláži. Ruky mal položené na prsiach – prsty stvrdnuté, na palci stará jazva po dláte, dlane plné mozoľov z remesla. Spal ťažkým, hlbokým spánkom smrteľne vyčerpaného človeka. Jeho

hrud' sa dvíhala v pomalých, pravidelných nádychoch. Dýchal tak pokojne, ako dýcha dieťa v matkinom lone po celom dni plaču.

„Pozri sa naňho,“ zašepkal Ondrej od sťažňa, kým priväzoval lano plachty. „Dnes zo seba vydal všetko. Ani sa nepohol.“

Šimon držal kormidlové veslo oboma rukami. Pozrel sa na spiaceho Ježiša s akousi drsnou, neokrôchanou nehou. „Nechaj ho spať. Do Gerazy máme štyri hodiny pokojného veslovania. Zobudíme ho, až keď budeme na druhej strane pod skalami.“

Pozrel som sa na západný obzor za naším chrbtom.

Slnko už zapadlo, no obloha nad priesmykom Arbel nemala tú čistú, priezračnú modrú farbu, akú máva pred pokojnou letnou nocou. Bola žltá-sivá, matná, akoby niekto natiahol cez prvé hviezdy špinavú vlnenú plachtu. A vzduch náhle, bez varovania ochladol o desať stupňov. Nebol to postupný, príjemný chlad večera; bol to ostrý, studený závan, ktorý priniesol pach snehu z Hermonu a hniloby zo suchých skalných roklín.

Zacítil som, ako sa mi zježili chĺpky na predlaktiach. Moje staré jazvy na ramene začali tupo pulzovať.

„Šimon,“ povedal som ticho a pustil som veslo na dno lode. „Pozri sa na Arbel.“

Šimon nadvihol hlavu. Zažmúril do hustnúcej tmy.

„To nič nie je, Jochanan,“ odvrkol nedbanlivo. „Len obyčajný večerný vánok z hôr. Do polnoci sme bezpečne v prístave.“

Mýlil sa. Staré jazvy rybára sa nemýlia nikdy.

4. Blesk z tiesňavy

Prišlo to bez prechodu.

V jednej sekunde bola hladina pokojná ako olej v lampe a v druhej zhasol mesiac. Čierny múr mrakov, ktorý sa prehnal cez tiesňavu Arbel, nepostupoval po nebi pomaly – spadol na jazero ako odtrhnutá skalná lavína.

Zvuk, ktorý víchricu sprevádzal, nebol obyčajný vietor. Bol to hromový, kvílivý rev, akoby sa v úzkej skalnej rokline pretrhol obrovský mech a milióny kubíkov ľadového vzduchu sa zrútili do hlbkej jazernej kotliny. Hovoríme tomu *seil* – náhly prepád vzduchu, ktorý jazero rozseká na kusy skôr, než stihnete zvolať na Boha.

Prvý náraz vetra udel do našej lode z ľavoboku.

Ozval sa strašný zvuk. Plachta na stredovom sťažni, ktorú Ondrej nestihol spustiť, sa napla tak divo, až cédrový sťažeň zaúpel a prehupol sa do nebezpečného oblúka. Celá sedemnásťlaktová loď sa prevrátila na pravý bok v takom ostru uhle, že kormidlová plošina zmizla pod hladinou a dovnútra sa vliala prvá spíška vody.

„Zviňte plachtu!“ zreval Šimon od kormidla. Jeho hlas trhalo na kusy, vietor mu rval slová priamo z hrdla. „Ondrej, rež lano! Rež to!“

Bolo neskoro.

Náraz veternej smršte vytrhol spodný cíp plachty z konopného úchyty. Hrubé plátno začalo v tme plieskať s takou zúrivosťou, akoby strieľali z bičov. Každé pliesknutie otriaslo celým trupom lode. Priečne borovicové rahno prasklo v tretine dĺžky; horný kus dreva sa zrútil dole a s rachotom dopadol na palubu len piad' od Jakuba, syna Zebedeovho.

A potom prišli vlny.

Genezaretské vlny nie sú ako vlny na veľkom západnom mori. Na mori sú vlny dlhé, oblé, loď na ne pomaly vystúpi a sklzne do bezpečného údolia. Tu, v plytkej kotline pod horami, sú vlny krátke, strmé a tvrdé ako kamenné kvádre. Nezdvíhajú sa postupne. Narážajú do dreva jedna za druhou, v intervaloch dvoch sekúnd, bez akéhokoľvek rytmu, z troch strán naraz, pretože sa odrážajú od strmých čadičových brehov.

Prvá veľká vlna prebila prednú provu.

Bol to masívny múr ľadovej, spenenej vody. Rozdrvil nízku prednú atiku, zmietol zásoby lán a vrazil priamo do hrude Ondreja a Jakuba. Voda sa s rachotom prevalila cez palubu a v okamihu siahala chlapom po kolená.

„Vylievajte!“ kričal Šimon. Držal kormidlové veslo oboma rukami, nohy zapreté do rebier lode, no kormidlo v tej zúriacej pene strácalo akýkoľvek záber. „Jochanan, chyť naberačku! Potápame sa!“

Skočil som na kolená do ľadovej vody na dne lode.

Voda bola mrazivá, páchla bahnom a rybím slizom. V tme som nahmatal drevenú naberačku s dlhou rúčkou.

Začal som vyhadzovať vodu cez pravobok. Ondrej na predku robil to isté deravým hlineným krčahom. Boli to však smiešne, zúfalé pokusy – na každú naberačku, ktorú sme hodili do vetra, sa cez palubu prevalili tri ďalšie vlny.

Loď oťažela.

Každý starý rybár pozná ten strašný pocit v nohách: kým je loď prázdna, pod nohami pruží, tancuje na vlnách, vyrovnáva nárazy dreva. Cítite, ako cédrové dosky pod vašimi chodidlami dýchajú, ako kýl kľže po chrbtoch vlín. No keď do trupu natečie tona vody, drevo stratí vztlak. Loď náhle stvrdne ako kameň. Prestane stúpať na hrebene; začne do nich vrázať tupým čelom, kýl sa zabára do hĺbky a voda sa začne valiť cez nízke okraje v širokých, súvislých vodopádoch.

Bolo to ako sedieť v rakve, ktorá sa pomaly napĺňa zemou.

Ondrej a Jakub sa pokúšali udržať provu proti vetru, no bez plachty a s polámaným kormidlom sme boli len hračkou v rukách besniaceho víchra. Vlna nás vyhodila do výšky dvoch siah, v nasledujúcej sekunde sme sa prepadli do hľbokej, čiernej priekopy medzi dvoma vodnými múrmi a dno lode narazilo do vodnej hladiny s takou silou, až mi z úst vyrazilo dych. Cítil som, ako sa roztrhli dva drevené čapy na pravoboku; studená voda začala prýštiť cez škáru medzi doskami ako tenký gejzír.

„Držte bok!“ kričal som, no nikto ma v tom pekelnom hučaní nepočul.

Ján sa držal sťažňa oboma rukami, tvár mal pritlačenú k mokrému drevu a jeho pery sa zúfalo pohybovali v nemých modlitbách. Videl som na jeho tvári to isté poznanie, ktoré som mal v srdci ja: niet úniku. Toto je koniec. More nás pohltí tak, ako pohltilo tisíce iných pred nami.

Pozrel som sa do tmy za nás.

Dve menšie lodičky, ktoré vyplávali s nami z Kafarnaumu, už nebolo vidieť. Zmizli. Pohltila ich čierna priepasť vody a vetra; počuli sme len slabý, trhaný výkrik kdesi v diaľke, ktorý okamžite zanikol v hučaní víchrice.

Jakub a Ján kričali. Boli to mladí, silní chlapi, zvyknutí na drsný život na vode, videl som ich v desiatkach búrok. No teraz kľáčali vo vode siahajúcej po pás, rukami sa držali polámaného rahna a v ich očiach bol čistý, zvierací des zo smrti.

Boli sme tri míle od brehu. Uprostred najhlbšieho miesta jazera, tam, kde sa studený prúd Jordánu stretáva s podzemnými prepadliskami. Voda pod naším kýlom mala hĺbku dvadsať siah – vyše tridsať metrov mŕtvej, čiernej hľbočiny.

V tej tme nebolo vidieť ani vlastnú ruku vystretú pred tvárou. Hory okolo jazera celkom zmizli za stenou dažďa a spenenej hmly. Stratili sme akýkoľvek smer. Kormidlové veslo Šimonovi vytrhlo z rúk, keď cez kormu prešla ďalšia vlna; drevená rukoväť ho udrela do rebier tak prudko, až zastonal od bolesti a spadol na kolená do

vody.

„Hynieme!“ kričal Ján a hlas mal zachrípnutý od soli. „Hospodine, zmiluj sa nad nami! Otče Abrahámov, neopúšťaj svoje deti!“

Nikto na svete by v tej ľadovej tme nedoplával k brehu. Aj najlepší plavec z Kafarnaumu by v tých strmých, rozbúrených vlnách nevydržal viac ako sto nádycho. Voda mala sotva desať stupňov; za niekoľko minút by chlapovi znecitlivelí prsty, svaly by chytil kŕč a telo by kleslo na dno k balvanom.

Videl som pred sebou tváre svojich dvoch utopených synov, Matithiáša a mladého Eliezera, akoby stáli v tej tme vedľa mňa na palube. Videl som ich modré pery a oči plné piesku, tak ako som ich našiel pred desiatimi rokmi v trstine pri Betsaide. Pochopil som, že prišla moja hodina. Moje kosti budú ležať vedľa ich kostí na dne tej istej priepasti.

Zložil som drevenú naberačku do vody. Už to nemalo zmysel. Loď bola plná do dvoch tretín; chýbala jedna jediná väčšia vlna, aby sa cédrový trup preklopil hore dnom a pochoval nás pod sebou.

A vtedy som sa cez clonu vody pozrel na kormu.

5. Spánok na dreve

Tá scéna bola úplné šialenstvo.

Loď sa potápala. Cédrové rebrá praskali pod obrovským náporom vody, vlny bili do dreva s hromovým rachotom, šesť dospelých chlapov bojovalo o každý nádyh vzduchu a revalo od zúfalstva.

A na korme, na vyvýšenej plošinke, ležal on.

Voda mu už omývala bosé nohy. Striekala mu do tváre, jeho vlnený plášť bol premočený a ťažký ako olovo, no hlava stále spočívala na koženom podhlavníku.

Spal.

Videl som jeho tvár pri záblesku blesku, ktorý rozťal oblohu nad horami. Bola pokojná. Neuveriteľne, nepochopiteľne pokojná. Vyzeral, akoby ležal v tieni figovníka v záhrade svojej matky v Nazarete. Hluk búrky, kvílenie vetra v polámaných lanách, krik topiacich sa učeníkov – nič z toho nepreniklo cez hradbu jeho spánku.

Šimon to nevydržal.

Pustil kormidlové veslo. Nechal loď napospas vlnám. Vrhol sa cez zaplavenú palubu, brodiac sa vodou po pás, a hodil sa na kormovú plošinu. Chytil Ježiša za plecía oboma rukami.

Zatriasol ním. Zatriasol ním tak surovo a zúfalo, až Ježišova hlava trhla dozadu.

„Učiteľ!“ zakričal mu do tváre hlasom plným hnevu, bolesti a neznesiteľného zúfalstva:

„Učiteľ, nedbáš, že hynieme?“

To nebola prosba o pomoc. To nebola modlitba zbožného učeníka. Bola to výčitka. Výčitka človeka, ktorý vidí, že jeho život sa končí na dne jazera, a ten, komu

bezvýhradne uveril, sa o jeho smrť ani nezaujíma.

6. Slovo nad priepasťou

Ježiš otvoril oči.

Pomaly sa posadil. Voda mu stekala z vlasov, z fúzov, z lemu plášťa. Pozrel sa na Šimona, ktorý pred ním kľáčal s rukami zaťatými do jeho tuniky a s tvárou skriivenou desom.

Potom sa pozrel na nás.

Pozrel sa na mňa, na Ondreja, na Jakuba a Jána, ako kľáčime v zaplavenej lodi s drevenými naberačkami v stuhnutých rukách. Pozrel sa na čiernu vodu, ktorá sa valila cez okraj paluby v dvoch širokých vodopádoch.

Vstal.

Postavil sa na mokré, klzké dosky kormy. Loď sa hádzala zo strany na stranu ako divé zviera, trup sa nakláňal v uhle, v ktorom sa nedalo udržať na nohách. No on sa nedržal sťažňa. Nedržal sa ani kormidla, ani lana. Stál rovno, nohy mierne rozkročené, váha tela dokonale vyvážená proti nárazom vln.

Vystrel pravú ruku dopredu.

Nebolo v tom žiadne čarodejnícke gesto, žiadne vzývanie tajných mien, žiadne zaklínadlá, aké používajú egyptskí a sýrski felčiari pri vyhánaní démonov. Vystrel ruku priamo proti besniacemu vetru z tiesňavy

Arbel a proti čiernym múrom vody, ktoré sa dvíhali nad našimi hlavami.

Prikázal vetru a povedal moru. Hlas mal rovnaký, akým cez deň učil o horčičnom zrnku, no ten hlas prerezal rev búrky ako rozžeravený meč:

„Mlč, utíš sa!“

7. Zmeravenie hlbín

Neviem to opísať. Nikto z nás to nevie opísať a kedykoľvek sme neskôr sedeli pri ohni v Kafarnaume, nikto z tých, čo boli v tú noc v lodi, o tej chvíli nehovoril nahlas.

Búrka neutíchla pomaly.

Keď prejde bežná víchrica, vietor postupne slabne, mraky sa trhajú a vlny ešte hodiny narážajú na breh, kým sa hladina upokojí. Tak to funguje v prírode. Tak to funguje na každej vode na svete.

Tu sa nestalo nič také.

V tej istej sekunde, ako dopadlo to slovo na hladinu, vietor zhasol.

Nezoslabil – zhasol, ako keď sfúknete plameň olejovej lampy. Vzduch náhle stuhol. Hučanie vetra v lanách prestalo v jedinom zlomku sekundy a po ňom zostalo také desivé, neprirodzené ticho, až nám v ušiach zaľahlo.

A vlny?

Vlny zamrzli. Hladina jazera sa v priebehu troch úderov srdca vyhladila. Žiadne doznievajúce vlny-

bitie, žiadne kolísanie trupu. Voda okolo našej lode sa premenila na rovnú, hladkú, čiernu dosku, v ktorej sa okamžite začali zrkadliť hviezdy, akoby tam búrka nikdy nebola.

Jediný zvuk, ktorý zostal v nočnom povetrí, bol zvuk vody stekajúcej z našich premočených plášťov a tichý, prerývaný šplechot vody na dne trupu okolo mojich kolien.

Vzduch páchol ozónom, rozdrveným čadičovým prachom a hnílobou jazerného bahna, ktoré víchrica vyvrhla z hĺbok na hladinu. Studený vietor, ktorý nám ešte pred chvíľou rval vlasy z hlavy, bol preč. Zostal po ňom len jemný, vlašný vánok, ktorý prinášal vôňu rozkvitnutých oleandrov zo vzdialených brehov. V ušiach nám pískať z náhleho poklesu tlaku. Hrudné koše sa nám dvíhali v prudkých, bolestivých nádychoch, akoby sme sa nanovo učili dýchať vzduch tejto zeme.

Pozrel som na Ondreja. Mal tvár bielu ako vápno, na čele krvavý škrabanec od zlomeného rahna a z úst mu unikal slabý, trhaný ston. Hľadel na vodu pred sebou a prsty mal stále kľčovito zaryté do okraja lode, neschopný uveriť, že jeho nohy ešte stále stoja na pevných doskách.

Kľáčal som na dne lode s drevenou naberačkou v pravej ruke.

Ruka sa mi triasla tak prudko, že naberačka klopkala o cédrové rebro lode. Šimon vedľa mňa sedel na päťách, ústa pootvorené, prsty zaryté do mokrého dreva kormy.

Jakub a Ján sa nehýbali.

Nikto z nás nevydal ani hlások.

Pred minútou sme sa báli smrti. Báli sme sa, že sa utopíme v ľadovej tme jazera, že nás pohltí hĺbočina a naše telá vyplaví do trstiny tak, ako pred desiatimi rokmi vyplavilo mojich dvoch synov.

Ale to, čo sme cítili teraz, nebol strach zo smrti.

Bol to strach zo života.

Bol to ten najhlbší, najposvätnjší des, aký môže smrteľný človek zažiť – des pred prítomnosťou niekoho, kto vládne nad živlami stvorenia. V židovskej viere je more obrazom pravekého chaosu, priepasťou, nad ktorou má moc iba jediný: Hospodin, Boh nebies, ktorý povedal moru: *„Až sem smieš prísť a nie ďalej, tu sa položí pýcha tvojich vĺn!“*

A tento človek stál na našej lodi, z plášťa mu kvapkala voda a more ho poslúchlo na prvé slovo.

V židovských spisoch je napísané, že keď Hospodin rozdelil vody Červeného mora pred Mojžišom, vial silný východný vietor po celú noc. Trvalo to hodiny, kým sa more rozostúpilo. Ale tu nebol žiadny vietor, nebolo žiadne čakanie na ranný odliv. Bolo tu len jedno slovo: *Mlč, utíš sa.* A hĺbočina poslúchla v tej istej stotine sekundy, ako pes poslúchne hlas svojho skutočného pána.

Pozrel som sa na vodu pod našou provou. V tej desivej, zrkadlovej hladine som videl odraz hviezd tak ostro, akoby sme sa vznášali uprostred nebeskej klenby. Nebolo tam ani záchvevu. Hladina bola taká nehybná, že na

nej plávali polámané kúsky trstiny a dreva bez toho, aby sa pohli o jediný palec.

Cítil som, ako mi srdce bije v hrdle tak divo, až som nemohol dýchať. Chcel som padnúť na tvár do vody na dne lode a zakryť si hlavu plášťom. V tej chvíli som si želal, aby sa búrka radšej vrátila – pretože v búrke chlap zápasí s prírodou, ktorú pozná; no v tomto tichu stál zo-či-voči niečomu, čo presahuje celý stvorený vesmír.

8. Otázka v tichu

Ježiš spustil ruku.

Obrátil sa k nám. Pozrel sa na Šimona, na Ondreja, na mňa, na synov Zebedeových. V jeho hlase nebol hnev, no bola v ňom hlboká výčitka, ktorá bolela viac ako úder pästou:

„Čo sa tak bojíte? Ešte stále nemáte vieru?“

Neodpovedali sme mu. Čo sme mu mali povedať?

Že sme rybári, ktorí vedľa, kedy sa loď potápa? Že sme videli desiatky utopených chlapov? Že sme mu neverili, kým spal?

Ježiš nepovedal nič viac. Sadol si späť na kormu, oprel sa chrptom o drevenú atiku a hľadel do tmy pred nami.

My sme zostali kľáčať. Šimon sa pomaly posunul ku mne. Chytil ma za rameno. Jeho prsty sa triasli tak isto ako moje. Pozrel sa mi do očí a zašepkal hlasom, ktorý

sa lámal ako suchá trstina:

„Ktože je to, že ho i vietor, i more poslúchajú?“

Nevedel som odpovedať. Bol som najstarší chlap na lodi, poznal som vody Genezaretu päťdesiat rokov, no v tú noc som stál pred tajomstvom, na ktoré nemal odpoveď žiaden rybár ani žiaden mudrc v synagóge.

Zvyšok noci sme preveslovali v úplnom, ochromujúcom tichu.

Trvalo nám viac ako hodinu, kým sme drevenými naberáčkami a hlineným krčahom povylievali všetku vodu z trupu. Chrbát ma páľil od zohnutia, svaly na stehnách sa mi triasli od vyčerpania a prsty som mal modré a znečitlivené od ľadovej vody. No nikto sa nestážoval. Nikto nepožiadaval o hlt vína z amfory, hoci sme boli na smrť smädní.

Ondrej provizórne zviazal polámané borovicové rahnó pevným konopným povrazom, aby neviselo cez palubu. Zvinuli sme roztrhané plátno plachty a uložili sme ho na dno lode k našim nohám.

Plavili sme sa len na veslách.

Sadol som si späť na lavicu k svojmu dubovému veslu. Šimon vzal druhé veslo na pravoboku, Ondrej a Jakub si sadli k prednému páru. Každý záber do vody bol tichý, bojazlivý, opatrný. Ponárali sme čepele do hladiny s takou posvätnou úzkosťou, akoby sme sa báli rozčeriť to desivé zrkadlo, ktoré on jediným slovom utíšil.

Hladina bola stále mŕtva. Ani najmenšia vlnka nena-razila do cédrového trupu. Hviezdy na nebi horeli s ta-

kou prudkou, čistou jasnosťou, akú človek vidí len na púšti ďaleko od ľudských obydli.

Ježiš sedel na korme. Nehovoril. Ruky mal znova položené na kolenách, jeho premočený plášť pomaly vysychal v nočnom povetrí a jeho tvár bola odvrátená k východným horám.

Pozrel som sa na Šimona. Videl som jeho profil v svite hviezd. Bol to ten istý Šimon, ktorý ráno hádzal colníkovi mince do prachu a chcel zvolať oheň na zradcov národa. No teraz mal hlavu sklonenú, pery tuho zovreté a z očí mu zmizla všetka pýcha. Niečo sa v ňom zlomilo. Ten nočný zápas s vlnami a to nevysvetliteľné slovo na korme rozmetali všetky jeho predstavy o svete na prach.

Veslovali sme takto tri hodiny. Tri hodiny ticha, v ktorom bolo počuť len vzdialený, monotónny šepot vody pod kýlom a namáhavý dych štyroch chlapov pri veslách. Každý z nás premýšľal o tom istom. Každý z nás v duchu prechádzal verše žalmov a prorokov, ktoré sme od detstva počúvali v synagógach: *On rozkazuje búrke a mení ju na vánok... Ktože to vystúpil na nebesia a zostúpil? Kto zozbieral vietor do svojich dlaní? Kto zviazal vody do svojho plášťa?*

Nikto z nás sa neodvážil pozrieť mu do tváre. Sedel tam medzi nami v drevenom člne ako človek, no v jeho prítomnosti bolo niečo, čo človeka nútilo vyzliecť sandále, akoby stál pred horiacim krom na vrchu Horeb.

9. Prístav v Geraze a dva asy

Pred svitaním, v hodine medzi štvrtou a piatou nočnou hliadkou, keď je vzduch najchladnejší a hviezdy začínajú blednúť, sme dorazili k východnému brehu.

Bolo to úplne iné jazero než pri Kafarnaume.

Tam, na západnej strane, boli zelené záhrady, úrodná nížina Genezaret plná figovníkov, viníc a polí, biele kamenné domy a stovky ľudí na plážach. Tu, na východe pod pohanským územím Dekapolisu, bola len pustatina. Strmé, sivohnedé čadičové útesy padali takmer kolmo do vody. Žiadny prístav, žiadne drevené mólo na priviazanie člnov, žiadne teplé svetlá rybárskych chatrčí.

Voda pri brehu bola plytká, plná ostrých balvanov a naplaveného mŕtveho dreva.

Nad úzkym pásom kamenistej pláže sa dvíhal prudký svah porastený suchou, spálenou trávou a divým bodliakom. A v tom svahu, vo vápencových skalách nad vodou, boli vytesané desiatky čiernych otvorov – staré skalné hrobky, kam Gréci a Sýrčania z okolitých miest ukladali svojich mŕtvych do kamenných sarkofágov. Z tých otvorov vial studený pach rozkladu, zatuchliny a starých kostí.

Vyskočil som do studenej vody po kolená. Vytiahol som predné kotevné lano a priviazal som loď o veľký čadičový balvan na brehu.

V tej chvíli sa hore na skalách, z tých vytesaných jas-

kýň, ozval strašný zvuk.

Bol to rev – neľudský, divý škrek zmiešaný s rinčaním roztrhaných železných reťazí. Z tmy hrobiek vybehol nahý človek, celý pokrytý krvou a ranami od ostrých kameňov, a rútil sa dolu svahom priamo k našej lodi.

Šimon vykročil z lode na breh. Vzal do ruky hrubú palicu a pozrel sa na mňa.

„Ideš s nami hore, Jochanan?“ spýtal sa. Hlas mal stále neistý, chvejivý po nočnej búrke.

Pozrel som naňho.

Potom som sa pozrel na čiernu, nehybnú hladinu jazer, ktorá pred niekoľkými hodinami vrela ako vriaci kotol. A napokon som sa pozrel na Ježiša, ktorý už pokojným krokom kráčal po kamenistom brehu v ústrety tomu besniacemu netvorovi z hrobov.

Videl som toho príliš veľa. Moja myseľ bola plná až po okraj.

„Nie, Šimon,“ povedal som pevne. Natiahol som dlaň. „Daj mi moju mzdu za nočné veslovanie. Dva asy, tak ako sme sa dohodli v Kafarnaume.“

Šimon sa na mňa pozrel s údivom. No nevidel vo mne strach; videl vo mne starého unaveného chlapa, ktorý má dosť zázrakov na jeden život.

Siahol do koženého mešca pri páse a hodil mi do dlane dva medené asy.

„Zostaneš tu?“ spýtal sa.

„Zostanem pri lodi,“ povedal som. „Vylejem zvyšok vody z trupu, usuším siete na balvanoch a budem strážiť

dosky. Hore medzi tie hrobky s vami nepôjdem. Ani keby si mi dal strieborný šekel.“

Šimon nepovedal nič. Prikývol a spolu s ostatnými učeníkmi vykročil do tmy svahu za Nazaretským.

Sadol som si na provu lode, nohy spustené do studenej plytčiny.

Vzal som do dlane dva medené asy, ktoré mi dal Šimon. Boli to ťažké mince z herodovskej mincovne, na lícnej strane mali vyrazenú palmovú ratolesť a okolo nej nápis tetrarchu. Boli chladné od nočného vzduchu, no po chvíli sa v teple mojej zovretej dlane zohriali. Dva asy. Cena za noc, v ktorej človek videl Boha stáť na cédrových doskách.

Slnko začalo pomaly stúpať spoza golanských pahor-
kov.

Ranné lúče presekli sivý opar nad vodou a osvetlili strmý svah nad našou zátokou. Pozrel som sa hore k útesom. Vysoko nad skalnými hrobkami, na zelených pas-tvinách pod mestom Hippos, som zazrel obrovské stádo. Boli to stovky, tisíce zvierat, ktoré sa pásli na strmom svahu – čierne, hnedé a strakaté telá, ktoré sa pomaly pohybovali v rannom chlade. Boli to svine. Obrovské pohanské stádo, aké v Galilei nikdy neuvidíte, lebo pre každého syna Izraela je bravčové mäso ohavnosťou a kliatbou.

Dolu na brehu, sto krokov odo mňa, stál Ježiš.

Nahý zúfalec z hrobiek kľáčal pred ním v prachu, ruky vystreté v prosebnom geste, a jeho neľudský škrek

sa zmenil na tichý, prerývaný plač. Učeníci stáli za Ježišom v polkruhu, palice spustené k zemi, a neodvážili sa priblížiť.

Hľadel som na nich z lode. Potom som sa obrátil a pozrel som sa späť na západ, cez celú šírku jazera. V diaľke, na druhom brehu, sa v rannom slnku beleli čadičové a vápencové domy Kafarnaumu. Z dvorov stúpala modrastý dym z ranných ohnísk a hlinených piecok na chlieb, rybári vyťahovali člny na štrk a život v meste bežal tak, ako bežal včera a ako pobeží zajtra. Nikto tam netušil, čo sa v túto noc stalo uprostred hlbokkej vody.

Vzal som drevenú naberačku a začal som pomaly, pokojne vylievať posledné zvyšky vody z trupu lode. Každé žblknutie vody o čadičový breh znelo ako tichá vďaka. Moje staré kosti dnes neležia na dne priepasti. Zhlboka som sa nadýchol ostrého vzduchu presýteného pachom naplaveného dreva, vlhkej zeme a schnúcich sietí. Prešiel som dlaňou po vlhkom cédrovom dreve obšívky, po pevných dubových rebrách a kovaných železných klincoch, ktoré vydržali nápor víchrice. Táto loď prežila hnev jazera. Prsty na rukách som mal stárnuté a odreté od hrubých konopných lán, na lýtkach zaschnutú soľ a bahno, no hrudník sa mi dvíhal bez kĺča a srdce bilo pokojne. Žijem. A to bolo v to tiché ráno na pohanskom brehu viac než dosť.

Za príbehom

Biblický text (SEP, Mk 4,35–41)

V ten deň, keď sa zvečeralo, povedal im: „Prejdime na druhý breh!“ Opustili zástup a vzali ho so sebou tak, ako bol, na lodi. Boli s ním aj iné lode. Tu sa strhla veľká veterná búrka a vlny sa valili na loď, takže sa už naplňala vodou. On bol na korme a spal na podhlavníku. Zobudili ho a povedali mu: „Učiteľ, nedbáš, že hynieme?“

On vstal, pohrozil vetru a povedal moru: „Mlč, utíš sa!“ Vtedy vietor utíchol a nastalo veľké ticho. A im povedal: „Čo sa tak bojíte? Ešte stále nemáte vieru?“

Zmocnil sa ich veľký strach a hovorili si medzi sebou: „Ktože je to, že ho i vietor, i more poslúchajú?“

Dobové a vecné reálie

1. Jazero Genezaret a jeho meteorológia:

Galilejské jazero leží v tektonickej priekope približne 210 metrov (cca 700 stôp) pod úrovňou Stredozemného mora. Je obklopené strmými náhornými plošinami Galiley na západe a Golanskými výšinami na východe. Teplotné rozdiely medzi horúcim

vzduchom v hlbkej kotline a chladnými vzdušnými prúdmi z hôr (najmä z priesmyku Arbel na západe a z masívu Hermonu na severe) spôsobujú náhle a extrémne silné búrky. Miestny vietor nazývaný *šarkíje* dokáže v priebehu niekoľkých minút vytvoriť krátke, strmé a mimoriadne nebezpečné vlnobitie.

2. Galilejská rybárska loď z 1. storočia:

V roku 1986 bol v bahne pri Migdale (staroveká Magdala) objavený unikátne zachovaný vrak rybárskej lode z obdobia prelomu letopočtov (známy ako „loď Ježišovho mora“). Plavidlo malo dĺžku 8,27 metra (cca 17 biblických laktov), šírku 2,3 metra a hĺbku 1,3 metra. Bolo stavané z cédrových a borovicových dosiek spájaných na pero a drážku s dubovými rebrami. Loď mala stredový sťažen pre štvorcovú plachtu a štyri veslá. Kapacita plavidla bola odhadnutá na 12 až 15 osôb alebo náklad rýb s posádkou.

3. Kožený podhlavník (*proskéfalaion*):

Grécky výraz *proskéfalaion* označuje podušku alebo vankúš. V kontexte rímskych a helenistických rybárskych člnov išlo spravidla o kožené vrece naplnené trávou, vlnou alebo perím, umiestnené pod kormidlovou plošinou na korme, ktoré slúžilo ako sedadlo pre kormidelníka alebo ako suché miesto na odpočinok počas nočného rybolovu.

4. Teologický význam utíšenia mora:

V starovekom semitskom a biblickom myslení bolo more stelesnením pravekého chaosu, ničivých síl a ríše smrti (*tehóm*). Podľa židovských písem mal moc nad morom výhradne Hospodin (porov. Žalm 89,10: „Ty vládneš nad pýchou mora, keď sa dvíhajú jeho vlny, ty ich tíšiš“; Žalm 107,29: „Prevrátil búrku na vánok a vlny mora zatíchli“). Pre učeníkov preto nebolo najdesivejšie samotné utíšenie živlov, ale otázka totožnosti človeka, ktorý vykonáva to, čo v ich viere prislúchalo jedine Stvoriteľovi.

Čo je historicky doložené a čo literárne dotvorené

- **Doložené v prameňoch:**

- Priebeh učenia z lode pri brehu a večerný odchod na druhý breh (Mk 4,1–2.35–36).
- Náhla nočná veterná búrka na jazere a zalievanie lode vlnami (Mk 4,37).
- Spánok Ježiša na korme na podhlavníku uprostred víchrice (Mk 4,38).
- Zobudenie Ježiša učeníkmi a výčitka o hynutí (Mk 4,38).
- Prikázanie vetru a moru: „*MLč, utíš sa!*“ a okamžité nastanie veľkého ticha (Mk 4,39).
- Paralelná prítomnosť iných malých lodí („*Bolí s ním aj iné lode*“, Mk 4,36).

- Otázka učeníkov o jeho identite a príchod na východný breh do kraja Gerazénov (Mk 4,41; Mk 5,1).

- **Literárne dotvorené (fikcia v službách pravdy):**

- Postava rozprávača Jochanana, starého najatého veslára, ktorý prišiel o dvoch synov pri nočnej búrke na jazere.
- Technické detaily manipulácie s plachtou, polámanie priečneho rahna a vylievanie vody.
- Nočný rozhovor so Šimonom a sledovanie spiacich črt Ježiša na korme.
- Jochananovo rozhodnutie nevystúpiť k skalným hrobkám v Geraze a jeho zotrvanie pri lodi za dohodnutú mzdu dvoch asov.

Dvetisíc kusov

1. Číslo a váha

Sviňa vykrmená na jeseň stojí dvanásť drachiem. Prasica s dobrým vrhom pätnásť až osemnásť, podľa toho, koľko odchovala a koľko ceckov jej po zime zostalo funkčných. Prasa na jar tri drachmy, a to len vtedy, ak prežije prvé leto, čo neprežije každé štvrté. V suchých rokoch, keď tráva na svahoch zožltne už koncom mája a v prameňoch zostane iba kalná brečka, padne každé tretie. Tieto čísla poznám lepšie ako mená svojich sestier. Ráno, keď sa zobudím na slamenom matraci v Hippose, ich mám v ústach skôr než dúšok studenej vody z hlinenej amfory.

Volám sa Zenón. Môj otec bol Zabdas, starý semitský chovateľ kôz z horných dedín, ale dal mi grécke meno, lebo v Hippose – na tej vysokej čadičovej skale, ktorú Rimania volajú Antiochia ad Hippum a Židia Susita – sa so Zabdasom nikam nedostaneš. Na agore v Hippose sa hovorí po grécky, dane sa platia v rímskych denároch alebo týrskych strieborných šekeloch a mestská rada si váži ľudí, ktorí vedia čítať zmluvy na papyruse a nemajú pod nechtami kozí hnoj.

Držal som stádo na troch strmých svahoch nad jazerom, tri hodiny chôdze dolu pod mestskými hradbami, tam, kde sa náhorná plošina láme a padá do vody tak prudko, že po nej nezídeš s oslom, len zbehneš po vlast-

ných pätách. Boli to dobré svahy. Rástol na nich divý dub, trnistý kalicotome, horké bodliaky a masťný lipkavec, na ktorom prasnice priberali pevnú bielu slaninu.

Dvetisíc kusov.

Z toho bolo mojich štrnásťsto. Štrnásťsto vlastných kusov, ktoré som poznal podľa zárezov na ušiach a podľa zoznamov na navoskovaných drevených tabuľkách. Zvyšok patrilo Filippovi, ktorý mal rozsiahlu vinicu pri dolnej ceste, jeho bratovi Lysiasovi a jednej vdove z južného predmestia, ktorá po mužovi zdedila dvadsať prasníc a nemala nikoho, kto by ich pásol. Za pastvu a dozor mi platili v naturáliách a v striebre na jeseň, po odpredaji a zrážkach na soľ. Tak sa to robilo od nepamäti. Bol to poctivý, presný poriadok, v ktorom každý vedel, koľko mu patrí a koľko stratí pri zosype pôdy alebo pri vpáde vlkov z roklín Wádí Semach.

Mal som jedenásť nájomných pastierov. Starého Kel'mu, ktorý pásol svine ešte za tetrarchu Filipa a poznal každú jaskyňu a každý prameň na východnom brehu; štyroch dospelých chlapov z dolných sýrskych dedín; a troch mladých chlapcov, ktorým som platil polovicu mzdy, lebo im ešte nerástla brada a v noci sa báli tmy. Jedného z nich, Kallista, som poznal od kolísky. Jeho matka pomáhala u nás doma pri veľkom praní a dralo jej ruky lúhom, keď sme bielili vlnu.

Dlžil som štyritisíc drachiem Herakleidovi z Gadary.

Jedno percento mesačne. V rímskom práve sa tomu hovorí *centesimae usurae*. Nie je to úžera, je to bežná zá-

konná sadzba pre obchodníkov, ktorí berú peniaze na živý tovar. Herakleides nebol zlý človek, len chladný a presný ako bronzové závažie na váhach. Peniaze som si vzal pred štyrmi rokmi, keď v Pelle vyhorela veľká chovná stanica po zásahu blesku a desiatky brezích prasníc sa dali kúpiť za tretinu bežnej ceny. Bol to tvrdý ťah, riskantný, no vyšiel dokonale. Za štyri roky som zdvojnásobil počet kusov.

A pred šiestimi mesiacmi som dosiahol to, o čom väčšina chovateľov v Dekapolise iba sníva pri lacnom víne: mal som zmluvu. Pevnú zmluvu napísanú na alexandrijskom papyruse, zapečatenú červeným voskom a potvrdenú pečaťou prefekta, ktorý mal na starosti zásobovanie rímskych pomocných kohort v provincii Sýria. Sto vyrezaných kancov na jeseň, sto na jar, po dvanásť drachiem za kus, na dva roky dopredu. To bola istota. To znamenalo, že do troch rokov vyplatím Herakleidovi celú istinu, očistím záložné právo na náš dom a kúpim olivový háj v údolí, aby moja žena Berenika konečne prestala cítiť v povetrí chlievy.

Píšem to preto, aby bolo jasné, čo znamenalo dvetisíc kusov. Nebolo to číslo z bájky. Boli to štyri roky môjho života, zodraté kolená, zmluvy, dlhy a budúcnosť mojej rodiny.

2. Pach a horkosť

O sviniach vám poviem jednu vec, ktorú nevie nikto, kto sedí v palácoch: smrdia menej, než si myslia Židia na druhej strane jazera, ale smrdia viac, než dokáže uniesť mestská žena zvyknutá na myrhu.

V júli a v auguste, keď sa do kotliny Genezaretu oprie slnko a vzduch sa zastaví sedemsto stôp pod morom, sa pach z výbehov nezdvíha k nebu. Zostáva visieť nízko pri zemi ako hustá, lepkavá plachta. Drží sa v prachu, v listoch figovníkov, sadá na pokožku a zažiera sa do šiat tak hlboko, že ho neodstráni ani trojité pranie v horúcom lúhu z drevného popola.

Moja žena Berenika si za osem rokov manželstva nezvykla.

Pochádzala z Gadary, z váženej rodiny olejkárov a výrobcov vonných masť. Jej otec vlastnil tri kamenné lisy na olivy na severných terasách Yarmuku a jej bratia obchodovali s jemným cédrovým olejom. Keď si ma brala, sľuboval som jej veľký dom v dolnom údolí a záhradu s granátovými jablkami. Namiesto toho trávila večery pri olejovej lampe, pomáhala mi rátať prírastky na navoskovaných tabuľkách a vlastnými rukami mi natierala chrbát bravčovou masťou zmiešanou s rumančekom, lebo kožu som mal spálenú od slnka a doráňanú od trnia.

„Zenón,“ povedala mi raz v noci, keď deti zaspali a z údolia vial slabý južný vietor, „ten pach je aj vo vla-

soch našich dcér. Cítim ho, keď ich bozkávam pred spaním. Na trhu v Hippose ženy ustupujú o krok dozadu, keď okolo nich prejdem. Vedia, či je to dom.“

Neodpovedal som jej zlostne. Pozrel som na jej biele prsty, ktoré kedysi držali alabastrové nádoby na nard, a povedal som: „Berenika, rímski vojaci nejedia vonné oleje. Jedia solenú slaninu. Každý legionár dostane mesačne prídel bravčoviny. Tých štrnásťsto kusov nám zaplatí slobodu. Ešte tri roky. Vydrž tri roky a kúpim ti dom v Gadare pri divadle, kde nepáchne nič okrem vavrínových krov.“

Prikývla. Nikdy mi nič nevyčítala krikom. Bola tichá a hrdá, no keď jej otec prišiel na návštevu s novým nákladom olivového oleja, jej prvá otázka vždy smerovala k tomu, koľko drachiem ešte chýba do vyplatenia Herakleidovho dlhu.

Na druhej strane jazera, v mestách ako Kafarnaum, Magdala či Betsaida, nás Židia nenávideli. Pre nich bola sviňa ohavnosťou, nečistým zvieraťom, ktorého sa pobožný človek nesmel ani dotknúť pod hrozbou rituálneho vylúčenia. Keď sme viezli soľ na solenie mäsa z baní pri Mŕtvom mori cez most na Jordáne, museli sme tovar prihlasovať pod cudzím menom, aby nám mýtnici nerozsypali mechy do prachu.

Nikdy som im to nevyčítal. Každý národ má svoje zákony a svoje tabu. Ich Zákon im zakazoval bravčovinu; náš trh v Dekapolise a v rímskych táboroch ju žiadal v tisícoch meríc. Práve preto, že Židia svine nechovali,

bola cena stabilná a zisk istý. Nemal som konkurenciu v okruhu tridsiatich míľ.

To bola moja viera. Moje božstvo malo podobu presne vyrovnaného účtu na drevenej tabuľke, pečate Herakleida a troch studní, v ktorých bola voda po celé suché leto.

3. Muž v skalných hrobkách

O tom človeku z hrobov vedel celý kraj od Gadary až po Julias.

Nebol to prelud ani nočný prízrak, akými pestúnky strašia deti, keď nechcú spať. Bol to živý, hmatateľný vred nášho pobrežia. Žil v starých hrobkách vytesaných do vápencových a čadičových útesov priamo nad brehom jazera, asi hodinu chôdze južne od miesta, kde sa vlieva potok z roklín. Boli to staré hrobové komory, ktoré tam pred storočiami vysekali kanaánske a grécke rody; vnútri boli kamenné lavice na kosti a hlboké niky, v ktorých sa držala tma a zápach netopierieho trusu.

Nikto nevedel, odkiaľ prišiel. Jedni vraveli, že to bol kedysi bohatý kupec z Gerazy, ktorého pripravili o rozum rodinné tragédie; iní hovorili, že bol rímskym otrokom, ktorý utiekol z bičovania a zošalel v pustatine.

Nevyzeral ako človek. Bol nahý, zarastený špinavou sivou srsťou, telo mal pokryté hnisajúcimi ranami a hlbokými jazvami, ktoré si sám spôsoboval ostrými úlom-

kami čadiča. Vo dne v noci behal po skalách a v hrobkách a reval. Nebol to ľudský krik; bolo to zúrivé, hrdelné vytie divej zveri, zmiešané so slovami v starých jazykoch, ktorým nikto nerozumel.

Mesto Hippos sa ho pokúšalo skrotiť. Nie z milosrdenstva, ale z nutnosti – dolná cesta pri jazere bola hlavnou spojniciou medzi rybárskymi dedinami a trhmi v Dekapolise.

Trikrát sme usporiadali výpravu. Mesto vyhlásilo zbierku na železo. Sám som prispel dvakrát po tri drachmy a tretí raz som dal mestskému kováčovi masívne železné obruče a reťaze zo starého volského záprahu. Desať silných chlapov so sieťami a okovanými palicami ho vystopovalo v skalnej pukline, zvalili ho na zem, priviazali mu ruky k telu a na nohy mu nakuli ťažké okovy.

Videl som tie okovy. Boli z kovaného železa, hrubé na hrúbku palca.

Do troch dní ich roztrhal.

Nikto nechápal, ako to urobil. Chlapi našli v hrobke len rozťahnuté články reťazí – neboli prepílené ani rozbité kladivom; boli vytiahnuté a pretrhnuté, akoby ich rozťahla obrovská hydraulická sila lisu. Sám behal po hrebeňoch útesov, triasol krvavými rukami a z jeho hrdla sa valil rev, z ktorého sa pastierom na horných lúkach ježili vlasy na zátylku.

Potom sme to vzdali.

Mestská rada rozhodla, že ten úsek pobrežia sa jed-

noducho uzavrie. Dolná cesta spustla. Karavány s vínom a olejom radšej stúpali do strmých svahov cez náhorné plošiny a robili si šesťhodinovú okľuku. Ja sám som pastierom prikázal, aby stádo nikdy nezaháňali nižšie ako k druhej terase skalného zlomu.

„Nechajte ho tam,“ povedal som Kel'movi, keď sa bál, že krik vystraší prasnice pred vrhom. „Nikoho nenapadne, kým k nemu neprídete na vzdialenosť hodu oštepom. Skaly patria jemu, tráva patrí nám. Naučte sa s tým žiť.“

Tak sme žili tri roky. Bol súčasťou krajiny, tak ako sú jej súčasťou jedovaté vretenice pod kamením alebo náhle blesky z Hermonu. Človek si zvykne na všetko, keď zistí, že železo nepomáha a úrad nemá záujem platiť rímsku posádku za stráženie pustých hrobov.

4. Dohadovanie o jačmeni

V ten deň, keď sa to stalo, som nevidel jazero.

Ráno som vstal za úsvitu, osedlal som mulicu a vybral som sa do horných dedín na sever od Hipposu. Sucho trvalo už tretí mesiac. Na terasách nebolo ani stebľa zelenej trávy; prasnice potrebovali jadrové krmivo, inak by do jesene stratili polovicu váhy a rímsky dodávateľ by mi zmluvu roztrhal pred očami.

Dohadoval som sa o jačmeni v sýpke statkára menom Diodoros. Diodoros bol tučný Grék, ktorý mal v očiach

rovnaké vážky ako Herakleides, no na rozdiel od Herakleida bol skúpy na každú hrst' pliev.

„Zenón,“ hovoril mi a pretáčal medzi prstami vzorku zrna, „tohtoročný jačmeň je drahý. Z Egypta neprišli lode, v Galilei je nepokoj a vojaci v Cézarei skupujú všetko, čo má zrno. Desať drachiem za kor.“

„Desať drachiem za kor plevami zaneseného jačmeňa?“ odpovedal som a hodil som zrno späť do vreca. „Diodoros, neblázni. Pozri sa na tie zrná – sú scvrknuté, polovičné. Dám ti šesť. A vezmem päťdesiat korov naraz. Zaplatím v striebre do troch týždňov.“

Hádali sme sa štyri hodiny. Vypili sme tri džbány kyslého vína zriedeného teplou vodou, sedeli sme v tieni kamenného stĺporadia a prepočítavali sme každú mericu. Kto nevie zjednávať, v tomto kraji neprežije ani rok. O poludní sme si konečne podali ruky: sedem a pol drachmy za kor, dovoz na moje svahy zabezpečia jeho otroci na vozoch do budúceho novu mesiaca.

Už som vyťahoval pečať, aby som potvrdil voskovú tabuľku, keď sa na ceste od juhu objavil chodec.

Nebol to obyčajný pútnik. Chlapec bežal. Bežal tak zúfalo, že nevnímal kamene na ceste. Tuniku mal roztrhanú, hruď odhalenú a špinavú od sivého prachu, sandedále stratil kdesi v rokline a nohy mal krvavé.

Bol to Kallistos. Mladý chlapec, syn práčky od nás z domu.

Vrazil do dvora, potkol sa o kamenný prah sýpky a spadol na kolená pred mojimi nohami. Z úst mu vy-

chádzalo len chrapľavé, sipivé dychčanie, ako keď kováčsky mech ťahá posledný vzduch. Z úst mu kvapkala biela pena zmiešaná so slinami a prachom.

„Vodu mu dajte,“ prikázal som Diodorovmu otrokovi.

Chytil som chlapca za plece. Mal ho horúce ako rozpálená škridla. „Kallistos! Čo sa stalo? Prepadli vás lupiči? Prišli nomádi z púšte?“

Chlapec sa napil vody, no polovicu vyvrátil do prachu. Triasol sa na celom tele, prsty mal kŕčvito zaťaté do lemu mojej tuniky. Pozrel na mňa očami, v ktorých nebol plač – bol v nich čistý, nepríčetný des, aký človek vidí u zvierat pred porážkou.

„Pán... pán Zenón...“ vysypal zo seba medzi dvoma záchvatmi kašľa. „Stádo... stádo je preč.“

Pozrel som naňho. Nechápal som. „Čo hovoríš? Vlci? Rozohnali prasnice do roklín?“

Pokrútil hlavou. Zaryl si nechty do vlastných lýtok.

„Nie vlci... Voda. Sú vo vode. Všetky.“

Zastal som. Diodoros vedľa mňa položil pohár na stôl. V sýpke nastalo úplné, neprirodzené ticho, v ktorom bolo počuť len bzukot múch nad rozliatym vínom.

„Koľko?“ spýtal som sa. Hlas som mal pokojný. Úplne pokojný, lebo myseľ odmietala prijať slová, ktoré nemali zmysel.

„Všetky,“ zašepkal chlapec. „Všetky do jednej. Štrnásťsto vašich. Filippove. Vdovine... Celé stádo sa zrútilo z útesu do mora.“

5. Zostup do ticha

Cesta z horných terás k jazeru trvá bežným krokom tri hodiny.

Zbehol som ju za necelé dve. Necítil som nohy, nevnímal som ostré trne, ktoré mi trhali plášť a rezali kožu na stehnách. V ústach som mal horkú pachuť medi a v spánkoch mi búšilo kladivo. Jediná veta, ktorá mi znela v hlave pri každom dopade sandálu na čadičové kamene, bola: *To je omyl. To je nezmysel. Sviňa nie je ovca. Sviňa neskáče zo skaly.*

Každý, kto chová zvieratá, vie, že ošípaná má mimoriadny pud sebazáchovy. Je to opatrné, ťažkopádne zviera. Ak ju zaženiete na okraj priepasti, otočí sa, zaryje rypák do zeme, bude kvičať, hrýzť a radšej vám pretrhne nohavice a prebije sa cez nohy, než by skočila do prázdna. Za osem rokov môjho hospodárenia sa z útesov zrútili dva kusy – obidva v noci, pri zemetrasení, keď sa odtrhla kamenná rímsa.

Keď som sa prebil cez poslednú húštinu divého trnia a vyšiel na hranu skalného previsu nad jazerom, zastavil som sa.

Bol horúci, nehybný podvečer.

Hladina jazera bola hladká ako rozliaty olivový olej. Ani vlnka. Ani závan vetra z Arbelu. Zlaté lúče zapadajúceho slnka sa odrážali od vody a v tom oslepujúcom

jase som videl to, čo žiadny človek v dejinách tohto kraja nevidel pred sebou.

Celá zátoka pod útesom bola pokrytá telami.

Neboli to desiatky. Boli to stovky, tisíce tiel, roztrhaných v páse širokom takmer pol míle. Plávali na hladine bruchami nahor – biele, ružové, sivé telá s roztrhanými nohami, z ktorých niektoré ešte pomaly klesali na dno do hĺbky a iné sa už v horúcej vode začínali nafukovať. Pri brehu, tam, kde čadičové balvany tvorili prirodzenú hrádzu, ich príboj natlačil do obrovskej, hnijúcej masy. Ležali na sebe v troch, štyroch vrstvách, prepletené rypákmi a nohami, rozdrvené o skaly.

A ten pach.

Ten pach ma zasiahol do tváre ako mokrá handra. Nebol to bežný hnoj zo stajne. Bol to pach čerstvej smrti, vyvrátených žalúdkov, roztrhnutých čriev a morskej peny, zmiešaný s horúčavou dňá.

Spadol som na kolená do prachu.

Nemal som v sebe slzy. Nemal som v sebe hnev. Cítil som len strašné, prázdne ticho v žalúdku. Pozeral som sa na tú ružovo-bielu hladinu a v duchu som videl Herakleidovu tvár. Videl som alexandrijský papyrus s rímskou pečaťou. Videl som Bereniku a jej biele ruky. Videl som štyritisíc drachiem istiny a jedno percento mesačne.

Bol som žobrák. Za jediné popoludnie som sa stal najchudobnejším človekom v Hippose.

6. Svedectvo pastierov

Pastieri sedeli na hornom svahu pod starým dubom.

Bolo ich tam deväť; dvaja najmladší utiekli do mesta hneď, ako sa to stalo. Chlapi boli špinaví, tváre mali sivé od prachu a šoku. Keď ma zbadali prichádzať, ani jeden nevstal. Nikto sa mi nepozrel do očí. Starý Kel'ma sedel s hlavou opretou o kolená a v rukách drvil suchú hlinu na jemný prach.

„Kto za to môže?“ spýtal som sa. Hlas mi zlyhával, musel som si odkašľať. „Kel'ma! Kto vám zahnal zvieratá na útes?“

Starý pastier zodvihol hlavu. Mal popraskané pery a oči podliate krvou.

„Nikto, pán Zenón,“ zašepkal. „Nikto ich nezahnal. Išli samy.“

„Neklam!“ skríkol som a vykročil som k nemu s napriahnutou rukou. „Svine nejdú samy zo skaly! Kto tam bol? Prišli vojaci? Prišli Židia z lode?“

Vtedy sa ozvali ostatní. Skákali si do reči, hlasy sa im miešali v trhanom, zmätenom prúde:

„Prišla loď z Kafarnaumu!“

„Ráno, pred poludním, keď bolo jazero pokojné!“

„Vystúpil z nej ten Nazaretský, ten tesár, a s ním dvanásť chlapov!“

„A potom vybehol on... ten z hrobov!“

Zastal som. „Kto vybehol?“

„Ten posadnutý!“ zakričal Kallistos, ktorý sedel ob-

ďaleč a držal si obviazanú nohu. „Bežal dolu zo skál! Reval tak, že sa zem triasla! My sme sa rozutekali za kamene, mysleli sme, že ich všetkých roztrhá na kusy, lebo v rukách mal ostré kamene a z úst mu šla pena!“

Kel'ma prikývol a chytil ma za rukáv tuniky. Prsty mal studené ako cencúle.

„Pán Zenón, počúvajte ma na svoju dušu,“ povedal starý pastier a hlas sa mu triasol. „Ten posadnutý k nemu dobehol, ale neudrel ho. Nesiahol naňho. Padol pred ním na kolená do štrku. Šúchal čelo o zem pred jeho nohami a kričal... kričal hlasom, ktorý nebol jeho. Bol to hlas stoviek ľudí naraz, dunelo to ako v jaskyni.“

„Čo kričal?“ spýtal som sa.

Pastieri sa na seba pozreli. Všetci si tie slová pamätali do poslednej hlásky. Boli to slová, ktoré sa im vpálili do pamäti ako rozžeravené železo:

„Čo ťa do mňa, Ježiš, Syn Boha Najvyššieho? Zaprisahávam ťa na Boha, netrýzni ma!“

Prehltol som slinu. „A on? Čo urobil ten Nazaretský?“

„Prikázal mu,“ povedal Kel'ma. „Ešte predtým mu povedal: *„Vyjdi, nečistý duch, z toho človeka!“* A potom sa ho spýtal na meno: *„Ako sa voláš?“*“

„A on?“

„Odpovedal mu,“ pokračoval starý pastier s očami vytreštenými do prázdna. „Povedal: *„Moje meno je Légia, lebo je nás mnoho.“* A potom... potom sa stalo to najhoršie. Tí duchovia, tá légia v ňom, začala toho Ježiša prosiť.

Na kolenách ho prosili, aby ich nevyháňal z tohto kraja do priepasti. A zbadali naše stádo. Páslo sa tam, na druhej terase, štrnásťsto vašich a šesťsto Filippových kusov. A prosili ho: „*Pošli nás do sviň, nech vojdeme do nich!*““

Zovrelo mi hrdlo. „A on?“

„On im to dovolil,“ zašepkal Kel'ma a z očí mu vytiekli dve slzy, ktoré zanechali v prachu na lícach blatisté stopy. „Povedal jediné slovo. A v tej istej sekunde sa to stalo.“

„Ako?“

„Nebolo to plašenie,“ skočil mu do reči ďalší pastier, mladý Sýrčan menom Malchus. „Keby sa plašili, rozbehnú sa do lesa, do roklín, k mestu. Nie. Ony sa otočili. Všetky naraz. V jednom okamihu zmeraveli, zdvihli hlavy, otočili sa k zrázu a pohli sa vpred. V tichu. Ani nezakvičali, pán Zenón! Iba cupot dvetisíc párov kopýt po skale. Boli ako rieka čiernej vody. Prvý rad skočil do prázdna a ďalšie rady sa valili za nimi, tlačili sa cez hranu útesu, padali na skaly a do hĺbky, padali jeden cez druhého ako snopy jačmeňa z voza. My sme kričali, mávali sme palicami, hádzali sme kamene, ale ony nás nevnímali. Mali v očiach krv. Za tri minúty... za tri minúty bolo po všetkom.“

Kel'ma ma stále držal za rukáv. „Pán Zenón... prisahám na život svojich štyroch synov. Nemohli sme nič urobiť. Nič. Proti tomu sa nedalo postaviť ani s armádou.“

Pustil som jeho ruku.

Vedel som, prečo to hovorí. Nájomný pastier, ktorému zveríte stádo a on ho stratí, nesie zodpovednosť svojím majetkom alebo vlastným telom. No čo som si mal vziať od Kel'mu? Jeho starú plstenú čiapku? Jeho polámanú palicu? Jeho hladné deti?

„Viem, Kel'ma,“ povedal som ticho. „Viem, že za to nemôžeš.“

7. Človek na kameni

Vykročil som dolu k brehu.

Nešiel som k vode, kde ležala tá hromada mäsa. Šiel som k ceste, tam, kde pod previsom útesu stál starý kamenný mliečnik.

A tam som ho uvidel.

Sedel na plochom čadičovom balvane pri kraji cesty. Mal na sebe čistý, hoci trochu krátky vlnený plášť – zjavne mu ho požičal niektorý z rybárov z lode, lebo ten muž bol mimoriadne vysokej postavy a lem plášťa mu siahal sotva po lýtka. Vlasy mal ostrihané bronzovým nožom, brada bola umytá od zaschnutej krvi a špiny, a na kolenách mal položené ruky.

Boli to pokojné, uvoľnené ruky.

Poznal som ho. Poznal som ho podľa širokej jazvy, ktorá sa mu ťahala od pravého ramena cez celú kľúčnu kosť – stará rana po rímskom oštepe alebo ostrom čadiči,

ktorú som pred rokmi videl zďaleka, keď na nás hádzal kamene z vrcholu útesu.

Sedel tam a bol pri zdravom rozume.

Hovoril s jedným z učeníkov. Hlas mal hlboký, trochu zachrípnutý dlhým nepoužívaním, no bola to reč normálneho, rozumného človeka. Počul som, ako sa pýta na cestu do Gerazy, koľko míľ je to k hornému mostu a či sú v meste ešte nažive hrnčiari z rodu jeho matky. Keď mu rybár odpovedal, ten muž sa usmial. Bol to tichý, plachý úsmev človeka, ktorý sa po dvadsiatich rokoch prebudil z nočnej mory.

Zastal som päť krokov od neho.

Pozrel sa na mňa. V jeho očiach nebolo ani stopy po šialenstve, po divom plameni, ktorý desil celý kraj. Boli to unavené, hlboké ľudské oči, v ktorých sa zračila obrovská, nesmierna úľava. Keby ste ho stretli na trhu v Hippose, dali by ste mu chlieb a opýtali sa ho na cenu vlny.

A vtedy ma zaplavila vlna horkosti, akú som v živote nepocítil.

Sedel tam. Bol slobodný. Bol čistý. Mal pred sebou život, rodinu, návrat do domu svojich otcov.

A ja som tam stál s prázdnyimi rukami a zničeným životom.

Napadla mi v tej sekunde myšlienka – nespravodlivá, sebecká, krutá, ale napadla mi a nebudem ju tajiť: *Ja som ho nepoznal. Ja som mu nič neurobil. Nikdy som mu neublížil. Tri roky som platil mestské zbierky na jeho reťaze.*

Tri roky som pre neho obchádzal dolnú cestu a platil pastierom osobitný príplatok za stráženie horných terás. A teraz... teraz som za jeho uzdravenie zaplatil dvetisíc kusov sviň.

Prečo práve ja?

Prečo musel ten Nazaretský zachrániť jedného zúfalca za cenu, ktorá zničila desať rodín v Hippose a uvrhla ma do doživotného otroctva u Herakleida? Kto mu dal právo vykonať milosrdenstvo za cudzie peniaze?

Ten uzdravený muž si všimol môj pohľad. Úsmev mu z tváre zmizol. Zbadal moje roztrasené ruky, moju roztrhanú tuniku a pochopil. Nemusel nič hovoriť. Videl za mojím chrbtom dvetisíc mŕtvych tiel v zátok a sklonil hlavu k zemi.

Neodpovedal som mu. Nechcel som jeho vďaku, nechcel som jeho ľútosť.

Otočil som sa a kráčal som k lodi.

8. Odíd' z nášho kraja

Do večera prišlo mesto.

Správa o katastrofe sa po Hippose a okolitých dedinách rozšírila rýchlejšie ako stepný požiar. Na svahu nad jazerom stáli stovky ľudí. Prišli mestskí radcovia v bielych tógach, prišli roľníci z terás, prišli kupci, pastieri aj ženy s deťmi.

Filippos prišiel na koni so svojimi dvoma dospelými synmi a tromi ozbrojenými otrokmi. Keď uvidel hladinu

zátoky, zosadol z koňa, pristúpil k okraju vody a zostal stáť bez pohnutia. Tvár mal popolavú. Jeho vinica bola založená u bánk v Týre a tých tristo prasníc malo pokryť tohtoročné úroky. Pozrel sa na mňa a v jeho očiach nebol hnev na mňa – bol v nich bezradný, chladný des.

Prišla aj vdova, tá s dvadsiatimi kusmi. Kľáčala v prachu na ceste, trhala si sivé vlasy a kvílila staré kannaánske žalmy nad mŕtvymi deťmi. Nikto ju neutíšoval. Každý v tom dave chápal, čo znamená prísť o dvadsať prasníc pred príchodom zimy.

A potom zbadali jeho.

Ježiš stál pri svojej lodi na brehu. Nevyzeral víťazoslávne. Nevyzeral ako vojvodca, ktorý práve dobyl nepriateľskú pevnosť. Bol to obyčajný muž v zaprášenej tunike, ruky mal spustené pozdĺž tela a tvár mal unavenú. Hľadel na ten prichádzajúci zástup s tichým, vážnym pokojom.

Vedľa neho sedel ten bývalý posadnutý, oblečený a tichý.

A vtedy sa stala zvláštna vec.

Čakal by som, že dav vezme kamene. Čakal by som, že Filippos vytiahne meč, že chudobní roľníci schmatnú palice a vrhnú sa na tých dvanásť cudzincov z Galiley, aby pomstili zničenie majetku celého kraja. Bolo nás tam dvesto a oni boli trinásti.

Nikto nezdvihol kameň. Nikto nevytiahol nôž.

Ľudí nezachvátil hnev. Zachvátil ich strach.

Bol to ten najhlbší, najdesivejší strach, aký môže

človek zažiť – strach z moci, ktorá sa nedá kúpiť, nedá sa podplatiť, nedá sa zviazať železnými reťazami a nedá sa zaradiť do žiadneho známeho poriadku sveta. Reťaze ten človek z hrobov roztrhal, ale pred týmto Nazaretským kľáčal ako baránok. Prírodné zákony prestali platiť; zvieratá poslúchli neviditeľný príkaz; skaly vydali svojho démona.

Ak mal tento človek moc poslať do záhuby dvetisíc zvierat jediným slovom, čo urobí s mestom? Čo urobí s našimi domami, s našimi vinicami, s našimi deťmi, ak sa mu znepáčíme?

Filippos predstúpil pred neho. Nebol v tom krik. Hovoril takmer úctivo, tichým, stiahnutým hlasom, akým sa hovorí rímskemu prokonzulovi, ktorý má za chrbtom dve ozbrojené légie:

„Pane... prosíme ťa. Odíď z nášho kraja. Prejdi späť cez jazero. Nechceme tvoje zázraky. Nechceme tvoju moc. Nechaj nás žiť v pokoji s našimi skalami a našimi zmluvami.“

A zástup za ním začal to isté opakovať v tichom, naliehavom chóre:

„Odíď od nás... Prosíme ťa, odíď... Prejdi na druhú stranu.“

Ja som stál tri kroky od Filippa.

Mal som v hlave pripravené slová. Chcel som vystúpiť dopredu. Chcel som zakričať: *Počkaj! Kto mi zaplatí štrnásťsto kusov? Kto vyplatí Herakleida? Kto nakŕmi moje dcéry? Mám zmluvu s rímskym prefektom! Ty si to spôsobil,*

ty mi musíš dať náhradu!

Otvoril som ústa.

V tej chvíli sa Ježiš pozrel priamo na mňa.

Nebol to nepriateľský pohľad. Nebol v ňom výsmech ani hrdosť. Bol to pohľad taký hlboký a prenikavý, až som mal pocit, že vidí každú drachmu na mojich tabuľkách, každú moju nočnú hádku s Berenikou, každý môj strach zo staroby a chudoby. Videl celú moju malosť, celé moje zúfale lipnutie na hromade bravčového mäsa.

Zavrel som ústa. Nepovedal som ani slovo. Jazyk mi zdrevenel na podnebí.

Ježiš prikývol. Nepovedal ani slovo obrany. Nehádal sa s Filippom, nepoučoval zástup o Božom kráľovstve, nevysvetľoval hodnotu ľudskej duše v porovnaní so stádom zvierat.

Jednoducho sa otočil a vykročil k lodi.

Jeho učeníci zatlačili čln na hlbšiu vodu. Bývalý posadnutý bežal za ním až do vĺn. Chytil sa okraja lode, padol na kolená do vody a prosil ho, aby smel ísť s ním, aby ho nenechával samého v tomto nepriateľskom kraji.

Videl som, ako Ježiš položil ruku na jeho mokré rameno. Pokrútil hlavou a povedal mu slová, ktoré som počul celkom zreteľne cez ticho večera:

„Chod' domov k svojim a zvestuj im, aké veľké veci ti urobil Pán a ako sa nad tebou zmiľoval.“

Čln odrazil od brehu. Veslá sa ponorili do pokojnej vody a loď pomaly mizla v prichádzajúcom súmraku

smerom ku Kafarnaumu.

Zostali sme na brehu sami. Dvesto vystrašených ľudí, jeden uzdravený žobrák a dvetisíc mŕtvych tiel.

9. Tri dni dymu a soli

Nasledujúce tri dni boli peklom, na ktoré nezabudnem do konca života.

Sviňa, ktorá sa utopí v teplej vode a leží na slnku dvanásť hodín, je tovar na odpis. Mäso sa nedá nasoliť – zmäkne, zozelenie a naplní sa jedovatými plynmi. Koža sa nedá stiahnuť ani vyčiniť dubovou kôrou, lebo sa trhá pod prstami ako mokrá papirus.

Zostala len jedna povinnosť: zlikvidovať telá skôr, než vypukne mor.

Najal som všetkých chlapov z okolitých dedín, ktorých som dokázal zohnať. Dvadsať chlapov s dlhými železnými hákmi na lanách brodilo vodu, vyťahovalo nafúknuté telá na kamenistý breh a ukladalo ich na hromady. Bola to strašná, otupujúca práca. Chlapi si viazali okolo nosa plátna napustené octom, no aj tak každú chvíľu niekto z nich odbehol do kroviska vracať.

Na svahoch okolo Hipposu nerastie les. Sú tam len nízke trnité kry a riedke olivové háje, ktoré nikto nevyrúbe kvôli mŕtvym zvieratám.

Musel som kúpiť drevo.

Poslal som Kallista do horných sadov v údolí Yarmuku, kde prerezávali staré cédre a duby. Osemnásť drachiem v striebre. Osemnásť drachiem z mojich posledných osobných úspor som vysolil na drevo a smolu, len aby sme mali čím zapáliť hranice. Filippos mi neprispel ani polovicou asu; zamkol sa vo svojom dome a odkázal mi, že zvieratá sa pásli pod mojou zmluvou a na mojom pozemku.

Založili sme štyri obrovské hranice priamo na čadičových skalách nad vodou.

Dym horel tri dni a tri noci. Bol to hustý, čierny, mastný dym, ktorý páchol spáleným tukom a spálenou srstou. Vietor ho hnal cez celé jazero priamo na západný breh.

Na druhý deň ráno dorazili k nášmu brehu tri veľké rybárske lode z Magdaly a Kafarnaumu. Na prednej lodi stál starší rybárskeho cechu z Magdaly, chlap s bielou bradou a palicou v ruke. Vrieskal na nás cez vodu tak, že mu navreli žily na krku:

„Pohanskí psi! Vyvrheľská čvarga z Hipposu! Pozrite sa, čo ste spravili s jazerom! Naše siete sú plné vášho hnoja a vašich zdochlín! Ryby odplávali do hlbín Jordánu, voda je nečistá na desať siah od brehu! Ak ešte jedno telo vyplaví pri našich prístavoch, prideme s fakľami a podpálime vám lodenice!“

Hádzali po nás kamene a kusy zhnitého dreva.

Stál som pri brehu, tvár čiernu od sadzí, ruky popálené od ohňa. Pozrel som sa na starého rybára a zakri-

čal som späť: „Chodte si pýtať náhradu do Kafarnaumu! Za tým tesárom, čo sa u vás vozí na Šimonovej lodi! On vám to poslal do vody, nie my!“

Rybári stíchli. Pozreli na seba, potom na dymiace hranice, opľuli vodu a obrátili lode späť na západ.

Štvrtý deň ráno oheň dohorel. Na skalách zostali len obrovské kruhy sivého popola, priškvarené kosti a masťné čierne škvrny, ktoré nezmyl ani jesenný dážď.

Vyplatil som chlapov. Vyplatil som aj tých dvoch, čo v prvý deň utiekli, lebo mali doma deti a ja som nechcel niešť ich hlad na svojom svedomí. Kallistovi som pridal dve drachmy – bola to posledná minca, ktorú som mal v koženom vrecku pri páse.

„Choď domov k matke, Kallistos,“ povedal som mu a potľapkal som ho po pleci. „Stádo už nemáme. Nemám ti z čoho platiť mzdu a nemám pre teba prácu. Prepúšťam ťa.“

Chlapec sa rozplakal. Chcel mi pobožkať ruku, no ja som ju stiahol. Neznášal som slzy. Slzy nezaplatia ani mericu pšenice.

Zostal som na brehu sám s Kel'mom. Prepustil som všetkých jedenástich pastierov. Skončilo to.

10. Dvor v Gadare

Berenike som to povedal až v ten večer, keď som sa vrátil domov do Hipposu.

Nemusel som veľa hovoriť. Celé mesto už vedelo všetko. Keď som vošiel do nášho kamenného domu na predmestí, sedela pri stole v prázdnej izbe. Dcéry poslala spať k svojej sestre. Na stole horela malá hlinená lampa a vedľa nej ležala moja drevená tabuľka s neúprosnými číslami.

Pozrela sa na mňa. Vlasy mala stiahnuté dozadu, tvár pokojnú, bledú.

„Predáme tento dom,“ povedala jednoducho.

Nebola v tom výčitka. Nebol v tom hnev. Hovorila tým vecným, pokojným tónom, akým ženy v našom kraji hovoria, keď cez zimu zamrzne studňa alebo keď krupobitie zničí úrodu jačmeňa.

„Berenika,“ zašepkal som a sadol som si na zem k jej nohám. „Ten dom má hodnotu dvetisíc drachiem. Je to tvoj dom. Tvoj otec ti ho dal do vena.“

„Už to nie je môj dom,“ odpovedala a položila mi dlaň na spálené čelo. „Je to dom Herakleida. Ak mu ho nedáme sami, pošle mestských sluhov a vyhodia nás na ulicu pred celým mestom. Radšej odídem so vztýčenou hlavou do prenajatej izby v dolnej štvrti, než by som mala počúvať posmech susedov.“

Na druhý týždeň som osedlal mulicu a vybral som sa do Gadary.

Gadara bola iný svet. Nebola to vojenská pevnosť na skale ako Hippos; bolo to honosné helenistické mesto s dláždenými ulicami, kolónadami z bieleho mramoru, dvoma divadlami a verejnými kúpeľmi, v ktorých tiekla

horúca sírna voda z prameňov Hamat Gader.

Herakleides ma prijal vo vnútornom átriu svojho domu. Sedel na vyrezávanom kresle z cédrového dreva, na nohách mal jemné kožené sandále a v ruke držal zvitok s mojím dlžobným úpisom. Otrok mi priniesol vodu s octom na umytie prachu z nôh.

Počúval ma bez prerušenia.

Hovoril som presne, vecne, bez emócií a bez náreku. Predložil som mu čísla: štrnásťsto vlastných kusov, odhadovaná strata dvadsaťtisíc drachiem, zrušená zmluva so sýrskym dodávateľom, hodnota domu v predmestí, hodnota dvoch terás pri dolnej ceste.

Keď som skončil, Herakleides odložil zvitok na mramorový stolík.

„Zenón,“ povedal pomaly a pozrel sa mi do očí, „je niekto, od koho sa dá tá škoda vymáhať súdnou cestou? Má ten tesár majetok v Dekapolise? Má tu lode, pozemky, dielňu?“

„Nemá nič,“ odpovedal som. „Je to potulný učiteľ z Galiley. Nemá ani vlastný dom.“

Herakleides prikývol. Za celú hodinu sa ma nespýtal na démonov, na krik v hrobkách ani na to, prečo sa zvieratá zrútili do vody. Bol to rímsky bankár; zaujímala ho istina a záruky, nie náboženské divadlá z pustatiny.

„Dohodneme sa takto,“ povedal a luskol prstami na pisára. „Tvoj dlh je štyritisíc drachiem. Úrok ti znížim z jedného percenta na pol percenta mesačne na dobu dvoch rokov. Istinu ti neodpustím ani o jeden

as. Zoberiem si záložné právo na tvoj dom v predmestí Hipposu a na tú lepšiu polovicu pozemku pri ceste. Ak do dvoch rokov nezaplatíš, dom prejde do môjho vlastníctva bez súdu.“

Vzal som písársku trstinu, namočil som ju do čierneho atramentu a podpísal som nový papyrus. Priložil som svoju bronzovú pečať.

Bola to tvrdá dohoda, no vedel som, že v celom Dekapolise by mi nikto iný nedal lepšiu. Herakleides ma nezničil úplne; nechal ma dýchať, aby som mohol pracovať na jeho úroky.

Rímsku zmluvu na dodávku bravčoviny pre armádu prevzal môj konkurent z Pelly, človek menom Menandros. Poznal som ho. Nebol šikovnejší odo mňa, nemal lepšie prasnice ani čistejšiu vodu. Mal len to jediné šťastie, že jeho stádo sa v ten deň páslo dvadsať míľ južnejšie.

11. Hlas za bránou

Prešli štyri mesiace.

Prišla jeseň. Horúčavy pominuli, z hôr začali viať chladné daždivé vetry a jazero znova získalo svoju tmavomodrú, pokojnú farbu.

Prestáhovali sme sa do malého, vlhkého domčeka v dolnej uličke Hipposu, blízko hradobného múru. Dom v predmestí sme vypratali; Herakleides si naň zavesil svoju pečať a dal ho do prenájmu rímskemu pisárovi. Ja

som znova začínal od nuly. Podarilo sa mi kúpiť tridsať mladých prasiat na dlh od jedného roľníka z Abily. Každé ráno som vstával pred úsvitom, pásol som ich sám na chudobných kamenistých terasách, na ktorých nikto nechcel pásť, a večer som rátal každý as.

Bolo to v jedno októbrové popoludnie.

Sedel som vo dvore nášho nového domu pod malou pergolou zo suchého viniča. Na kolenách som mal položenú navoskovanú tabuľku a bronzovým rydlom som zapisoval výdavky za uplynulý mesiac: soľ, ovsené otruby, nová sekera na drevo. Vyšlo mi to o štyri drachmy horšie, než som plánoval, lebo dvom mladým prasniciam uhynul vrh na zápal pľúc.

Vtom niekto zaklopal na bránu.

Nebolo to prudké, panské búchanie mestských sluhov ani netrpezlivé klopanie veriteľov. Bolo to pokojné, trojité zaklopanie drevenou palicou.

Môj starý sluha, ktorého som si nechal, lebo nemal kam ísť, podišiel k bráne a pootvoril drevené krídlo na šírku dlane.

„Kto je tam?“ spýtal sa.

Z ulice sa ozval hlas. Bol to hlboký, zvučný, čistý hlas:

„Hľadám Zenóna, syna Zabdasovho. Majiteľa stád.“

Zmeravel som. Rydlo mi vypadlo z prstov a zarylo sa do mäkkého vosku tabuľky.

Poznal som ten hlas. Počul som ho pred štyrmi mesiacmi na brehu jazera, no vtedy som ho počúval

len z diaľky. Za tie štyri mesiace o tom hlase hovoril celý Dekapolis. Ten človek z hrobiek prešiel všetky mestá – bol v Gadare, v Pelle, v Geraze, v Dione aj v Kanathe. Chodil po agorách, stál pred chrámami a hovoril ľuďom o tom, čo mu urobil ten Nazaretský. Tisíce ľudí ho počúvali s otvorenými ústami; jeho príbeh sa stal legendou nášho kraja.

A teraz stál pred mojou bránou.

Pozrel som sa cez štrbinu v dreve pergoly.

Videl som ho. Mal na sebe čistý, nový plášť z bielej vlny, na nohách pevné kožené sandále, vlasy a bradu starostlivo pristrihnuté. Vyzeral ako vážny občan, ako učiteľ alebo mestský úradník. V tvári mal pokoj, aký som nevidel u žiadneho človeka v celom tomto nepokojnom kraji.

Sluha sa pozrel na mňa s otázkou v očiach.

Prikázal som mu posunkom ruky: *Povedz, že nie som doma.*

Sluha prikývol. Obrátil sa k bráne. „Pán Zenón tu nie je. Odišiel za obchodom do Juliasu.“

Ten muž za bránou chvíľu mlčal.

Počul som jeho dych cez drevené dosky. Vedel, že klameme. V takom malom meste ako Hippos vie každý sused, kto sedí na dvore.

„Povedz mu,“ ozval sa znova ten pokojný, hlboký hlas, „že som prišiel len preto, aby som ho pozdravil. Volám sa Menas. Bol som mŕtvy a žijem. Bol som v temnote hrobov a Hospodin sa nado mnou zmiloval. Viem,

čo Zenón stratil. Viem, akú cenu malo moje vykúpenie. Každý deň sa modlím k Bohu nebies za jeho dom a za jeho rodinu, aby sa jeho straty premenili na požehnanie.“

Počúval som tie slová.

Sedel som na studenom kameni, dva kroky od neho, oddelený len tenkými borovicovými doskami brány. Každé jeho slovo mi padalo do srdca ako ťažký balvan.

Nevstal som.

Neotvoril som bránu.

Nebolo to preto, že by som ho nenávidel. Nenávisť vyprchala spolu s dymom nad jazerom. Videl som, že ten človek je skutočne slobodný a čistý; veril som jeho uzdraveniu celou svojou dušou a nikdy som to pred nikým nepopieral, ani keď sa mu mestskí posmievači na trhu smiali do očí.

Ale nemal som mu čo povedať.

Aké slová by som mal nájsť pre človeka, ktorého život stál dvetisíc mojich kusov? Mal som mu podať ruku a povedať: *Som rád, že si zdravý, hoci moje deti jedia jačmennú kašu namiesto mäsa a moja žena perie cudzie šaty?* Mal som prijať jeho požehnanie, keď moje účty u Herakleida rástli o dvadsať drachiem každý mesiac?

Svet, v ktorom žijem ja, funguje na váhach a zmluvách. Svet, z ktorého prišiel ten Nazaretský, zničil moje váhy na prach a neponúkol mi žiadnu náhradu.

Preto som nevstal. Zostal som sedieť v tieni pergoly, kým nezazneli kroky jeho sandálov vzdáľujúcich sa po kamenistej uličke.

Odišiel.

Zdvihol som rydlo z prachu. Uhladil som poškriabaný vosk na tabuľke a znova som začal počítať: tridsať kusov na odchov, štyri vrecia jačmeňa na zimu, tri drachmy za novú ohradu.

Život ide ďalej. Dlhy treba platiť, aj keď sa po zemi prejde Boh.

Za príbehom

Biblický základ

Evanjelium podľa Marka, 5. kapitola, verše 1–20; paralelné miesta: Evanjelium podľa Matúša, 8. kapitola, verše 28–34; Evanjelium podľa Lukáša, 8. kapitola, verše 26–39.

Kľúčové verše (Slovenský ekumenický preklad)

Mk 5,7–9: *„A skríkol veľkým hlasom: Čo ťa do mňa, Ježiš, Syn Boha Najvyššieho? Zaprisahávam ťa na Boha, netrýzni ma! Hovoril mu totiž: Vyjdi, nečistý duch, z toho človeka! A spýtal sa ho: Ako sa voláš? Odpovedal mu: Moje meno je Légia, lebo je nás mnoho.“*

Mk 5,12–13: *„Prosili ho: Pošli nás do sviň, nech vojdeme do nich! On im to dovolil. Nečistí duchovia vyšli a vošli do sviň. Stádo sa zrútilo dolu úbočím do mora – bolo ich okolo dvetisíc – a potopilo sa v mori.“*

Mk 5,15: *„Prišli k Ježišovi a videli toho, čo bol posadnutý, ako sedí oblečený a pri zdravom rozume, ten, čo mal v sebe légii; a preľakli sa.“*

Mk 5,17: *„A začali ho prosiť, aby odišiel z ich kraja.“*

Mk 5,19: *„Ale on mu nedovolil a povedal mu: Choď domov k svojim a zvestuj im, aké veľké veci ti urobil Pán a ako sa nad tebou zmiloval.“*

Čo pochádza z Písma

Príchod Ježiša loďou na východný, pohanský breh jazer (kraj Gerazénov / Gadarčanov v Dekapolise). Prítomnosť mimoriadne agresívneho posadnutého muža, ktorý

prebýval v skalných hrobkách, opakovane trhal železné putá a reťaze a nikto ho nedokázal skrotiť. Posadnutý padá pred Ježišom na kolená a oslovuje ho: „Ježiš, Syn Bo-ha Najvyššieho“. Dialóg o mene („Moje meno je Légia...“). Prítomnosť veľkého stáda svíň – okolo dvetisíc kusov – pasúceho sa na svahu nad jazerom. Prosba démonov o vstup do stáda a Ježišovo dovolenie. Bleskové zrútenie celého stáda z útesu do mora a jeho utopenie. Útek pas-tierov do mesta a po dedinách. Zbehnutie sa obyvateľov mesta na miesto udalosti. Pohľad na uzdraveného mu-ža, ktorý sedí oblečený a pri zdravom rozume. Zdesenie a strach obyvateľov pred Ježišovou mocou. Kolektívna prosba zástupu, aby Ježiš odišiel z ich územia. Ježišov okamžitý návrat do lode bez odporu. Prosba uzdrave-ného, aby mohol ísť s ním, a Ježišov príkaz vrátiť sa do-mov k rodine a svedčiť o Božom zmilovaní. Uzdravený muž následne zvestuje túto udalosť po celom Dekapoli-se. Všetky výroky Ježiša a posadnutého sú presne cito-vané podľa Slovenského ekumenického prekladu.

Čo je literárne dotvorené

Postava rozprávača Zenóna, syna Zabdasa, majiteľa prevažnej časti stáda (1400 kusov), jeho rodinné záze-mie (manželka Berenika z rodiny olejkárov v Gadare, dcéry) a jeho ekonomická situácia (úver 4000 drachiem u veriteľa Herakleida, armádny kontrakt so sýrskymi kohortami). Spolumajitelia stáda (vinohradník Filippas a vdova s dvadsiatimi kusmi). Mená pastierov (starý Kel'ma, chlapec Kallistos, Malchus). Detailné vykres-

lenie procesu odstraňovania dvetisíc tiel: trojdňové pálenie hraníc na pobreží, nákup cédrového dreva za 18 drachiem, ostrý konflikt s pobúrenými židovskými rybármi z Magdaly kvôli znečistenej vode a zničeným sieťam. Návšteva veriteľa v Gadare, reštrukturalizácia úveru (pol percenta mesačne) a strata domu v predmestí. Záverečná scéna po štyroch mesiacoch: návšteva uzdraveného muža (v príbehu nazvaného Menas) pri Zenónovej bráne a Zenónovo vedomé odmietnutie otvoriť dvere a prijať jeho slová. Tieto motívy neprotirečia biblickému textu, ale poskytujú mu presnú ekonomickú a psychologickú plasticnosť.

Dobové a geografické poznámky

- **Dekapolis a chov svíň:** Dekapolis (desaťmestie) bolo autonómne združenie helenizovaných miest ležiacich prevažne na východ od Jordánu a jazera Kineret. Obyvateľstvo bolo etnicky zmiešané (Gréci, Sýrčania, helenizovaní Semiti). Keďže susedné židovské oblasti Galilea a Judsko prísne dodržiavali zákaz bravčového mäsa (Lv 11,7; Dt 14,8), chov ošípaných v pohanskom Dekapoli-se predstavoval lukratívny priemysel s obrovským odbytom v mestských agorách a pri zásobovaní rímskych vojenských posádok v provincii Sýria. - **Geografia útesu (Kursi / Hippos):** Tradičné miesto tejto udalosti sa stotožňuje s lokalitou Kursi (El-Koursi) na východnom brehu jazera, kde sa svahy Golanských výšin lámu a spadajú takmer priamo k vode. Vápencové a čadičové skaly v tejto oblasti sú dodnes plné umelo vytesaných i prí-

rodných hrobových jaskýň. - **Právny a finančný rámec:** Rímske právo poznalo bežnú úrokovú sadzbu 1 % mesačne (*centesimae usurae*, 12 % ročne), pričom úvery na obchod a hospodárenie boli prísne zabezpečované záložným právom na nehnuteľnosti (*hypotheca*). Strata dvetisíc kusov dospelých zvierat znamenala pri vtedajších cenách hospodársku katastrofu v hodnote desaťtisícov drachiem, ktorá okamžite zruinovala nielen majiteľov, ale aj nájomných pastierov a dodávateľov. - **Prečo Ježiš dovolil zničenie stáda?** Písmo neponúka žiadne morálne či teologické vysvetlenie tejto otázky a text ho zámerne nezachraňuje. Evanjeliá ukazujú absolútnu nadradenosť záchrany jedného ľudského života a zničenia démonickej moci nad materiálnym bohatstvom celého kraja. Pre obyvateľov Dekapolisu však strata majetku znamenala neprekonateľnú prekážku: namiesto úžasu nad uzdravením človeka pocítili strach z ekonomického rozvratu a vyhostili Ježiša zo svojho územia.

Odporúčané čítanie

- Evanjelium podľa Marka, 5. kapitola, verše 1–20.
- Evanjelium podľa Lukáša, 8. kapitola, verše 26–39.
- Evanjelium podľa Matúša, 8. kapitola, verše 28–34.

Prečo tento svedok

Pohľad majiteľa sviň, rímskeho podnikateľa a otca rodiny, ktorý pre zázrak prišiel o celý majetok a doživotne sa zadlžil, odhaľuje druhú, odvrátenú stranu biblických zázrakov. Zázrak nie je zadarmo. Zenón nie je karikatúrou zatvrdilého hriešnika; je to poctivý pracujúci človek,

ktorý verí faktom, no nedokáže uniesť cenu, ktorú od neho neznámy Boh žiadal bez opýtania.

Dcéra a žena

1. Kľúče a hranice

Dvanásť rokov.

To je vek, keď dievča v našom kraji prestáva byť dieťaťom. V dvanástich rokoch sa jej zapletajú vlasy do ťažkého vrkoča, začína nosiť ľanový závoj pred cudzími mužmi a otec začína hľadať ženícha medzi počestnými rodinami, ktoré majú čisté pole a zaplatené desiatky. Dvanásť rokov mala moja dcéra Tamara, keď jej telo začalo horieť ohňom, ktorý nedokázala uhasiť žiadna studňa v Kafarnaume.

A presne dvanásť rokov krvácala tá žena, ktorú som v ten istý deň stretol v prachu pri prístave. Dvanásť rokov života mojej dcéry sa rovnalo dvanástim rokom pomalého, hnujúceho umierania cudzej ženy. No v to popoludnie som nevidel žiadne tajomné prepojenia osudov. Videl som iba chladnúce prsty môjho jediného dieťaťa a nemal som v sebe ani kvapku súcitu pre cudzie nešťastie.

Volám sa Jairus. Som predstavený synagógy v Kafarnaume – *archisynagogos*.

Môj úrad neznamená kázať z kazateľnice. Na to máme zákonníkov, mudrcov a potulných rabínov zo škôl v Jeruzaleme. Moja práca je poriadok, majetok a zákonosť. Každý sabat stojím pri vchode do kamennej budovy z bieleho vápenca, ktorú pre naše mesto postavil

rímsky stotník z posádky. Bola to stavba, akej nebolo páru v celej dolnej Galilei: stĺpy vytesané z bieleho kameňa privezeného až z lomov pri Táboře, reliéfy s olivovými ratolesťami, palmami a medovými plástmi, a podlaha vydláždená hladkými kamennými platňami.

V koženom puzdre pri páse nosím ťažký železný kľúč od schránky, v ktorej sú uložené zvitky Tóry. Ten kľúč má dvanásť zubov, každý za jeden kmeň Izraela, a vykoval ho kováč v Magdale pred päťdesiatimi rokmi pre môjho starého otca.

Môj život mal presný, prísny, neúprosný poriadok. Dával som pozor, aby sa nikto nedotkol hodvábneho obalu zvitku neobmytými rukami; kontroloval som váhy, na ktorých sa odvažovali predpísané desiatky z kôpru, mäty, anízu a rasce; a dbal som o to, aby na predných vyrezávaných laviciach otočených k Jeruzalemu nesedel nikto, kto nemal bezúhonný rodokmeň, kto nezaplatil chrámovú daň pol šekela, alebo kto sa v uplynulom týždni dotkol zdochliny, hrobu či neobrezaného pohana.

Poznal som naspamäť všetky stupne nečistoty. Vedel som, čo poškvrňuje človeka na jeden deň a čo na sedem dní; vedel som, koľko vody musí byť v rituálnom kúpeli *mikve*, aby očistil ženu po mesačnom krvácaní, a aké obete musí priniesť človek v chráme, ak sa nechtiac dotkol hrobového kameňa.

Moja rodina žila v Kafarnaume päť pokolení. Môj pradedo staval prvé domy z čadiča pri prístavisku, keď

tadiaľto prechádzali vojská Hasmonejcov. Mali sme úctu, mali sme olivové sady na svahoch nad mestom a v synagóge sme sedávali na predných kamenných laviciach vedľa schránky so zvitkami. Všetci v meste ma poznali: keď som prešiel cez trhovisko, predavači ovocia skláňali hlavy a chlapci prestali hádzať kamienky do jazera. Bola to dôstojnosť vybudovaná na stovkách drobných zákonných predpisov. Každé ráno som si viazal modlitebné remienky *tefillin* na ľavú ruku a na čelo, rátal som vinutia remeňa presne na sedem otočení okolo predlaktia a ďakoval som Bohu Abraháma, že ma nestvoril pohanom, nestvoril ma otrokom a nestvoril ma ženou.

Videl som svet rozdelený na dve nezlučiteľné polovice: na tých, čo zachovávajú Zákon do posledného písmena jód, a na zberbu, ktorá nepozná prikázania a žije v nečistote.

Až kým neprišla tá noc, keď v našom dome prestal platiť všetok zákon.

V rade starších sme viedli nekonečné dišputy. Učenci zo školy Šamajovej žiadali ešte prísnejšie oddelenie: chceli zakázať akýkoľvek obchod s pohanmi v sabatný predvečer, kým stúpenci Hillela hovorili o miernosti. Ja som stál uprostred nich ako strážca dverí. Poznal som každý trám v strope synagógy, každú prasklinu v dlažbe a každé meno na zoznamoch prispievateľov.

Celý svoj život som strávil stavaním múrov. Pevných, neúprosných kamenných múrov medzi tým, čo je čisté (*tahor*), a tým, čo je poškvvrnené (*tame*). Tak nás to

učili otcovia a tak je to zapísané v knihách Mojžišových: „Oddelte sväté od nesvätého a nečisté od čistého, aby moji synovia nepomreli vo svojej nečistote.“

Veril som, že ten múr chráni môj dom. Veril som, že ak budem verne strážiť prah synagógy, Boh Hospodin ochráni môj krb pred morom, suchom a nešťastím.

Bola to pýcha. Slepá, posvätná pýcha muža, ktorý si myslí, že zmluvy s Bohom fungujú ako zmluvy s rímskymi kupcami na trhu. A tá pýcha trvala presne dovtedy, kým moja dcéra neprestala prehĺtať vodu.

2. Oheň v kostiach

Tamara bola moje jediné dieťa.

Moja žena Chana po nej trikrát potratila a dvaja chlapi sa narodili mŕtvi ešte pred prvým nádychom. Tamara bola všetko, čo sme na svete mali. Mala oči po matke – hlboké, tmavé, s dlhými mihalnicami – a úsmev, ktorý dokázal rozohriať aj ten najstudenší zimný večer, keď z Hermonu dul ľadový severák a jazero bilo o čadičové mólo. Poznal som každý jej krok po dome. Vedel som, ako skoro ráno vstáva k vretenu, ako si pospevuje staré piesne z Gileadských vrchov a ako večer prináša do izby drevenú misu s čerstvým kozím mliekom a medom.

Pred mesiacom sme oslávili jej dvanáste narodeniny. Pozval som predstavených rady, rozkrojili sme vykárme-

né jahňa a Chana jej do vlasov vplietla prvú striebornú sponu. Bol som hrdý otec. Hovorilo sa, že syn starého mlynára z Magdaly by bol dobrým ženíchom – rodina bola početná, mali vlastné kamene a čisté sýpky. Budúcnosť bola naplánovaná na desať rokov dopredu.

A potom prišiel utorok.

Tamara sa zobudila s bolesťou hlavy a sťažovala sa, že jej voda v hlinenej čaši pripadá horká ako palina. Chana jej natrela spánky olivovým olejom zmiešaným s rumančekom a prikázala jej ležať na rohoži v chladnom kúte vnútornej izby. Mysleli sme, že je to len obyčajná letná horúčka, aká postihne každé dieťa, keď sa v auguste napije vody zo stojatej studne.

No do stredajšieho večera oheň v jej tele vzbĺkol s desivou silou.

Jej líca sčerveneli ako granátové jablká, dych sa jej zrýchlil a začala blúzniť. Videla v kútoch tiene, volala svoju starú matku Ráchel, ktorá zomrela pred siedmimi rokmi, a jej drobné ruky trhali vlnenú prikrývku. V noci sa jej horúčka premenila na krče. Celé telo sa jej napínalo do oblúka, zuby jej cvakali tak silno, až sa Chana bála, že si prehryzne jazyk, a z hrdla jej vychádzalo tiché, neprestajné stenanie, ktoré trhало srdce.

Vo štvrtok ráno som poslal sluhu Obeda do Tiberiady.

V Tiberiade žil lekár, Grék menom Nikomedes, o ktorom sa hovorilo, že študoval v egyptskej Alexandrii a pozná liečebné tajomstvá starých faraónov. Prišiel na mulici popoludní. Vzal si odo mňa štyri strieborné týrske še-

kely – sumu, za ktorú by chudobná rodina v Kafarnaume vyžila dva mesiace.

Nikomedes vošiel do izby. Bol to vysoký, chladný chlap s vyholenou tvárou podľa rímskej módy, ktorý páchol octom a cédrovou silicou. Pohrdavo sa pozrel na naše kamenné steny a mezuzy na dverách.

„Vy Židia vidíte za každou horúčkou démonov alebo hriechy predkov,“ povedal a rozložil si na drevenej truhlici medené nástroje. „Toto je nerovnováha štiav. Žlč zaplavila cievy a krv vrie.“

Priložil ucho k Tamarinoj hrudi, prehliadol jej očné bielka a suchý, bielym povlakom potiahnutý jazyk, privoňal k jej horúcemu dychu a potom vytiahol zo svojej koženej tašky sušené byliny z Gileádu, egyptskú soľ a čierny prášok zo spálených vreteníc.

„Tvoje dievča horí zvnútra, predstavený,“ povedal chladne, kým miešal prísady v bronzovej miske. „Videl som túto horúčku v alexandrijskom prístave. Prichádza na lodiach z juhu. Žlč sa zahustí, zapchá pečeňové cievy a mozog sa uvarí vo vlastnej lebke. Môžeme skúsiť pustiť žilou na ľavom ramene, aby sme vypustili prebytočný oheň.“

„Nie!“ skríkla Chana zo zeme. „Je slabá ako steblo trávy! Ak jej pustíš žilou, zabiješ ju na mieste!“

Nikomedes mykol plecom s ľahostajnosťou gréckeho filozofa, ktorý vie, že osud *heimarmené* je neúprosný. Namiesto púšťania žilou uvaril horký odvar zo spálených bylín a myrhy a pokúsil sa jej ho naliať do úst úzkou

bronzovou lyžičkou.

Tekutina jej vytekla po brade a zmáčala vankúš. Hrdlo mala stiahnuté kľčom; neprehltla ani jediná kvapku.

Nikomedes stál nad ležadlom. Pozrel sa na mňa, potom na moju ženu Chanu, ktorá kľáčala na zemi s tvárou zaborenou do koberca. Pomalým pohybom si utrel prsty do bieleho plátna a začal baliť svoje medené nástroje späť do tašky.

„Predstavený,“ povedal chladným, nezaujatým hlasom človeka, ktorý videl stovky mŕtvych tiel v alexandrijských špitáloch, „oheň sa jej dostal do krvi a spálil vnútornosti. Pľúca sú suché. Do zajtrajšieho západu slnka bude chladná. Šetri peniaze na hrobku a zavolaj ženy, čo vedia viazať rubáš.“

Odišiel skôr, než sa zotmelo. Nevrátil mi ani jeden as.

Keď za ním buchli vonkajšie dvere, Chana vyskočila zo zeme. Začala si trhať vlasy, bila sa pästami do prs a kričala na mňa hlasom plným zúfalstva a nenávisti:

„Urob niečo! Ty si predstavený! Ty máš kľúče od zvitkov! Kde je tvoj Boh? Kde sú tvoje modlitby? Tamara ti zomiera pred očami a ty tu stojíš ako kamenný stĺp!“

Spadol som na kolená vedľa ležadla. Chytil som jej drobnú ruku. Bola horúca a suchá ako rozpálená hlina v hrnčiarskej peci pred vytiahnutím. Jej tep pod mojimi prstami bol sotva badateľný – rýchly, nepravidelný,

slabý ako trepotanie chyteného vrabca v konopnej sieti.

Pozrel som sa okolo seba po izbe.

Na stene visel drevený rám s nedokončeným vlneným pásom, ktorý Tamara tkala pre svojho bratranca v Magdale. Boli v ňom votkané modré a žlté nite – farby jarných kvetov na úbočí hory Arbel. Na nízkej poličke stál malý hlinený vtáčik, ktorého jej pred tromi rokmi vyrobil hrnčiar za dva medené kvadranty. Všetko v tom dome dýchalo jej prítomnosťou, jej smiechom, jej krokmi. A teraz tu ležala, bezmocná, s prepadnutými spánkami, a jej život vytekal z tela ako olej z puknutej lampy.

Chana sedela vedľa mňa, prsty zaryté do mojich kolien. Neplakala už nahlas; iba z jej hrdla vychádzal suchý, prerývaný sipot. „Jairus,“ šepala a v jej hlase bola taká bezodná priepasť hrôzy, že som sa na ňu nevládal pozrieť. „Ak Tamara zomrie, ja v tomto dome neprežijem jedinú noc. Pochovaj ma do tej istej jaskyne vedľa nej.“

Vtedy do izby vbehol Obed.

„Pane,“ zašepkal a bál sa pozrieť na ležadlo. „V prístave pristála Šimonova loď. Vrátili sa z druhej strany jazera, z Gerazy. Ten Nazaretský je na pláži. Tlačia sa okolo neho stovky ľudí.“

3. Zlomená dôstojnosť

Ten Nazaretský.

Ježiš, syn Jozefa, tesára.

Vedel som o ňom všetko. V Kafarnaume nebolo tajomstiev. Bol to on, kto pred niekoľkými mesiacmi v našej vlastnej synagóge rozkázal nečistému duchu v posadnutom mužovi a vyhnal ho jediným autoritatívnym slovom. Bol to on, kto v dome rybára Šimona chytil za ruku jeho svokru ležiacu v horúčke a choroba ju okamžite opustila. A bol to on, kvôli komu pred tromi týždňami rozbili strechu na dome pri trhu, aby k nemu spustili ochrnutého na lôžku – a on tomu človeku odpustil hriechy a postavil ho na nohy.

Ale vedel som aj druhú vec.

Vedel som, čo si o ňom zapisujú zákonníci a farizeji, ktorých poslal jeruzalemský Sanhedrin, aby ho sledovali. Písali správy o tom, že porušuje posvätný sabat, keď uzdravuje v sobotu; že jeho učeníci jedia chlieb neobmytými rukami; že stoluje s vyvrhelmi, mýtnikmi a neviesťkami v Léviho dome; a že sa dotýka malomocných, čím sa sám stáva rituálne nečistým.

Minulý mesiac prišiel do synagógy starší zákonník z Jeruzalema menom Chananjáš. Zavolať si ma do bočnej komory, kde sme ukladali staré pergameny, a povedal mi priamo do očí: *„Jairus, ty si strážca dverí. Ak tento bludár z Nazareta ešte raz prekročí prah synagógy a ty mu poďaš zvitok proroka Izaiáša, rada starších ťa zbaví úradu. Odo-*

berieme ti kľúče a tvoje meno vymažeme zo zoznamu predstavených. Tvoja rodina bude vylúčená z obce.“

Vylúčenie (*cherem*) znamenalo smrť zaživa. Znamenalo to, že od vás nikto nekúpi obilie, nikto vám neodpovie na pozdrav, vaše deti si nikto nevezme a pri vašom hrobe nebude nikto plakať.

Celý môj život, celá vážnosť môjho rodu a postavenie v meste záviseli od tých kľúčov. Keby ma niekto videl rozprávať sa s Nazaretským na ulici, stal by som sa podozrivým. Keby som ho požiadal o pomoc, bol by to môj koniec medzi váženými mužmi Galiley.

Pozrel som sa na Tamaru.

Jej hrudník sa sotva dvíhal. Pery mala popraskané, modrasté, z úst jej vychádzal slabý, chrapľavý ston. Zrazu prestala dýchať; trvalo päť dlhých, desivých sekúnd, kým sa znova s krčom nadýchla.

V tej sekunde zo mňa spadla celá synagóga.

Spadol zo mňa zákonník Chananjáš. Spadli zo mňa predné lavice, chrámová daň, desiatky z mäty aj obavy z vylúčenia. Všetko to boli len prázdne plevy, suché lístie, ktoré odfúkol prvý skutočný závan smrti. Keď vám zomiera jediné dieťa, dôstojnosť je to najzbytočnejšie rúcho na svete.

Vstal som.

Neupravil som si plášť, nezobral som si vyrezávanú palicu z olivového dreva, ktorú nosia predstavení ako znak moci. Vybehol som z domu v tom, čo som mal na sebe – v zaprášenej tunike, bosý v starých remienko-

vých sandáloch. Prebehol som cez trh, kde ma spoznal farbiar látok s rukami modrými od indiga a mlynár z dolného mlyna. Hľadeli na mňa s otvorenými ústami: predstavený synagógy uteká po ulici bez pokrývky hlavy a s rozhalenou hrudou ako šialenec. Utekal som k jazeru tak rýchlo, ako mi sily stačili.

4. Pád do štrku

Prístavná pláž v Kafarnaume bola plná ľudí.

Správa o tom, že sa Nazaretský vrátil z východného brehu, prilákala polovicu mesta. Tlačili sa tam stovky ľudí – rybári s nedokončenými sieťami, ženy s chorými deťmi v náručí, mrzáci o barlách, rímski vojaci z posádky, ktorí zo zvedavosti postávali na okraji, a zástupy zvedavcov, ktorí chceli vidieť ďalší zázrak.

Ježiš stál priamo pri vode. Sandále mal mokré od príboja, plášť zaprášený, tvár unavenú po nočnej plavbe. Okolo neho stáli jeho učeníci – Šimon, Ondrej a synovia Zebedeovi – a snažili sa telami vytvoriť okolo neho aspoň malý priestor, lebo zástup sa naňho valil zo všetkých strán.

Nekričal som: „Ustúpte predstavenému!“

Nevyužil som svoje právo úradu. Prerazil som davom ako diviak cez trstinu. Strkal som do chlapov lakťami, šliapal som ľuďom po nohách, nevnímal som hnev-

livé výkriky susedov, ktorí ma spoznali a s úžasom hľadeli, čo to robí vážený Jairus.

Prebil som sa do prvého radu.

A tam, pred zrakmi celého Kafarnaumu, pred očami rybárov, tkáčov, mýtnikov aj dvoch farizejov z Tiberiady, ktorí stáli pod palmou pri colnici a rydlami do voskových tabuliek si zapisovali mená prítomných, som sa bez váhania vrhol na kolená.

Videl som tvár starého farizeja Jonatána – zbledol, obočie mu vyletelo nahor a ruka s voskovou tabuľkou mu klesla k boku. Preňho to bol verejný pád celej inštitúcie synagógy. Predstavený obce, muž z váženého kňazského rodu, sa plazí v prachu pred synom vidieckeho tesára! Rybár Šimon sa vystrel, ruku položil na drevenú palicu a urobil krok dopredu, akoby chcel zabrániť tomu, aby som sa dotkol jeho Majstra. No ja som nevnímal ani Šimona, ani farizejov.

Dopadol som priamo do mokrého, ostrého štrku. Čelom som udrel o zem priamo pri Ježišových zaprášených nohách. Cítil som pach jazerného bahna a soli. Natiahol som ruky a chytil som sa lemu jeho tuniky.

Slzy mi tiekli po lícach, miešali sa s prachom a štrkom. Hlas sa mi lámal ako suchá trstina:

„Moja dcérka zomiera. Poď, vlož na ňu ruky, aby ozdravela a žila!“

Nehovoril som o synagóge. Neospravedlňoval som sa za to, čo sme o ňom hovorili na zasadaniach rady. Nežiadal som znamenie pre mesto. Bol som len otec, ktoré-

ho dom sa rúcal do priepasti. Povedal som: „*Moja dcérka.*“ V gréckom jazyku je na to slovo *thygatrion* – dievčatko, malá dcérka, to najdrahšie, čo chlap na zemi má.

Zavrel som oči a čakal som ranu.

Čakal som, že povie: „*Kde si bol, Jairus, keď ma tvoji zákonníci nazývali rúhačom? Prečo prichádzaš až teraz, keď ti horí dom?*“

Namiesto toho som pocítil ruku na svojom pleci.

Bola to pevná, mozoľnatá ruka tesára. Zodvihol som hlavu. Ježiš sa na mňa pozeral. V jeho očiach nebolo ani stopy po výčitke, ani náznak povýšenosti či triumfu nad pokoreným predstaveným. Bol v nich hlboký, pokojný súcit, ktorý sa nedal predstierať.

Prikývol.

Nehovoril veľa. Povedal len: „*Vstaň. Poďme.*“

5. Tlačénica v uličke

Vykročili sme.

No cesta z prístavu k môjmu domu bola nočnou morou.

Kafarnaum nie je Rím ani Cézarea. Nemá široké dláždené ulice, kde by mohli pochodovať kohorty. Je to staré rybárske mesto s domami z čierneho neotesaného čadiča, nasekanými jeden vedľa druhého bez plánu. Uličky medzi nimi sú úzke na šírku dvoch naložených

oslov, plné prachu, kamenných schodísk a sušiacich sa sietí.

Zástup sa pohol za nami.

Neboli to desiatky – boli to stovky ľudí. Tlačili sa za Ježišom ako prívalová vlna cez úzku roklinu. Každý sa ho chcel dotknúť, každý chcel vidieť, čo urobí v dome predstaveného synagógy. Ľudia do seba narážali, padali cez kamenné prahy, krik detí sa miešal s pokrikmi rybárov. Videl som starého nosiča vody, ktorému v tlačenci praskol hlinený džbán a voda sa rozliala do prachu; videl som tkáča, ktorý kričal, lebo mu dav zvalil stojan s vlnou.

Každý krok trval celú večnosť.

Šiel som pred ním, kliesnil som cestu lakťami a pästami. Moje prsty boli krvavé od nárazov do cudzích opas-
kov a drevených trámov domov. V duchu som rátal každý úder svojho srdca ako kvapky vody vytekajúce z deravého mecha. *Jedna... dva... tri... desať sekúnd. Pol minúty. Minúta. Bože Abrahámov, Bože Izákov, Bože môjho otca, zadrž jej dušu! Daj jej ešte desať minút života! Ešte sto nádycho!*

Obzeral som sa za ním každé tri kroky. Ťahal som ho za rukáv plášťa, chytal som ho za rameno, takmer som ho vliekol dopredu. „Rýchlejšie, Rabbi! Prosím ťa, v mene Najvyššieho, pridaj do kroku! Sme už len dva hody kameňom od môjho prahu! Za rohom pri pekárni je už môj múr!“

No Ježiš nekráčal rýchlejšie. Kráčal svojím vlastným

krokom – pokojným, nesmierne prítomným, akoby pred ním nebola žiadna smrť, akoby na svete nebolo žiadne meškanie. Zástup okolo nás hučal ako príboj na skalách. Z okien prízemných domov sa vykláňali zvedavé ženy, z dvorov štekali psy a z prístavu sa valili ďalší a ďalší rybári, ktorí nechali siete na brehu, len aby videli, ako sa predstavený synagógy ponízuje pred tesárom z Nazareta.

Ježiš kráčal trpezlivo, no tlak davu bol obrovský. Telá sa naňho lepili zo všetkých strán. Horúčava v úzkej uličke bola na nevydržanie, vzduch páchol potom, prachom a rybím olejom.

A vtom, uprostred najhustejšej tlačnice, priamo pod oknami hrnčiarskej dielne, Ježiš náhle zastal.

6. Otázka v prachu

Zastal tak prudko, že Šimon za ním takmer vrazil do jeho chrbta.

Otočil sa okolo svojej osi. Pozrel sa do zástupu ľudí, ktorí sa tlačili za ním, a jeho hlas zaznel celkom zreteľne, pokojne a prekvapujúco:

„Kto sa dotkol môjho odevu?“

Myslel som, že som sa presluchol.

Zastavil sa mi dych. Pozrel som sa naňho s vytreštenými očami. Šimon, syn Jonášov, sa zatváril rovnako

zmätene a podráždene ako ja. Rozhodil rukami a povedal Ježišovi nahlas, aby ho počuli všetci okolo:

„Učiteľ! Vidiš, že sa zástup na teba valí zo všetkých strán, tlačia ťa desiatky tiel, a ty sa pýtaš: Kto sa ma dotkol?“

Aj vo mne v tej chvíli vybuchol divý, zúrivy plameň hnevu.

Chcel som naňho nakričať. Chcel som ním zatriať, schmatnúť ho za golier a kričať mu do tváre: *Čo to robíš?! Moja dcéra umiera! Tamara bojuje o posledný výdych, každá sekunda rozhoduje medzi životom a hrobom, a ty tu stojíš v prachu na ulici a riešiš, kto do teba vrazil ramenom v tlačeni?! Či nevidíš, že sa ťa tu dotýka sto ľudí naraz?!*

Ale Ježiš nepočúval Šimona. A nepozeral sa ani na mňa.

Pomaly otáčal hlavu a hľadel ponad hlavy zhromaždených ľudí. Nehľadal človeka, ktorý doňho neúmyselne sotil ramenom alebo laktom. Hľadal niekoho konkrétného, niekoho, kto sa ho dotkol v zúfalstve celou svojou bytosťou. V jeho tvári bolo zvláštne, posvätné napätie – cítil, že z neho vyšla uzdravujúca moc (*dynamis*). Nebola to strata sily z únavy či vyčerpania; bola to božská moc, ktorá bola vytiahnutá z hĺbky jeho bytosti vierou iného človeka.

Zástup okolo nás hučal ako rozbúrené more, no v tom zhľuku tiel zrazu vzniklo prázdne miesto. Ľudia inštinktívne vycítili, že sa deje niečo neobyčajné, a začali ustupovať.

Videl som, ako sa prach na zemi víri okolo Ježišových nôh. Slnko stálo vysoko na oblohe, poludňajšia horúčava páčila do temena hlavy a každá sekunda tohto čakania mi trhala vnútornosti. *Tamara*, kričal som v duchu bez hlasu, *Tamara*, *vydrž ešte chvíľu! Ešte niekoľko úderov srdca!*

Zástup stíchol.

Ľudia v predných radoch začali ustupovať o pol kroka dozadu. Ulica zrazu zamrzla v rozpačitom, napätom tichu. Nikto sa nepriznával. Každý sa bál, že urobil niečo zlé.

A potom sa z prachu na zemi niekto pohol.

7. Dvanásť rokov hanby

Bolo to medzi nohami stojacich chlapov.

Zo zeme sa pomaly dvíhala postava. Kľáčala v sivom prachu uličky, hlava sklonená k zemi, ramená sa jej triasli v divom, nekontrolovateľnom kŕči.

Bola to žena.

Keď nadvihla hlavu a spadol jej z tváre starý, vyblednutý závoj, spoznal som ju. Celé Kafarnaum ju poznalo.

Volala sa Salome. Žila na dolnom okraji mesta v polorozpadnutej chatrči z nepálených tehál pri slaných močiaroch, kde nikto nechcel bývať pre komáre a zápach. Mala možno tridsaťpäť rokov, no vyzerala na šesťdesiat. Tvár mala sivú, zoschnutú, líca prepadanú a okolo očí hlboké čierne kruhy.

Trpela krvotokom.

Neprestajným, chronickým krvácaním, ktoré trvalo už dvanásť rokov.

Každý Žid vie, čo to znamená. Podľa pätnástej kapitoly knihy Levitikus je žena s krvotokom rituálne nečistá (*nidda*). Každý deň, každú hodinu, každú minútu svojho života. Všetko, na čo si sadne, je nečisté. Posteľ, na ktorej leží, je nečistá. Šaty, ktorých sa dotkne, sú nečisté. Každý človek, ktorý by sa dotkol jej ruky alebo jej šiat, sa stáva nečistým až do večera a musí si oprat' odev a vykúpať sa vo vode.

Dvanásť rokov žila v úplnom vylúčení.

Jej muž, zamožný garbiar z Betsaidy, ju vyhnal do roka po tom, čo sa choroba začala. Dal jej priepustný list s odôvodnením, že nemôže spávať pod jednou strechou so ženou, ktorá prináša na dom kliatbu nečistoty. Rodina sa jej zriekla, aby nepoškvrnila synov a dcéry. Nemohla vojsť do synagógy; nesmela sa priblížiť k zvitkom Tóry ani na sto lakťov. Nemohla ísť na trh kupovať múku; susedia jej hádzali suchý chlieb cez kamenný múrik, ako keby krmili prašivého psa.

Minula všetok svoj majetok.

Predala dom po rodičoch, predala medené náramky, predala strieborné mince zo svojho svadobného venca, predala aj vlastné vreteno. Všetko dala lekárom, mastičkárom a babiciam. Skúsila všetko, čo ponúkal vtedajší svet: odvary z myrhy, cyprušteka a divého cesnaku; prikladanie pijavíc na slabiny; nosenie amuletov z egypt-

ského popola v koženom vrecku; rituálne kúpele v ľadových prameňoch pod Hermonom.

Jeden mastičkár z Damašku jej kázal vypíť popol zo spálenej jačmennej slamy zmiešaný s octom; iný jej vypálil kožu na chrbte rozžeraveným železom, aby „zastavil tok štiav“.

A výsledok? Evanjelista to zapísal s neúprosnou presnosťou: nielenže jej nič nepomohlo, ale bolo jej stále horšie. Zostala z nej len chodiaca mŕtvola, kosť a koža nasiaknutá trvalým pachom octu a zaschnutej krvi.

A táto žena teraz stála – nie, kľačala – uprostred najhustejšieho zástupu v Kafarnaume.

Podľa nášho Zákona nemala vôbec právo vkročiť medzi ľuďmi. Už len tým, že sa predierala cez ten dav, urobila nečistými desiatky mužov, žien a detí. Poškvrnila polovicu mesta. Keby niekto zo zákonníkov v tej chvíli zakričal: „*Je nečistá!*“, chlapi by vzali kamene zo zeme a ubili by ju na smrť priamo v prachu uličky.

8. Dotyk strapca a správa o smrti

Prikradla sa k Ježišovi po kolenách.

Celá sa chvela strachom. Videla tváre mužov okolo seba, videla môj zúrivy pohľad, videla prísne oči rybárov. No neľadala útek. Padla pred Ježišom tvárou do prachu – presne tak, ako som pred polhodinou padol ja – a začala hovoriť.

Nezapierala. Povedala celú pravdu.

Jej hlas bol slabý, prerývaný vzlykmi, no v tom tichu ho počuli všetci:

„Hovorila som si... v duchu som si hovorila: *Ak sa dotknem čo i len jeho odevu, budem zachránená.* Plazila som sa za tebou cez prach. Pretlačila som sa pomedzi nohy chlapov. Natiahla som prsty... iba končeky dvoch prstov... a zachytila som sa modrej nite na strapci tvojho plášťa.“

Odmlčala sa. Zodvihla hlavu a pozrela sa Ježišovi priamo do tváre.

„A v tej istej sekunde... v tom istom okamihu, Pane, som pocítila vo svojom vnútri, že prameň krvi vyschol. Bolest' zmizla. Cítim... cítim vo svojom tele, že som zdravá.“

Ježiš stál nad ňou.

Hľadel na tú zúfalú, špinavú ženu ležiacu v prachu. A na jeho tvári sa objavil úsmev. Bol to úsmev takej nevýslovnej, hlbokkej nehy, až sa mi zovrelo hrdlo.

Vystrel ruku. Neodtiahol svoj plášť. Neštítal sa jej nečistoty. Položil dlaň na jej strapcami pokrytú hlavu a povedal slová, ktoré rozbili celú teológiu našej synagógy na márne kúsky:

„*Dcéra, tvoja viera ťa zachránila. Choď v pokoji a buď uzdravená zo svojho trápenia!*“

Nazval ju dcérou.

Ženu, ktorú dvanásť rokov nikto neoslovil menom. Ženu, od ktorej sa štítal aj vlastný brat. Nepovedal jej:

Chod' sa ukázať kňazom a obetuj predpísané holubice na očistenie. Povedal: „Chod' v pokoji.“ Vrátil jej ľudskú dôstojnosť skôr, než stihla vstať zo zeme.

A v tej istej sekunde, ako vyriekol to slovo, sa dav na konci uličky rozostúpil.

Zbadal som Obeda.

Môj sluha Obed bežal proti nám. No už sa neponáhal. Jeho krok bol ťažký, vlekový. Tuniku na prsiach mal roztrhnutú v hlbokom smútočnom geste, tvár mal špinavú od popola a oči červené od slz.

Zastal tri kroky odo mňa.

Neprišiel bližšie. Pokrútil hlavou a pozrel sa na mňa pohľadom, ktorý ma zasiahol do hrude silnejšie ako rímsky oštep.

Povedal ticho, no ten hlas prerezal vzduch ako britva: *„Tvoja dcéra zomrela. Načo ešte unúvaš učiteľa?“*

Svet okolo mňa zhasol.

Všetky zvuky zanikli. Videl som prach na ceste, videl som tú uzdravenú ženu, ako vstáva so slzami šťastia, videl som oblohu nad Kafarnaumom – a vnútri som bol mŕtvy.

Premeškali sme to.

Kým sme sa tu zastavovali kvôli cudzej žene, kým sme riešili dvanásť rokov starej nečistoty, moje dievčatko vydýchlo naposledy. Táto žobráčka dostala život a moja Tamara dostala hrob. Nenávisť, divá a čierna, ma zovrela v hrdle tak, že som nemohol dýchať.

Ježiš zachytil sluhove slová.

Neobrátil sa k Obedovi. Nepozrel sa na zástup. Obrátil sa priamo ku mne. Pozrel sa mi hlboko do očí a jeho hlas bol pevný, pokojný, bez jediného záchvevu neistoty:

„Neboj sa, len ver!“

9. Dom náreku a posmechu

Nedovolil nikomu zo zástupu ísť s nami.

Zastavil dav prísnyim gestom ruky. Z učeníkov si vybral iba troch – Šimona a dvoch bratov, Jakuba a Jána. Ja som kráčal vedľa neho ako vo sne. Nohy sa mi podlamovali, v hlave mi dunela jediná veta: *Tamara zomrela. Tamara zomrela*. Kráčal som len preto, že ma držal za ramieno.

Keď sme dorazili k môjmu domu, dvor bol už plný ľudí.

V našom kraji pohrebné zvyky nepustia ani na hodinu. Susedia nezaháľali: na dvore už boli dve profesionálne plačky z dolného mesta a chlapec s trstinovou píšťalou, ktorého priviedli z trhu. Podľa predpisov Mišny aj ten najchudobnejší muž musí pri pohrebe dcéry zabezpečiť aspoň dvoch hráčov na píšťale a jednu nariekajúcu ženu; v dome predstaveného synagógy sa zbehli všetci príbuzní a susedia. Z domu sa ozýval prenikavý, kvílivý nárek, trhanie šiat a rytmické búšenie pästami o hrud'

Moja žena Chana ležala na prahu vnútornej izby. Mala roztrhaný odev, sivý popol vo vlasoch a jej kvílenie bolo počuť až na ulicu. Ženy zo susedstva už priniesli plátna na rubáš a misu s teplou vodou a myrtoým olejom na umytie mŕtveho tela.

Ježiš vošiel na dvor.

Zastal uprostred toho chaosu a hluku. Pozrel sa na plačky, na pískajúceho chlapca, na nariekajúcich príbuzných a jeho tvár stvrdla.

Zvýšil hlas:

„Prečo robíte krik a plačete? Dieťa nezomrelo, ale spí.“

V tej chvíli nárek ustal.

Plačky prestali kvíliť. Chlapec spustil píšťalu od úst. Susedia sa na seba pozreli a po dvore sa rozlial posmešný, cynický smiech.

„Čo ten blázon tára?“ ozval sa starý tesár zo susedstva. „Dievča je studené ako mramor! Videl ju lekár Nikomedes, videli ju ženy! Už jej tuhnú prsty na nohách a on povie, že spí!“

Začali sa mu posmievat' do očí. Bol to ten trpký, surový posmech ľudí, ktorí poznajú smrť príliš dobre na to, aby verili lacným rečiam potulných kazateľov.

Ježiš sa s nimi nehádal.

Jeho hlas bol zrazu prísny a veliteľský: „Všetci von.“

Vlastnými rukami ich vytlačil z dvora. Prikázal Šimonovi a Jánovi, aby zatvorili ťažkú drevenú bránu a zaistili ju dubovou závorou. Na dvore zostalo ticho.

Vzal mňa a Chanu za ruky. Prikázal svojim trom uče-

níkom, aby šli za ním, a prekročil prah vnútornej izby.

10. Talítha kum

Vnútri vo vnútornej izbe bolo ticho, šero a studený prieván.

Na nízkom drevenom ležadle z olivového dreva v rohu miestnosti ležalo bezvládne telo mojej dcéry.

Mala na sebe bielu ľanovú tuniku, ktorú jej Chana obliekala na sabat. Ruky mala prekrížené na studených prsiach, oči zatvorené, voskovo bledé líca prepadnuté a okolo úst tenkú modrastú linku. Na nízkej stoličke vedľa ležadla už ležali pripravené pruhy jemného ľanového plátna na zavinutie do rubáša a kamenná miska s myrtovým olejom a aloou. Vo vzduchu visela ťažká, sladkastá, nezameniteľná vôňa smrti, zmiešaná so spálenými bylinami z Gileádu, ktoré tam pred odchodom zanechal grécky lekár.

Šimon, Jakub a Ján vošli za nami a zostali stáť pri vchode, chrbtami opretí o čadičové kvádre steny. Hľadeli na dievča so zatajeným dychom. Šimon si zložil ruku z opaska a sklonil hlavu. Poznal Tamaru od malička, vídal ju behávať po brehu a jeho vlastné dcéry sa s ňou hrávali pri studni.

Chana sa s tichým, zúfalým vzlykom hodila na kolenná k ležadlu, čelom udrela o drevený rám a chytila chladnúce chodidlá svojej dcéry do dlaní. Ja som stál pri ve-

rajach dverí, ochromený, neschopný urobiť krok. Moje srdce bilo v nepravidelných, bolestivých úderoch.

Videl som jej drobné nohy vytŕčajúce spod plátna. Boli nehybné. Boli to nohy mŕtvoly.

Ježiš pristúpil k ležadlu.

Nespravil žiadne magické rituály. Nezapaľoval kadidlo, nevzýval mená anjelov, nerecitoval žalmy za mŕtvych.

Jednoducho sa sklonil.

Natiahol pravú ruku a vzal Tamaru za jej studenú, bezvládnú dlaň.

Podľa Zákona sa v tej sekunde dopustil najťažšieho rituálneho previnenia: dotkol sa mŕtveho tela (*tumat met*). Kto sa dotkne mŕtveho, je nečistý sedem dní a musí byť pokropený vodou očisťovania s popolom z červenej jalovice na tretí a siedmy deň. Kňazi a učitelia Zákona sa mŕtvolám vyhýbajú na desať rokov.

No on sa nebál poškvrny. Tam, kde vstúpil on, smrť nemala moc poškvrňovať; jeho čistota a život prehltili smrť.

Stisol jej prsty. Pozrel sa na jej nehybnú tvár a prehovoril tichým, hlbokým hlasom v rodnej aramejčine, akým otec budí svoje dieťa do školy:

„*Talitha kum!*“

To v preklade znamená: „*Dievča, hovorím ti, vstaň!*“

A vtedy sa to stalo.

Nevidel som žiadne svetlo z neba. Nepočul som hrmenie.

Iba som videl, ako sa Tamarino brucho náhle nadvihlo v hlbokom, prudkom nádychu. Do jej popraskaných pier sa vliala čerstvá červená krv. Jej očné viečka sa zachveli, otvorili sa a jej tmavé oči sa pozreli priamo do Ježišovej tváre.

Pustil jej ruku.

V izbe bolo počuť len šuchot ľanového plátna.

Tamara sa pomaly, s neuveriteľnou ľahkosťou posadila na ležadle. Pozrela sa na Ježiša, ktorý stál nad ňou s miernym úsmevom na perách, potom obrátila zrak na mňa a na matku. V jej tvári nebol žiaden strach, žiadna hrôza z priepasti, z ktorej sa práve vrátila. Vyzerala presne tak, ako vyzerala každé ráno, keď sa prebúdzala po pokojnej letnej noci – trochu rozospatá, s jemným rumencom na lícach a s čistým pohľadom dieťaťa.

Spustila svoje bosé nohy z ležadla na chladnú kamennú podlahu. Postavila sa.

Stála rovno na vlastných nohách. Urobila jeden krok dopredu, potom druhý, tretí. Jej chôdza bola istá, pevná, bez zaváhania. Malo to dievča dvanásť rokov a pred piatimi minútami bolo tuhou mŕtvolou, pripravenou na rubáš a pohrebnú jaskyňu.

Chana vykrikla. Nebol to plač, nebol to ani krik bolesti; bol to hlboký, hrdelný, bezslovný výkrik takého nesmierneho ohromenia, aký človek vydá zo seba len raz za život. Hodila sa na kolená k nohám svojej dcéry, objala jej stehná, zaborila tvár do jej bielej tuniky a bozkávala jej teplé chodidlá a lýtko, zmáčajúc ich prúdom horúcich

slz.

Ja som sa chrptom oprel o studenú čadičovú stenu izby a pomaly, bezvládne som sa zosunul na podlahu.

Moje nohy ma neudržali. Kosti v mojom tele ako by stratili všetku silu. Hľadel som na svoju dcéru, ktorá natiahla ruku a pohladila svoju matku po vlasoch. Moje prsty nahmatali vo vrecku ťažký železný kľúč od schránky so zvitkami. Ten kľúč, ktorý bol pre mňa symbolom poriadku a čistoty, zrazu pripadal ako bezvýznamný kúsok starého hrdzavého kovu.

Moje ruky sa triasli tak divo, že kľúč od synagógy v mojom vrecku rinčal o kameň. Bol som ohromený takým nesmiernym úžasom, pred ktorým sa rozum človeka zastaví a zlyhá. Dievča, ktoré bolo pred desiatimi minútami mŕtve, stálo uprostred izby, žmurkalo do svetla a dýchalo.

11. Chlieb a ticho

Ježiš stál pri dverách.

Neusmieval sa víťazoslávne. Nevyšiel na dvor, aby ukázal dievča posmievačom a dokázal svoju moc pred zástupom.

Obrátil sa k nám s prísnou tvárou. Jeho hlas bol večný a nekompromisný. Prísne nám prikázal, aby sa o tom nikto v meste nedozvedel:

„Nikomu nehovorte, čo sa tu stalo,“ povedal ticho. „Povedzte susedom, že dievča malo hlboký záchvat a prebralo sa. Nechcem tu zástupy s fakľami. Nechcem krik na uliciach.“

Pozreli sme naňho. Nechápali sme. Ako sa dá utajiť vzkriesenie dcéry pred mestom, ktoré už počulo píšťaly plačiek? No jeho pohľad bol taký neoblomný, že sme obaja iba mlčky prikývili.

A potom dodal vec, ktorá ma dorazila viac ako samotný zázrak.

Pozrel sa na Tamaru, ktorá tam stála v bielej tunike, trochu zmätená z toľkého kriku, a povedal matke celkom obyčajným, každodenným hlasom:

„Dajte jej jesť.“

Dajte jej jesť.

Žiadne posvätné príkazy. Žiadne náboženské sľuby. Žiadna požiadavka na obete v Jeruzaleme. Iba obyčajná, pozemská starosť o hladné dieťa, ktoré štyri dni nemalo v ústach ani kôrku chleba.

Chana vyskočila. Vbehla do kuchyne a o chvíľu pri-niesla na drevenom tanieri jačmenný posúch, kúsok ovčieho syra a misku sušených fíg.

Sadli sme si na podlahu.

Tamara sedela medzi nami. Vzala do rúk kus chleba, odhryzla z neho a začala prežúvať. Počúval som zvuk jej zubov drviacich jačmennú kôrku. Bol to ten najkrajší zvuk, aký som v živote počul.

Ježiš nečakal na poďakovanie.

Kým Tamara jedla figy, potichu otvoril zadné dvere vedúce do úzkej uličky za domom. Spolu so Šimonom, Jakubom a Jánom vyšiel von do horúceho popoludnia a stratil sa medzi čadičovými domami Kafarnaumu.

Zostal som sedieť na podlahe.

Vytiahol som z puzdra ťažký železný kľúč od synagógy. Pozrel som sa naň. Na jeho zuboch bol prach z cesty a kvapka zaschnutého Tamarinho octu. Zovrel som studené železo v dlani. Ten kľúč už pre mňa nemal rovnakú váhu; zrazu to bol iba kúsok vykovaného kovu, ktorý nedokázal otvoriť dvere k Božiemu milosrdenstvu ani o piad'.

Zajtra bude sabat.

Budem musieť ísť do synagógy. Budem musieť odomknúť schránku so zvitkami Zákona. Budem musieť sedieť v prednej lavici vedľa Chananjáša a počúvať jeho reči o tom, ako treba prísne oddeľovať čisté od nečistého a vyhnat' z mesta každého, kto sa dotkne mŕtvolu alebo krvotokej ženy.

A ja budem sedieť na tej lavici a budem mlčať.

Budem mlčať, lebo žiadne slová nedokážu opísať to, čo sa v to poludnie stalo v mojom dome a na ceste z prístavu.

Viem, že predstavení rady budú vymýšľať nové predpisy, budú merať vzdialenosť od nečistých na lakte a budú skúmať, či je človek hodný vstúpiť do domu Božieho. No ja viem niečo iné.

Viem, že v to poludnie sa tá najnečistejšia, najopo-

vrhovanejšia žena v celom meste dotkla strapca jeho odevu a namiesto toho, aby ho poškvnila, jeho čistota uzdravila jej telo a vrátila jej dušu do spoločenstva živých. A viem, že ten istý človek prekročil prah môjho domu, chytil do ruky mŕtvolu môjho jediného dieťaťa a smrť pred jeho hlasom utiekla ako nočný tieň pred vychádzajúcim slnkom.

Môj starý svet prísnych kamenných múrov a posvätných zákazov sa rozpadol na márne kúsky. Železný kľúč v mojom vrecku oťažel ako olovo – lebo načo sú kľúče a zámky tam, kde život prúdi priamo od Stvoriteľa?

Nech si vezmú prednú lavicu. Nech ma vylúčia zo synagógy, ak chcú.

Moja dcéra žije. Sedí pri stole, je jačmenný chlieb s medom a jej dych je teplý, tichý a pravidelný ako letné poludnie na brehu nášho jazera. Vstal som, podišiel k nej a položil dľaň na jej hlavu. Cítil som pod prstami husté čierne vlasy, ešte vlhké od potu a levanduľového oleja, a teplo jej čela. Pozrela na mňa svojimi veľkými tmavými očami a v kútikoch úst sa jej mihol slabý, unavený úsmev. Bol to pohľad dieťaťa, ktoré sa práve zobudilo z dlhého, ťažkého sna do známeho, bezpečného dňa.

Vyšiel som na vnútorný dvor. Slnko sa pomaly skláňalo k západu a jeho zlaté svetlo zalievalo čadičové strechy nášho mesta. Sadol som si na nízky kamenný múrik pri cisterne na dažďovú vodu. Pozrel som sa na svoje ruky. Boli to ruky muža, ktorý si tridsať rokov úzkostlivo strážil každý krok, aby sa nedotkol ničoho nečistého.

ho. A predsa to najsvätejšie, čo som v živote zažil, prišlo vo chvíli, keď padli všetky ceremoniálne priehrady. Videl som, ako rituálna čistota ustúpila pred zmilovaním. Videl som dvoch ľudí, ktorých Zákon odsúdil na samotu a smrť, ako stoja uprostred spoločenstva a dýchajú. Z prístavu sa ozýval obvyklý večerný ruch: rybári vyťahovali člny na kamene, predavači balili prútené stánky a deti sa smiali pri vode. Od jazera vial chladný večerný vietor, ktorý niesol vôňu soli a sušených rýb. Nikto z nich netušil, aká priepasť sa dnes otvorila a znova ztvorila v mojom dome. No ja som to vedel. A to poznanie mi stačilo na celý zvyšok života.

Za príbehom

Biblický základ

Evanjelium podľa Marka, 5. kapitola, verše 21–43; paralelné miesta: Evanjelium podľa Matúša, 9. kapitola, verše 18–26; Evanjelium podľa Lukáša, 8. kapitola, verše 40–56.

Kľúčové verše (Slovenský ekumenický preklad)

Mk 5,22–23: „*Tu prišiel jeden z predstavených synagógy menom Jairus, a len čo ho uvidel, padol mu k nohám a veľmi ho prosil: Moja dcéra zomiera. Poď, vlož na ňu ruky, aby ozdravela a žila!*“

Mk 5,30: „*Ježiš hneď spoznal, že z neho vyšla sila; obrátil sa k zástupu a spýtal sa: Kto sa dotkol môjho odevu?*“

Mk 5,34: „*On jej povedal: Dcéra, tvoja viera ťa zachránila. Choď v pokoji a buď uzdravená zo svojho trápenia!*“

Mk 5,35–36: „*Kým ešte hovoril, prišli z domu predstaveného synagógy so správou: Tvoja dcéra zomrela. Načo ešte unúvať učiteľa? Keď Ježiš počul, čo hovoria, povedal predstavenému synagógy: Neboj sa, len ver!*“

Mk 5,39: „*Vošiel a povedal im: Prečo robíte krik a plačete? Dieťa nezomrelo, ale spí.*“

Mk 5,41–43: „*Chytil dieťa za ruku a povedal mu: Talitha kum!, čo v preklade znamená: Dievča, hovorím ti, vstaň! Dievča hneď vstalo a chodilo; malo totiž dvanásť rokov. A zmocnil sa ich nesmierny úžas. Prísne im prikázal, aby sa o tom nikto nedozvedel, a povedal, aby jej dali jesť.*“

Čo pochádza z Písma

Presný literárny „sendvič“ (typická markovská kompozícia dvoch prepletených príbehov): príchod Jaira, predstaveného synagógy (*archisynagogos*), jeho pád k Ježišovým nohám a prosba o záchranu dvanásťročnej dcéry (*thygatrion*); sprievod cez tlačiaci sa zástup; anonymná žena s dvanásťročným krvotokom, ktorá minula celý majetok na lekárov bez úspechu; jej tajný dotyk strapca Ježišovho plášťa a okamžité uzdravenie; Ježišovo vedomie, že z neho vyšla sila, a otázka „*Kto sa dotkol môjho odevu?*“; reakcia Petra/učeníkov na absurdnosť otázky v tlačnici; verejné vyznanie ženy v bázni a chvení; Ježišovo oslovenie „*Dcéra...*“; príchod poslov z Jairovho domu so správou o smrti dievčaťa („*Načo ešte unúvaš učiteľa?*“); Ježišovo povzbudenie „*Neboj sa, len ver!*“; vyčlenenie iba troch učeníkov (Peter, Jakub, Ján); príchod do domu plného kriku, náreku a plačiek; Ježišov výrok o spánku a následný posmech prítomných; vykázanie všetkých okrem rodičov a troch svedkov; uchopenie dievčaťa za ruku a aramejský príkaz „*Talitha kum!*“; okamžité vstanie a chodenie dievčaťa; nesmierny úžas rodičov; prísny zákaz rozhlasovania udalosti; praktický pokyn dať dievčaťu jesť. Všetky výroky Ježiša a svedkov sú citované doslovne podľa SEP.

Čo je literárne dotvorené

Meno dcéry Tamara a meno matky Chana (v evanjeliách sú bezmenné, dcéra je identifikovaná iba vekom). Meno a charakteristika gréckeho lekára Nikomedesa z Tiberia-

dy a presná cena jeho neúspešného zásahu (štyri strieborné šekely). Meno sluhu Obeda, ktorý priniesol správu o smrti. Pomenovanie krvotokej ženy menom Salome a jej sociálne zázemie v chatrči na okraji Kafarnaumu (v evanjeliách je anonymná; meno Salome je čisto literárne). Detailné zobrazenie vnútorného konfliktu Jaira: jeho spoločenská a náboženská prestíž ako predstaveného, tlak jeruzalemských kontrolórov (zákonník Chananjáš), hrozba straty úradu a kľúčov, kontrast medzi rituálnou čistotou a láskou k dcére. Pocit horkosti a zúfalstva Jaira vo chvíli, keď Ježiš zastavuje kvôli krvotokej žene. Tieto prvky nemenia biblickú správu, ale pomáhajú zviditeľniť spoločenskú a teologickú priepasť, ktorú Ježiš svojím konaním preklenul.

Dobové a sociálne poznámky

- **Úrad predstaveného synagógy (*archisynagogos*):** Nešlo o kňazský úrad, ale o volenú funkciu váženého laika zodpovedného za správu synagógy, majetok, udržiavanie budovy, pozývanie lektorov a kazateľov a dohľad nad poriadkom počas bohoslužieb. V hierarchii mesta išlo o jedného z najrešpektovanejších občanov. - **Rituálna nečistota krvotoku (Lv 15,19–33):** Výtok krvi robil ženu rituálne nečistou po celý čas jeho trvania. Akýkoľvek fyzický kontakt s ňou prenášal nečistotu na druhých. To viedlo k úplnej sociálnej, manželskej a náboženskej izolácii trvajúcej dvanásť rokov. Žena sa dotkla pravdepodobne strapca (*cicit*) na Ježišovom plášti, ktorý bol predpísaným znakom vernosti Božím prikázaniám (Nm

15,37–41). Ježišovo verejné odhalenie jej dotyku nebolo ponížením, ale nevyhnutnou sociálnou rehabilitáciou: pred celým mestom ju vyhlásil za čistú a oslovil ju rodinným termínom „*Dcéra*“. - **Rituálna nečistota mŕtveho tela (Nm 19,11–22):** Dotyk mŕtvol bol najvyšším stupňom nečistoty (*ab ha-tum'a*). Tým, že Ježiš vzal mŕtve dievča za ruku, riskoval okamžité odsúdenie a sedemdňovú nečistotu. Text však ukazuje opačný tok moci: namiesto toho, aby smrť poškvrnila Ježiša, Ježišov život zničil smrť. - **Pohrebné zvyky a plačky:** Podľa židovských tradícií (neskôr zaznamenaných v Mišne, *Ketubot* 4,4) aj ten najchudobnejší muž musel pri pohrebe svojej ženy alebo dieťaťa najať aspoň dvoch hráčov na píšťaľe a jednu nariekajúcu ženu (plačku). V dome bohatého predstaveného synagógy bol krik a hluk o to okázalejší. Smiech plačiek nad Ježišovým výrokom o spánku dokazuje nepochybnú klinickú istotu smrti dievčaťa.

Odporúčané čítanie

- Evanjelium podľa Marka, 5. kapitola, verše 21–43.
- Evanjelium podľa Lukáša, 8. kapitola, verše 40–56.
- Evanjelium podľa Matúša, 9. kapitola, verše 18–26.
- Kniha Levitikus, 15. kapitola, verše 19–33 (predpisy o nečistote).
- Kniha Numeri, 19. kapitola, verše 11–22 (nečistota z mŕtveho tela).

Prečo tento svedok

Jairus patrí do sveta posvätného poriadku, prísnych hráníc a náboženskej dôstojnosti. Konfrontácia dvoch žien –

dvanásťročnej dcéry váženého predstaveného a dvanásť rokov vylúčenej nečistej žobráčky – ho núti zahodiť všetky predsudky. Vidí, že Božia moc nehľadí na rodokmeň ani na čistotu šiat, ale na vieru, ktorá riskuje všetko.

Odišli mnohí

1. Remeslo a múka

Viem, čo je chlieb.

Vstávam tri hodiny pred úsvitom, v čase štvrtej nočnej hliadky, keď je Kafarnaum ešte čierne, nehybné a studené ako dno vyschnutej kamennej cisterny. Kým rybári na pláži ešte len vyťahujú siete na piesok a rímska stráž pri colnici mení hliadku pri ohni, ja už stojím vo svojej dielni. Moje prvé kroky smerujú k peci.

Pec je postavená z hrubých čadičových kvádrov vymazaných žltou hlinou zmiešanou s plevami, ovčou srsťou a rozdrvenými jazernými mušľami. Musím ju rozkúriť suchým drevom zo starých vyklčovaných olivových pňov a suchou trstinou nasekanou na brehu jazera. Pec musí mať svoju presnú teplotu. Nesmie byť divá a prchavá, aby kôrka nezhorela dočierna skôr, než sa prepečie hutná striedka; a nesmie byť vlačná, aby posúch nesplasol a nezostal ťažký, lepkavý a surový ako kus riečneho blata.

Uprostred dielne stojí veľký mlynský kameň z porézneho čierneho čadiča. Každý večer priviažem k drevenému oju slepého mula a zviera kráča v kruhu, hodinu za hodinou, kým sa zrno nerozdrví na jemný prášok. Používam tvrdý jačmeň z nížiny Genezaret a pšenicu z náhorných plošín Hauránu. Jačmeň je tmavší, ťažší, má v sebe trpkú chuť zeme a dáva chlieb chudobným; pše-

nica je svetlá, jemná, určená pre domy bohatých kupcov a predstavených synagógy.

Preosejem dve miery jačmennej múky cez husté konské sito. Skúšam teplotu pece starým spôsobom nášho cechu: hodím na rozpálenú kamennú podlahu štipku suchej múky. Ak múka okamžite sčernie a zadymí, pec je divá a spálila by spodok; ak zostane biela, je vlažná a chlieb by nevyrástol. Múka musí v priebehu troch úderov srdca zozlatnúť a rozvoňať sa po orechoch. Vtedy viem, že kameň je pripravený.

Pridám hrubú morskú soľ z karaván od Mŕtveho mora, vlažnú vodu z obecnej studne a kúsok starého, vykysnutého cesta z predchádzajúceho dňa – *se'or*, kvas, ktorý v našej rodine udržiavame a kŕmime už tretiu generáciu v kamenných hrncoch prikrytých vlhkým plátnom.

Keď miesim cesto na širokej cédrovej doske, nepotrebujem svetlo olejovej lampy. Moje dlane poznajú cesto lepšie ako moje oči. Cítim pod prstami každý uzol, každú hrudku nerozomletého zrna. Cítim, ako sa lepok pod tlakom dlaní natáhuje, ako hmota ožíva pod teplom môjho tela, ako dýcha, mäkne a začína jemne kysnúť.

V Galilei v tom čase nebolo ľahko zohnať čisté zrnó. Rímska správa v Cézarei si vyberala daň v obilí – *annona militaris* – na vydržiavanie posádok v pevnostiach pozdĺž hraníc. Kupci z Damasku skupovali tvrdú hauránsku pšenicu priamo na poliach a vyvážali ju na vozoch k pobrežiu, takže v Kafarnaume zostával väčšinou len hrubý jačmeň. Každé vreco malo svoju cenu v medených

asoch a každá neúroda znamenala, že rodiny v meste jedli placky z mletých žalúdov a šošovice.

Drevené uhlie a suché polená mi každé dva týždne vozil na dvoch muliciach starý drevorubač z lesov pod horou Tábor. Poznal som každý druh dreva: dub horí pomaly a dáva hlboký, stabilný žiar na hrubé posúchy; suchý tamarišok blčí rýchlym, bielym plameňom vhodným na rýchle zohriatie kameňa; a olivové drevo rozvoňáva po starom oleji a dáva chlebu tú najkrajšiu, chrumkavú zlatistú kôrku.

Ráno, keď vyťahnem prvú várku z pece na drevené rošty, celá ulička ožije. Vôňa čerstvého pečeného chleba sa valí ponad kamenné múry dvorov a prebúdza spiace mesto. Prichádzajú prví kupci: chudobné vdovy s dvoma medenými prutot v dlani, pre ktoré je jeden posúch jedinou stravou na celý deň; rímski vojaci zo strážnice, ktorí chcú biely pšeničný chlieb a platia strieborným denárom; aj rybári, ktorí berú tri bochníky na loď pred vyplávaním na jazero.

Každý z nich hľadá to isté: silu žiť ďalší deň pod slnkom.

Chlieb nie je tajomstvo pre mudrcov. Chlieb nie je prelud pre básnikov. Chlieb je každodenná, neúprosná, tvrdá robota: mozole na dlaniach, horúčava z ohniska, ktorá vám páli obočie a vysušuje kožu na tvári, a biely múčny prach, ktorý vám sadá na pľúca tak hlboko, že v noci kašlete bielu slinu.

A predsa má chlieb v našom národe zvláštnu, posväť-

nú váhu.

Môj starý otec kedysi slúžil ako pomocník v chráme v Jeruzaleme. Rozprával mi o predkladných chleboch – *lechem ha-panim*, chleboch tváre. Každý sabat kňazi kládli na zlatý stôl vo svätyni dvanásť veľkých pšeničných posúchov, upečených z najčistejšej bielej múky bez kvasu, posypaných čistým kadidlom, jeden za každý kmeň Izraela. Tie chleby tam ležali pred tvárou Hospodina celý týždeň, ako večná zmluva a pripomienka toho, že Boh sýti svoj ľud. Smeli ich jesť iba posvätení kňazi v nádvorí chrámu, s umytými rukami a nohami.

Vyrástol som s vedomím, že chlieb patrí Bohu. No ten chlieb, ktorý som piekol ja v Kafarnaume, nebol chleboom tváre. Bol to obyčajný, drsný jačmenný chlieb pre rybárov, ktorí mali vrecká deravé a žalúdky prázdne.

Volám sa Menahem.

Môj otec piekol chlieb pre rímsku posádku v Magdale za starého Herodesa Veľkého a ja ho už tridsať rokov pečiem pre rybárov, remeselníkov a kupcov v Kafarnaume. V tomto meste niet človeka, ktorý by nejedol moje posúchy. Poznal som colníka Léviho; pamätám si ten večer, keď za mnou do dielne vběhol jeho mladý pisár Baruch so štyrmi striebornými denármi v dlani a kúpil celú moju zásobu na hostinu vyvrheľov. Sedel som potom na rohu ich dvora a videl som Léviho bielu sviatočnú tuniku. Poznal som aj rybára Šimona a jeho brata Ondreja, ktorým som dával jačmenné placky na dlh, keď v decembri prišla víchrica a jazero im nevydalo ani šupinu.

A práve preto, že viem, čo je chlieb a koľko mozoľov stojí jedno zrnko jačmeňa, som v to jarné popoludnie šiel za ním.

2. Tráva pod Golanmi

Bolo to na jar, v čase, keď sa blížila židovská Pascha. Tráva na svahoch pod Golanskými výšinami, na východnej strane jazera pri Betsaide-Júliase, bola svieža, vysoká a sýtozelená.

Šiel som tam so zástupom.

Nebola to plánovaná cesta. Už celé týždne hovorila celá dolná Galilea iba o ňom. Videl som na vlastné oči, ako uzdravoval chorých – slepých, ktorí zrazu žmurkali do jarného slnka, malomocných, ktorým sa koža vyčistila na dotyk ruky, a chromých, ktorí zahadzovali drevené barle do prachu cesty. Ľudia šaleli. Z dedín okolo jazera sa vyprázdňovali celé ulice; remeselníci nechávali kováčske vyhne vyhasnúť, roľníci nechávali pluhy uprostred brázdy a tisíce ľudí sa valili pešo po severnom brehu jazera, cez močaristé brody Jordánu, len aby boli pri ňom.

Kráčal som s nimi. Vzal som si len koženú kapsu s hrstou praženého zrna a plátenný plášť.

Vedľa mňa kráčal Gideon, kováč z Chorazinu, obrovský chlap s ramenami zvyknutými na ťažké kladivo, a Jo-

chanan, garbiar z Magdaly, ktorému ruky páchli moridlom a psím trusom.

Rozprávali sme sa o tom, čo sa pred týždňom stalo na juhu. V pevnosti Machérús dal tetrarcha Herodes Antipas sťať Jána Krstiteľa. Správa o Jánovej smrti preletela Galileou ako blesk. Ján bol pre nás hlasom na púšti, prorokom spravodlivosti, a jeho krv na palácovej dlážke volala po odplate. Ľudia zovierali päste. Vzduch bol plný očakávania vojny. Kto iný by mal pomstiť Jánovu krv a zvrhnúť nemravného tetrarchu, ak nie tento Nazaretský, o ktorom sám Ján povedal: *„Po mne prichádza mocnejší ako ja.“*

Cesta okolo severného cípu jazera mala vyše dvanásť míľ.

Brodili sme sa kalnou, bahnitou vodou v močarínach Jordánu pri ústí do jazera, šliapali sme po ostrých čadičových balvanoch, jarné slnko páliło do temena hlavy, no nikto necítil únavu. Na svahoch kvitli červené sasaniky a žltá horčica; zem voňala vlhcou a divým feniklom. V dave vládlo posvätné vzrušenie – atmosféra blížiacej sa Paschy, sviatku vyslobodenia z egyptského otroctva. Všetci verili, že v tento deň sa začne nový Exodus.

Keď sme dorazili na tie široké zelené lúky pod Golanmi, bolo nás tam päťtisíc dospelých chlapov. Nepočítajúc tisíce žien a detí, ktoré sedeli vzadu na kamenných terasách pod divými olivovníkmi.

Slnko prešlo cez zenit a začalo sa pomaly skláňať k západu. Horúčava pominula a od jazera začal viať

chladný večerný vietor.

A vtedy prišiel hlad.

Päťtisíc chlapov po celom dni chôdze v jarnom prachu. Žalúdky nám začali škvrkať ako prázdne mechy z kože kože. V tej pustatine nebolo nič – žiadne dediny, žiadne trhy, žiadne sýpky, žiadne zásoby proviantu. Učeníci boli bezradní. Počul som, ako Filip hovoril Ježišovi hlasom plným zúfalstva: *„Ani za dvesto denárov chleba nebude stačiť, aby sa každému ušlo aspoň trochu.“* Dvesto denárov! To bol celoročný zárobok rímskeho legionára alebo cena tridsiatich oviec. Kto by mal v pustatine pri sebe toľko striebra?

Vtom Ondrej, brat Šimonov, priviedol za ruku malého chlapca.

Chlapec mal cez plece prevesený jednoduchý prútený košík. V košíku mal svoje skromné zásoby na cestu, ktoré mu matka zabalila do čistého plátna: päť obyčajných jačmenných posúchov a dve sušené slané rybky z Magdaly.

Ja som tie posúchy videl zblízka.

Stál som sotva desať krokov od nich. Boli to presne také posúchy, aké sám pečiem každé ráno: tmavé, hrubé jačmenné placky chudobných ľudí, upečené na horúcom kameni, trochu prihorené na okrajoch od popola a dymu. Lacné, hrubé jedlo nádenníkov a rybárskych učňov.

Ježiš vzal tie chleby do rúk.

Prikázal zástupu, aby si posadal do skupín po päťdesiat a po sto na zelenú trávu. Zodvihol oči k nebu,

vzdal vďaka Bohu Otcovi starobylým požehnaním Izraela, dobrorečil a začal chleby lámať.

Učeníci chodili pomedzi sediacich ľudí a organizovali zástup do pravidelných radov.

Z výšky úbočia to vyzeralo ako pestrofarebné záhoňy kvetov – muži v hnedých a sivých vlnených tunikách, ženy v modrých a bielych plášťoch, deti s nohami zamazanými od blata. Vzduchom sa niesla vôňa rozmliaždených stebiel trávy, divého tymianu a chladného jazerného vánku.

Ježiš stál na miernom pahorku, aby ho všetci videli.

Podával kusy svojim dvanástim učeníkom a učeníci ich kládli do prútených košov a roznášali pomedzi jednotlivé rady.

To, čo nasledovalo, sa nedá vysvetliť žiadnymi zákonmi mlynárov, pekárov, prírody ani ľudského rozumu.

Tie chleby neubúdali.

Sledoval som jeho ruky ako jastrab. Bol som pekár; poznal som každý trik trhových podvodníkov, ktorí skrývajú tovar pod plachtami alebo majú dvojité dna v košoch. No tu nebolo žiadne plátno, žiadne skryté vozy za chrbtom. Stál na holom kameni, v jasnom popoludňajšom slnku. Z jedného posúcha odlomil kus, a v jeho dlani bol v tom istom zlomku sekundy ďalší celý, neporušený posúch. Lámal ich znova, znova a znova, stovky ráz, tisíce ráz, bez námahy, s pokojným, prirodzeným pohybom, akoby len naberal vodu

z nevyčerateľného prameňa.

Košé učeníkov boli stále plné. Keď Ondrej rozdal chlieb jednej stovke chlapov, v jeho koši bolo viac chleba, než keď s ním z kopca odchádzal. Chlieb rástol pod rukami ako živé tkanivo, akoby v tých piatich jačmenných plackách driemala sila celého stvorenia sveta.

Dostal sa rad aj na mňa.

Učeník Ján mi podal kus teplého jačmenného chleba a polovicu sušenej ryby.

Vzal som ten chlieb do dlaní. Prvá vec, ktorú som urobil ako pekáč, bola, že som k nemu privoňal. Páchol čerstvým jačmenným sladom a dymom z dreva. Odломil som kúsok kôrky a vložil som si ho do úst.

Bola to pravá jačmenná múka. Dobre vymiesená, správne osolená, s jemnou kyslosťou starého kvasu. Nebol to žiaden nebeský príznak, žiadne kúzlo, ktoré by sa po prehltnutí rozplynulo v žalúdku na hmlu. Bol to poctivý, hutný, sýty pozemský chlieb, ktorý zahnal hlad a vliel človeku do žíl novú silu.

Jedli sme všetci. Päťtisíc dospelých chlapov a tisíce žien a detí. Jedli sme toľko, koľko kto vládol.

A keď sme sa nasýtili, Ježiš prikázal učeníkom: *„Pozbierajte nalámané zvyšky, aby nič nevyšlo nazmar!“*

Pozbierali ich.

Dvanásť plných prútených košov nalámaných jačmenných kúskov zostalo ležať na zelenej tráve po tom, čo sa najedol celý zástup. Dvanásť košov z piatich

posúchov.

3. Kráľ bez zásobovacích vozov

Vtedy to v nás vybuchlo.

Pozreli sme sa na seba. Päťtisíc chlapov vstalo zo zeme. Boli tam rybári, roľníci, kameníci z Magdaly, ba aj zéloti, ktorí pod plášťami nosili krátke zakrivené dýky – *síky*.

Videl som ich oči. Horeli divým, neovládateľným plameňom nádeje.

„Rozumiete, čo to znamená?“ skríkol vedľa mňa Gideon, kováč z Chorazinu. Chytil ma za rameno a triasol mnou ako osikou. „Pozri sa naňho, Menahem! Tento človek nepotrebuje peniaze! Nepotrebuje vyberať dane na proviant! Nepotrebuje zásobovacie vozy, ktoré by sa vliekli za vojskom po skalách a ktoré by nám Rimania prepadli v roklinách!“

Mal úplnú pravdu. Každý rozumný Žid v Galilei okamžite pochopil obrovskú vojenskú a politickú moc toho zázraku.

Sedel som na tráve vedľa Gideona a pozeral som sa na dvanásť košov plných nalámaných posúchov. Ako pekár som vedel lepšie ako ktokoľvek iný, koľko vozov múky, koľko dreva a koľko hodín driny pri peci by bolo treba na nakŕmenie takého množstva chlapov. Na päťtisíc posúchov potrebujete štyridsať meríc múky

– to sú štyri plné vozy ťahané volmi! V skalnatých horách Dekapolisu a Judska vozy neprejdú; rímski jazdci ich prepadnú na prvom horskom priechode a pešiaci pomrú od hladu za tri dni.

A tento človek nepotreboval ani jeden voz. Nepotreboval mlyny, nepotreboval sýpky, nepotreboval drevené uhlie.

Stačilo mu vystrieť ruku a na holých skalách ležal chlieb.

„Menahem,“ šepkal Gideon a oči mu svietili v súmraku, „chápeš to? Rimania majú panciere, majú katapulty, majú cvičené kohorty. Ale ich vojaci musia jesť obilie, ktoré im vozia lode z Alexandrie. Ak obsadíme prístavy a tento Majster bude sýtiť našich bojovníkov na púšti, rímske légie sa rozpadnú za jediný mesiac! On je ten kráľ, ktorého nám sľúbili proroci!“

Prečo padlo každé židovské povstanie proti Rímu? Prečo Rimania pred tridsiatimi rokmi rozdrvili Judu Galilejského a pred ním ďalších vodcov? Pre hlad! Légie zablokovali cesty, spálili sýpky, vyrúbali olivové sady a obkľúčili vzbúrencov v skalných pevnostiach, kým od hladu nezačali jesť vlastné kožené opasky a sandále. Žiadna armáda v dejinách sveta nedokázala bojovať bez chleba.

A teraz tu stál človek, ktorý z jedného chlapčenského košíka nakrmil celú légii na holých skalách.

S takýmto vodcom by sme nepotrebovali ani meče. Mohol by viesť stotisíc chlapov cez púšť priamo na Jeruzalem. Mohol by nakrmiť celé vojsko pred hradbami

pevnosti Antónia. Keby rímska légia vytiahla zo Cézarey Prímorskej, stačilo by, aby Ježiš vystrel ruku, a rímske vojsko by vyhladoval, kým jeho vlastní bojovníci by jedli čerstvý chlieb priamo na bojisku!

„Vezmeme ho!“ kričal dav. Hlasy sa miešali v hromovom reve, ktorý otriasal úbočiami Golanov. „Urobíme ho kráľom! Hneď teraz! Vyhlásime ho za Mesiáša, za kráľa Izraela!“

Vykročili sme k nemu.

Chceli sme ho vziať násilím. Chceli sme ho zodvihnúť na ramená, posadiť ho na koňa a v triumfálnom sprievode vtiahnuť do Kafarnaumu a odtiaľ do Jeruzalema. Už sme videli koniec rímskej okupácie, koniec ponížujúcich daní, koniec stotníkov na našich uliciach.

No keď sme dorazili na vršok, kde predtým stál, nebol tam.

Rozplynul sa. Ušiel nám pomedzi prsty ako voda.

Odišiel sám na vrch, do pustých čadičových skál, kde nebolo ciest.

Nechcel našu korunu. Nechcel naše légie. Nechcel naše zástupy pripravené na krvavý boj.

Hľadali sme ho celú noc. Chlapi zapaľovali suchú trstinu a vetvy olív, pochodne blikali po úbočiach ako roj divých svätojánskych mušiek. Kováč Gideon kričal do roklín: „Rabbi! Vykúp Izrael! Čakáme ťa!“ Volali sme jeho meno do tmy, no z čiernych brál sa vracala len prázdna, posmešná ozvena vlastných hlasov. Chodili sme pomedzi trstinu na brehu, nazerali sme do rybárskych cha-

trčí a pýtali sme sa pastierov kôz. Nikto ho nevidel. Ušiel do samoty vrchu, ta, kde sa stretával so svojím Otcom, ďaleko od ľudského hluku a politického bláznenia.

Nad ránom pochodne dohoreli.

Zostali sme sedieť na studenej zemi, premrznutí až na kosť, s popolom vo vlasoch a s očami plnými dymu. Dvanásť prútených košov s jačmennými omrvinkami ležalo na udupanej tráve ako nemý pamätník nášho nepochopenia. Boli sme sýti, no v našich dušiach bola prázdnota človeka, ktorý našiel najväčší poklad na svete a potom ho nechal vypadnúť z deravého vreca.

4. Návrat do Kafarnaumu

Celú noc sme nespali.

Túlali sme sa po brehu, hľadali sme ho v jaskyniach, pýtali sme sa pastierov oviec. Ráno sme videli, že jeho učeníci nastúpili do jedinej lode, ktorá tam bola, a odplávali sami do tmy cez nočnú víchricu. Vedeli sme s istotou, že Ježiš na tú loď nenastúpil.

Odkiaľ sa teda vzal na druhej strane?

Okolo poludnia dorazili k východnému brehu malé rybárske lodičky z Tiberiady a Magdaly, ktoré v noci hľadali úkryt pred náhlou víchricou v zátokách pod Hipposom.

Najali sme si ich. Zaplatil som dva medené asy za preplavenie späť do Kafarnaumu.

Počas celej plavby sa na palube nehovorilo o ničom inom, len o nočnej búrke. Tiberiadski veslári prisahali, že takú nočnú smršť nezažili desať rokov. Vraveli, že okolo tretej nočnej hliadky, uprostred najdivokejšieho vlnobitia, videli na hladine jazera čosi neuveriteľné – siluetu postavy, ktorá kráčala po vode pomedzi spenené hrebene vln, akoby kráčala po pevnej kamennej ceste.

„Bol to prelud,“ tvrdil kováč Gideon a odpľul si cez palubu. „V noci, keď človek bojuje o život, vidí v penách aj vlastnú starú matku.“

No veslári krútili hlavami: „Videl to aj rybár Šimon na svojej lodi. Kričali od strachu, mysleli si, že je to prízrak z hĺbočiny. A potom ten prízrak nastúpil na ich loď a víchrica okamžite zhasla.“

Nerozumeli sme tomu. Boli to reči rybárov, ktoré bývajú plné zveličovania a nočných desov. No keď sme vystúpili na kafarnaumskom brehu, zistili sme, že mesto vrelo presne tými istými správami.

„Je tu!“ hovorili si ľudia na trhu s rybami. „Vrátil sa! Je v synagóge!“

Nerozumeli sme tomu. Ako mohol prejsť cez jazero bez lode uprostred nočnej víchrice? No nezaujímal nás záhady plavby. Zaujímal nás jediný: kráľ a chlieb.

Bežali sme k bielej synagóge.

Budova bola preplnená do posledného miesta, až praskala vo švíkoch. Vo vnútri bolo neznesiteľné dusno; stovky spotených tiel sa tlačili medzi vápencovými stĺpmi s vyrezávanými hlavicami, ľudia sedeli na oknách,

stáli na drevených laviciach pozdĺž stien a tlačili sa do dverí tak husto, že vzduch v miestnosti sa nedal dýchať.

V predných kamenných laviciach, otočených tvárou k Jeruzalemu, sedela mestská elita. Sedel tam predstaviteľný Jairus – jeho tvár bola zvlášťne pokojná a tichá, akoby bol duchom niekde úplne inde, stále ponorený do zázraku svojej vzkriesenej dcéry Tamary. Vedľa neho však sedeli zákonníci a farizeji vyslaní z jeruzalemského Sanhedrinu. Mali na sebe drahé plášte z egyptskej vlny s dlhými modrými strapcami, na čelách mali uviazané kožené modlitebné remienky *tefillin* a v rukách držali otvorené zvitky Tóry. Ich tváre boli tvrdé, chladné a neúprosné. Prišli sem s jediným cieľom: nachytať tohto galilejského proroka pri slove, usvedčiť ho z bludu a poslať správu veľrade do Jeruzalema.

A pod drevenou kazateľnicou, priamo pred schránkou so zvitkami, stál on.

Mal na sebe ten istý zaprášený vlnený plášť. Tvár mal pokojnú, prísnu, oči hlboké a nevyspaté.

Predstúpili sme pred neho. Bol som na čele zástupu spolu s kováčom Gideonom a rybármi, ktorí s nami včera jedli na tráve.

Spýtali sme sa ho s úctou, no s neskrývanou netrpezlivosťou:

„Rabbi, kedy si sa sem dostal?“

Čakali sme, že nám povie o svojom tajnom príchode. Čakali sme, že nadviaže na včerajší deň, že zvolá mužov Galiley a povie: *Pripravte sa, čas sa naplnil, začíname boj*

za oslobodenie Izraela.

Namiesto toho sa na nás pozrel.

V jeho hlase nebolo ani stopy po nadšení. Bol v ňom chladný, trpký smútok, ktorý nám zrazil úsmevy z tváří:

„Veru, veru, hovorím vám: Nehľadáte ma preto, že ste videli znamenia, ale preto, že ste jedli z chlebov a nasýtili ste sa.“

Zarazili sme sa.

Pozrel sa na mňa, priamo do mojich očí, a pokračoval:

„Nepracujte pre pominuteľný pokrm, ale pre pokrm, ktorý zostáva pre večný život, ktorý vám dá Syn človeka; lebo toho označil Otec, Boh, svojou pečatťou.“

To bola prvá studená sprcha.

Nechcel hovoriť o vojsku. Nechcel hovoriť o chlebe pre žalúdky. Začal hovoriť o „večnom živote“, ako nejaký potulný kazateľ z Judskej púšte.

My sme sa však nevzdávali. Povedali sme si: Skúša nás. Chce vidieť našu vieru, chce vidieť, či poznáme Písmo a tradíciu otcov.

V našich rabínskych školách sa od nepamäti učilo o dvoch vykupiteľoch: prvým vykupiteľom bol Mojžiš, ktorý vyviedol ľud z Egypta, a druhým vykupiteľom bude Mesiáš na konci vekov. A starí učenci jasne napísali: *Ako konal prvý vykupiteľ, tak bude konať aj druhý. Prvý vykupiteľ spôsobil, že manna padala z neba; a druhý vykupiteľ znova spôsobí, že manna bude padať na zem.*

A tak sme pred neho predstúpili s tou najsilnejšou zbraňou, akú sme mali v rukách:

„Aké znamenie teda urobíš, aby sme videli a uverili ti? Čo urobíš? Naši otcovia jedli mannu na púšti, ako je napísané: Dal im jesť chlieb z neba.“

Rozumiete tomu argumentu? Bol to neúprosný, dokonálny náboženský ťah:

Mojžiš krmil náš národ mannou celých štyridsať rokov! Každé jedno ráno padal jemný, biely chlieb priamo z oblakov na zem bez orania, bez siatia, bez mletia a bez pecí! Ty si nám včera dal jeden jačmenný posúch na tráve. Ak si väčší ako Mojžiš, ak si ten sľúbený druhý vykupiteľ, dokáž to! Urob to isté! Daj nám mannu každý deň! Zbav naše ženy driny pri žarnovoch, zbav nás mozolov a večného strachu o zajtrajšie ráno, a my ťa budeme nasledovať na kraj sveta a vyhlásime ťa za kráľa celého Izraela!

Zákonníci v predných laviciach súhlasne prikyvovali. Aj predstavený Jairus pozorne načúval. Bola to skúška pravosti proroka.

5. Chlieb, ktorý hovorí

Ježiš pristúpil bližšie k zástupu.

Jeho hlas zaznel s obrovskou autoritou, pred ktorou stíchli aj zákonníci v predných laviciach:

„Veru, veru, hovorím vám: Nie Mojžiš vám dal chlieb z neba, ale môj Otec vám dáva pravý chlieb z neba. Lebo Boží chlieb je ten, ktorý zostupuje z neba a dáva svetu život.“

Ľudia v synagóge si vydýchli. Znelo to nádejne! Znelo to ako prísľub nekončiaceho daru.

Vykriekli sme takmer jednohlasne:

„Pane, dávaj nám vždy tento chlieb!“

A vtedy to prišlo.

Vtedy vyslovil slová, ktoré roztrhali našu nádej na kusy a premenili zhromaždenie v synagóge na desivý teologický konflikt.

Neukázal na nebo. Neukázal na oltár. Ukázal prstom na svoju vlastnú hrud’.

„Ja som ten chlieb života. Kto prichádza ku mne, nikdy nebude hladovať, a kto verí vo mňa, nikdy nebude žízniť.“

Zavládlo hrobové ticho.

Starší v laviciach sa na seba pozreli. Videl som Chananjáša z Jeruzalema, ako si zaryl nechty do zvitku. Po laviciach sa začal šíriť hnevливý, syčivý šepot:

„Či to nie je Ježiš, syn Jozefov, ktorého otca a matku poznáme? Ako teda môže hovoriť: Zostúpil som z neba?“

Bola to pravda. Poznali sme jeho rodinu. Jeho bratia bývali kúsok odtiaľto; jeho sestry boli vydaté v Nazarete. Ako mohol obyčajný remeselník, človek z mäsa a kostí, tvrdiť, že zostúpil z neba ako Božia manna?

Každý rozumný rabín by v tej chvíli cúvol. Každý učiteľ by povedal: *Bratia, nerozumiете metafore. Hovorím o svojom učení, hovorím o mojich slovách, ktoré máte prijímať do srdca ako chlieb.*

Ale Ježiš necúvol ani o piad’.

Práve naopak. Pritvrdil. Posunul svoje slová do ro-

viny, ktorá pre židovské uši znela ako čisté, nefalšované šialenstvo alebo rúhanie:

Ježiš sa pozrel na zákonníkov, ktorí držali zvitky, a potom na zástup roľníkov a rybárov.

„Vaši otcovia jedli mannu na púšti a pomreli,“ povedal hlasom, v ktorom nebola žiadna ľútosť nad ich ilúziami. „Každý jeden z tých, čo jedli mannu z oblakov za čias Mojžiša, leží dnes v prachu pod kamenistými mohylami v Sinajskej púšti. Manna ich nezachránila pred hrobom. Manna nezastavila hnilobu kostí. Nasýtila ich žalúdky na pol dňa a na druhý deň boli znova hladní, znova reptali a nakoniec pomreli v neposlušnosti.“

Ukázal na seba.

„Toto je ten chlieb, ktorý zostupuje z neba, aby ten, kto z neho je, nezomrel. Ja som ten živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Ak niekto je z tohto chleba, bude žiť navždy. A chlieb, ktorý ja dám, je moje telo za život sveta.“

6. Krv a Zákon

Synagóga explodovala.

Zákonníci vyskočili z lavíc. Chlapi sa začali medzi sebou hádať, mávali rukami, kričali jeden cez druhého:

„Ako nám tento môže dať jesť svoje telo?“

To predseda prekračovalo všetky hranice ľudskej reči. Jesť ľudské telo? Bol to kanibalizmus? Boli to pohanské

ohavnosti sýrskych a egyptských tajných kultov, pred ktorými nás proroci varovali celé stáročia?

Pozeral som sa na Ježiša. Čakal som, že sa zarazí. Čakal som, že vidí ten odpor a zmätenie v tvárach svojich najvernejších učeníkov.

No on urobil pravý opak.

Podišiel k samému okraju vyvýšeného miesta. Pozrel sa do našich vytreštených tvárí a jeho hlas zaznel tvrdo, neúprosne, bez jedinej štipky súcitu s naším pohoršením:

„Veru, veru, hovorím vám: Ak nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život.“

Zmeravel som.

Piť jeho krv.

V tej chvíli mi v hlave vybuchli slová Tóry. Slová, ktoré ma otec učil od piatich rokov, slová, ktoré sú zapísané v sedemnástej kapitole knihy Levitikus a ktoré pozná každé židovské dieťa naspamäť:

„Krv žiadneho tela nebudete jesť, lebo životom každého tela je jeho krv. Ktokoľvek by ju jedol, bude vyhubený zo svojho ľudu!“

Zákaz krvi bol tým najposvätejším, najneporušiteľnejším pilierom celej našej viery od stvorenia sveta.

Už praotcovi Noachovi po potope sveta Boh prikázal: *„Mäso však s jeho dušou, totiž s jeho krvou, nesmiete jesť!“* A v knihe Levitikus je to zopakované s takou desivou prísnosťou, pred ktorou sa triasli celé generácie: človek, ktorý by požil krv, bude vyfatý zo svojho ľudu, jeho meno bude vymazané a jeho duša prepadne zatrateniu. Žid

nesmie položiť do úst ani kus hovädzieho či jahňacieho mäsa, kým z neho nevytekla všetka krv a kým nebolo dôkladne nasolené hrubou soľou, aby v ňom nezostala ani jediná kvapka. Lovci na poliach museli krv ulovenej zveri okamžite vyliat' na zem a zasypať ju prachom, aby ju nevypil ani vták, ani poľná zver.

Prečo? Lebo v krvi je život! Krv patrí jedine Stvoriteľovi. Kto pije krv, privlastňuje si to, čo patrí Bohu, a stáva sa dravcom, krvilačnou šelmou alebo pohanom, ktorý sa spolčuje s démonmi podsvetia.

A teraz tu stál tento tesár z Nazareta, uprostred posvätnej kamennej synagógy v Kafarnaume, a pred zrakmi zákonníkov a predstavených nám hovoril, že ak nebudeme piť jeho krv, nebudeme mať v sebe život!

Žalúdok sa mi stiahol krčom.

Videl som, ako kováč Gideon vedľa mňa preglgol naprázdno a chytil sa za hrdlo. Jochanan, garbiar z Magdaly, zbledol ako krieda. Nebola to len urážka rozumu; bola to fyzická, telesná nevoľnosť, akú človek cíti, keď pred neho na stôl položia hnijúcu zdochlinu alebo pohanské obetné mäso poliate krvou.

A nehovoril to mierne.

V aramejčine použil surové slovo o hryzení, o trhaní zubami, o skutočnom žuvaní jeho mäsa:

„Kto je moje telo a pije moju krv, má večný život a ja ho vzkriesim v posledný deň. Lebo moje telo je pravý pokrm a moja krv je pravý nápoj. Kto je moje telo a pije moju krv, zostáva vo mne a ja v ňom.“

7. Tvrdá reč

Bolo to neznesiteľné.

V sále nastalo desivé, ťaživé ticho, v ktorom bolo počuť len prerývaný dych stoviek chlapov.

Pozrel som sa okolo seba. Vedľa mňa nestáli zvedavci z ulice. Stáli tam jeho učeníci. Chlapi, ktorí s ním chodili celé mesiace po celej Galilei. Boli tam rybári z Betsaidy, roľníci z Kány, remeselníci, ktorí preňho opustili svoje rodiny a domy.

Videli sme na sebe ten istý výraz: bezradnosť, odpor a hlbokú, krvácajúcu bolesť.

Boli sme ochotní položiť zaňho život v boji proti Rimanom. Boli sme ochotní hladovať s ním na púšti. Boli sme ochotní prijať ho ako proroka, ako Dávidovho syna, ako Božieho Mesiáša.

Ale nemohli sme zaprieť Zákon našich otcov. Nemohli sme sa vzdať zmluvy s Hospodínom pre reči, ktoré zneli ako rúhanie proti Bohu nebies.

Hluk v sieni zrazu utíchol a zmenil sa na zdesený, bezradný šepot.

Medzi učeníkmi nastala prudká hádka. Chlapi sa navzájom chytali za rukávy tuník.

„Čo to hovorí?“ šepkal chrapľavo Gideon a v očiach mal zúrivé sklamanie. „Počuli ste to? To nie je reč proroka! To je reč šialenca, ktorý zošalel z vlastnej slávy! Chce-

li sme z neho spraviť kráľa, chceli sme bojovať za slobodu nášho ľudu, a on nám tu káže jesť jeho mäso a piť jeho krv! Ak toto budeme hlásať po dedinách, ukameňujú nás ako rúhačov skôr, než prekročíme hranice Galiley!“

Jeden zo starších učeníkov, Jochanan, garbiar z Magdaly, muž, ktorý predtým predal svoju dielňu na spracovanie koží a zanechal rodinu, aby mohol ísť za ním, pomaly pokrútil hlavou. Mal v očiach horké slzy chlapa, ktorého celoživotná nádej sa práve zrútila do prachu.

Pozrel sa na Ježiša a povedal polohlasne vetu, ktorá visela vo vzduchu celej synagógy:

„Tvrdá je to reč. Kto to môže počúvať?“

Ježiš vedel, že reptáme. Videl, ako sa odťahujeme, ako cúvame k východu, ako sa vyhýbame jeho pohľadu.

Obrátil sa k nám a v jeho tvári nebol hnev. Bola v nej strašná, osamelá bolesť človeka, ktorý priniesol nebeský oheň na zem, no ľudia na zemi vidia iba dym:

„Toto vás pohoršuje? A čo až uvidíte Syna človeka vystupovať ta, kde bol predtým? Duch oživuje, telo nič neosoží. Slová, ktoré som vám povedal, sú Duch a sú život. Ale sú medzi vami niektorí, čo neveria.“

Nevysvetlil to.

Nepovedal: *Počkajte, bratia, poďte von na dvor a ja vám vysvetlím podobenstvo o obeti a baránkovi.* Nechal tie slová ležať pred nami ako vybrúsený meč z damascénskej ocele.

Buď prijmete mňa celého – s mojím telom, s mojou krvou, s mojím krížom a mojou smrťou – alebo nebudete

mať nič.

8. Odchod a vyznanie

To bol koniec.

V tej chvíli sa stalo to najsmutnejšie, čo som kedy videl: mnohí z jeho učeníkov sa otočili a viac s ním nechodili.

Videl som to na vlastné oči.

Nebol to hlučný, teatrálny odchod. Nebol to krik, hádzanie kameňov ani otvorená vzbura. Bolo to niečo oveľa horšie: bolo to tiché, mrazivé, postupné vyprázdňovanie synagógy.

Chlapi sa otáčali jeden po druhom. Muži, ktorí včera kričali, že ho urobia kráľom, muži, ktorí boli pripravení tiahnuť na rímske pevnosti, teraz skláňali hlavy k zemi, vyhýbali sa jeho pohľadu a pomalým, ťažkým krokom vychádzali cez vápencový portál na prašnú ulicu. Ich sandále šúchali po hladkých kamenných platniach s tupým, bezútešným zvukom porážky.

Odišiel Gideon, kováč z Chorazinu – ten istý Gideon, ktorý včera rátal rímske légie a sníval o slobodnom Izraeli; vyšiel von s ramenami ovisnutými, akoby mu niekto zlomil chrbát.

Odišiel Jochanan, garbiar z Magdaly, utierajúc si slzy do rukáva špinavej tuniky.

Odišli roľníci zo svahov Genezaretu, ktorí včera na

tráve sýti chválili Boha Abrahámovho.

Odišli rybári z Betsaidy, tkáči z Magdaly, obchodníci s vlnou aj desiatky tých, čo s ním prešli polovicu zeme a videli desiatky zázrakov.

Každý krok tých odchádzajúcich mužov znel v stíchnutej synagóge ako úder kamenárskeho kladiva do skaly.

Bolo to masové odumieranie nádeje. Celé to obrovské, rozbúrené hnutie, ktoré malo zmeniť beh dejín, sa v priebehu jednej hodiny zmenšilo na prázdnu kamennú sieň.

Zostal som stáť na prahu dverí.

V celej tej obrovskej kamennej sieni zostala sotva hĺstka ľudí.

Dvanásť jeho najbližší apoštoli stáli v polkruhu pod drevenou kazateľnicou. Vyzerali ako stroskotanci po stroskotaní lode na opustenom skalnom útese uprostred čierneho mora. Boli smrteľne bledí, zmätení, vystrašení.

Videl som Ondreja, ako si trie čelo dlaňou plnou mazoľov; videl som Jakuba a Jána, ako si bezradne vymieňajú pohľady. A vzadu, opretý o vápencový stĺp v tieni bočnej lode, stál Judáš, syn Šimona Iškariotského. Mal ruky zaryté do záhybov svojho pláštá, pery stiahnuté do tenkej, trpkej linky a v jeho tmavých očiach nebol smútok. Bol v nich chladný, kalkulujúci hnev človeka, ktorý si práve uvedomil, že vsadil na nesprávneho vodcu a že tento tesár z Nazareta namiesto dobytia Jeruzalema mierí priamo na popravisko.

Ježiš stál pred nimi sám.

Pozrel sa na tú opustenú dvanástku chlapov, ktorí s ním prešli každú cestu v Galilei, a v jeho hlase nebola žiadna výčitka, žiadny hnev, iba nekonečná, obnažená pravdivosť:

„Či aj vy chcete odísť?“

Nenútil ich. Nedržal ich sľubmi ani hrozbami. Nechal dvere otvorené pre každého jedného z nich.

Vtedy vystúpil Šimon Peter.

Starý rybár, chlap s mozoľnatými rukami a krivým chrbtom. Pozrel sa na Ježiša. V Petrových očiach nebolo pochopenie; ani on nerozumel rečiam o jedení tela a pití krvi. No v jeho hlase bolo niečo pevnejšie ako rozum – bola v ňom vernosť, ktorá videla skrz tmú:

„Pane, ku komu by sme šli? Ty máš slová večného života. A my sme uverili a spoznali, že ty si Boží Svätý.“

Počul som to vyznanie.

Stál som na prahu a každé Petrovo slovo ma bolelo. Chcel som mať jeho vieru. Chcel som mať tú slepú, detskú oddanosť, ktorá dokáže preskočiť priepasť Zákona a chytiť sa človeka, hoci hovorí nezmysly.

Ale ja som to nedokázal.

Ja som bol pekár. Bol som Žid, ktorý vyrástol na knihe Levitikus. Nemohol som prekročiť krv. Nemohol som zahodiť Tóru pre tesára, ktorý odmietol byť kráľom a namiesto toho ponúkal svoje vlastné mäso.

Otočil som sa chrbtom ku kazateľnici.

Nemohol som sa viac pozerať do jeho očí. Boli to oči,

ktoré vám videli až na dno žalúdka, videli každú zbabe-
lú myšlienku, každý medený as, ktorý ste kedy schovali
pred susedom.

Prekročil som vápencový prah synagógy a vyšiel
som na horúcu ulicu Kafarnaumu.

Poludňajšie slnko ma oslepilo ako blesk. Ulica pred
synagógou bola plná svetla, prachu a tepla. Z prístavu
sa niesol pach sušených rýb a dechtu, na rohu uličky os-
lák otáčal žarnov starého mlynára a dvaja chlapci sa há-
dali o hrst mandlí. Svet žil ďalej. Svet sa nezastavil preto,
že tesár z Nazareta rozprával o jedení vlastného tela.

Kráčal som pomaly dolu uličkou k svojej pekárni.

Každý krok bol ťažký, akoby som mal na nohách olo-
vené závažia z colných váh. V hlave mi stále znela chuť
toho jačmenného posúcha pod Golanmi. Bola to chuť do-
mova, chuť zeme, chuť záchrany. A predsa... predsa som
vedel, že som práve odmietol niečo, čo sa už nikdy ne-
zopakuje.

Pochopil som tú strašnú pravdu: on nám nechcel dať
chlieb, aby sme prežili. On chcel, aby sme zomreli – aby
sme zomreli sebe samým, svojmu Zákonu, svojim isto-
tám a svojim zmluvám, a prijali život, ktorý nie je z mú-
ky a vody.

A to bola cena, ktorú som ako pekár z Kafarnaumu
nedokázal zaplatiť.

9. Studená pec

Bolo neskoré popoludnie.

Mesto žilo svojím bežným, otupným životom. Rybári opravovali siete, na colnici rinčali medené mince, ženy niesli vodu zo studne. Nikto z nich nevedel, že pred chvíľou sa v synagóge zrútilo kráľovstvo, ktoré mohlo zmeniť svet.

Vošiel som do svojej dielne.

Vnútri bolo šero a chlad. Na drevenom stole ležala prázdna dieža na cesto a konské sito zapadnuté prachom. Pec bola studená; popol na ohnisku bol sivý a vyhasnutý.

Vzal som do rúk hrst' jačmennej múky z vreca.

Preosieval som ju pomedzi prsty. Bola jemná, biela, voňala suchou zemou a slnkom.

Zavrel som oči.

A v duchu som znova videl tie zelené lúky pod Golanmi. Videl som Ježišove ruky, ako lámu posúchy. Cítil som chuť toho chleba – najlepšieho, najčistejšieho chleba, aký kedy prešiel mojimi ústami. Bol to chlieb, ktorý nemal konca.

Prečo mu to nestačilo?

Prečo nám nemohol dávať ten chlieb každý deň? Boli by sme mu postavili trón zo zlata. Boli by sme zaňho zomreli na rímskych krížoch.

Prečo musel žiadať to, čo sme mu nemohli dať?

Oprášil som si múku z rúk o koženú zásteru.

Bolo to zvláštne gesto – gesto človeka, ktorý zatvára dvere za snom, ktorý bol príliš veľký a príliš nebezpečný pre obyčajného pekára.

Vzal som železné kresadlo a kúsok suchého práchna z olivového dreva. Uderil som kresadlom o pazúrik. Iskry vyleteli do tmy, prvá zachytila práchno a v chladnej peci zažiaril malý červený bod. Fúkal som doň, kým sa z trstiny nevzniesol tenký prameň bieleho dymu. Priložil som suché vetvy akácie a staré olivové polená. Plamene začali olizovať čadičové kvádre, oheň praskal a do studenej dielne sa pomaly, krok za krokom vracalo teplo.

Nalial som vodu do koryta. Začal som miesiť novú várku cesta na zajtrašie ráno.

Moje ruky pracovali samy od seba, v starom, naučenom rytme tridsiatich rokov: záber dlaní, prevrátenie cesta, pritlačenie, roztiahnutie. Svaly na chrbte ma boleli, múka sa znova vznášala vo vzduchu a sadala mi na obočie a fúzy.

Zajtra je nový deň.

Ráno pred svitaním prídu rybári od jazera. Príde Šimonova žena, príde starý Jochanan, prídu sluhovia z Léviho domu. Budú hladní, unavení z nočnej driny a budú chcieť svoje teplé jačmenné posúchy.

Položia mi na drevený pult dva medené asy a ja im podám chlieb zabalený v čistom plátne.

Dva asy za bochník. To je cena, ktorej rozumiem. To je chlieb, ktorý sa dá odvážiť na mosadzných váhach, chlieb, ktorý sa rodí z potu človeka a končí v jeho žalúdku.

ku. Každý bochník má svoju presnú mieru: štyri hrste múky, štipku soli, tri hlty vody. Nie je v ňom nič zložité, nič, čo by človeka desilo alebo nútilo voľiť medzi rozumom a poslušnosťou.

A ten druhý chlieb... ten nepochopiteľný, strašný chlieb, ktorý zostúpil z neba a ktorý je telom a krvou za život sveta...

Ten chlieb zostal v prítmí bielej synagógy s dvanástimi rybármi, ktorí nemali kam ísť a pre ktorých bolo slovo tesára drahšie ako vlastný rozum a vlastný život.

Pozrel som sa cez malé okno svojej pekárne von na prázdnu uličku. Vietor od hôr prinášal vlhkú vôňu trnia, prachu a vody. V diaľke na návrší stála biela synagóga, tichá a nehybná v nočnom tieni, ako kamenná pevnosť, ktorá prečkala kráľov aj prorokov. Nad jazerom sa pomaly rozlievalo ranné šero a studená voda Genezaretu sa ligotala ako roztavené olovo. Rybárske člny sa vracali k brehu a ich veslá ticho plieskali o hladinu. Vzal som drevenú lopatu, posypal jej povrch otrubami a vsadil som prvý bochník do rozžeravenej pece. Horúci vzduch ma udrel do tváre, známy pach pripáleného jačmeňa vyplnil celú miestnosť. Cítil som na ramenách príjemnú únavu poctivého remesla. Život pokračuje. A môj chlieb bude dnes chutiť presne tak, ako chutil včera.

Za príbehom

Biblický základ

Evanjelium podľa Jána, 6. kapitola, verše 1–15 (rozmnoženie chlebov) a verše 22–69 (reč o chlebe života a odchod učeníkov).

Kľúčové verše (Slovenský ekumenický preklad)

Jn 6,26–27: *„Ježiš im odpovedal: Veru, veru, hovorím vám: Nehľadáte ma preto, že ste videli znamenia, ale preto, že ste jedli z chlebov a nasýtili ste sa. Nepracujte pre pomínutelný pokrm, ale pre pokrm, ktorý zostáva pre večný život, ktorý vám dá Syn človeka.“*

Jn 6,31: *„Naši otcovia jedli mannu na púšti, ako je napísané: Dal im jesť chlieb z neba.“*

Jn 6,35: *„Ježiš im povedal: Ja som ten chlieb života. Kto prichádza ku mne, nikdy nebude hladovať, a kto verí vo mňa, nikdy nebude žízniť.“*

Jn 6,51: *„Ja som ten živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Ak niekto je z tohto chleba, bude žiť naveky. A chlieb, ktorý ja dám, je moje telo za život sveta.“*

Jn 6,52: *„Židia sa teda hádali medzi sebou a hovorili: Ako nám tento môže dať jesť svoje telo?“*

Jn 6,53–56: *„Ježiš im povedal: Veru, veru, hovorím vám: Ak nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život. Kto je moje telo a pije moju krv, má večný život a ja ho vzkriesim v posledný deň. Lebo moje telo je pravý pokrm a moja krv je pravý nápoj. Kto je moje telo a pije moju krv, zostáva vo mne a ja v ňom.“*

Jn 6,60: „Vtedy mnohí z jeho učeníkov, keď to počuli, povedali: Tvrdá je to reč. Kto to môže počúvať?“

Jn 6,66–69: „Od tej chvíle mnohí z jeho učeníkov odišli a viac s ním nechodili. Tu povedal Ježiš Dvanástim: Či aj vy chcete odísť? Odpovedal mu Šimon Peter: Pane, ku komu by sme šli? Ty máš slová večného života. A my sme uverili a spoznali, že ty si Boží Svätý.“

Čo pochádza z Písma

Zázračné nasýtenie päťtisícového zástupu z piatich jačmenných chlebov a dvoch rýb na trávnom svahu pri jazere pred židovskou Paschou. Reakcia zástupu: pokus vziať Ježiša násilím a urobiť ho kráľom. Ježišov únik do samoty na vrch. Nočná plavba učeníkov a Ježišov prechod po mori. Stretnutie so zástupom na druhý deň v synagóge v Kafarnaume. Celý teologický dialóg: odhalenie zištných motívov davu hľadajúceho materiálny chlieb; odkaz na mannu a Mojžiša; vyhlásenie „Ja som chlieb života“; hádka Židov o jedení tela; radikálne stupňovanie Kristových výrokov o jedení jeho tela a pití jeho krvi; pohoršenie a reptanie samotných učeníkov („Tvrdá je to reč...“); Ježišovo odmietnutie zmierniť svoje slová; masový odchod učeníkov; dramatická otázka Dvanástim: „Či aj vy chcete odísť?“ a Petrovo vyznanie viery. Všetky Kristove výroky a dialógy sú presne citované podľa SEP.

Čo je literárne dotvorené

Postava rozprávača Menahema, pekára z Kafarnaumu (ktorý sa objavil už v 2. príbehu zväzku pri Léviho sto-

le). Jeho remeselný a materiálny pohľad na chlieb, múku, pece a kvas. Detailná ekonomická a vojenská úvaha zástupu: chlieb bez zásobovacích vozov ako dokonalá zbraň proti rímskym légiám. Mená vedľajších účastníkov (kováč Gideon z Chorazinu, učeník Jochanan, garbiar z Magdaly). Vnútný teologický konflikt Menahe-
ma založený na texte Tóry (zákaz požívania krvi v knihe Levitikus). Záverečný návrat do chladnej pekárne a rozhodnutie zostať pri remesle a pominuteľnom chlebe. Tieto prvky nemenia biblickú udalosť, ale poskytujú jej hlbokú psychologickú a teologickú uveriteľnosť.

Dobové a teologické poznámky

- **Mesiášske a vojenské očakávania:** Galilea v 1. storočí bola ohniskom protirímskeho odporu (hnutie zélotov). Očakávaný Mesiáš mal byť novým Dávidom – politickým a vojenským osloboditeľom, ktorý vyženie pohanov a obnoví suverénne kráľovstvo. Zázrak nasýtenia päťtisícového zástupu vyvolal obrovskú vlnu mesiášskeho entuziazmu práve preto, že riešil najväčšiu logistickú slabinu povstalcov: zásobovanie proviantom v neúrodných horách. - **Zákaz pitia krvi v Tóre (Lv 17,10–14):** Pre židovského poslucháča bol Ježišov príkaz „piť moju krv“ kultúrnym a náboženským šokom prvej kategórie. V starozmluvnom práve bola krv sídlom života patriaceho výlučne Bohu; požitie krvi sa trestalo vyobcovaním (*karet* – vyťatie z Božieho ľudu). Ježiš zámerne neponúka predčasné eucharistické vysvetlenie (ktoré prišlo až pri Poslednej večeri), ale stavia poslucháčov pred radikálnu

voľbu: buď prijmú jeho samého ako zvrchovaný zdroj života prostredníctvom viery, alebo zostanú pri starom poriadku. - **Jazyková surovosť výroku (Jn 6,54):** Jánovo evanjelium v tejto pasáži prechádza od bežného slovesa *jesť* (*esthio/fagein*) k slovesu *trogo* (doslova hrýzť, prežúvať, drviť zubami). Táto realistická terminológia vylučovala akékoľvek čisto metaforické či gnostické zduchovenie Kristovho vtelenia a jeho obete. - **Kríza v Galilei:** 6. kapitola Jána je dôležitým medzníkom Ježišovho galilejského pôsobenia. Po tejto udalosti sa masová popularita končí; zástupy hľadajúce politického kráľa odchádzajú a okolo Ježiša zostáva iba úzke jadro učeníkov.

Odporúčané čítanie

- Evanjelium podľa Jána, 6. kapitola, verše 1–71.
- Evanjelium podľa Marka, 6. kapitola, verše 30–44 (paralela k nasýteniu).
- Kniha Levitikus, 17. kapitola, verše 10–14 (zákaz krvi).
- Kniha Exodus, 16. kapitola (dar manny na púšti).

Prečo tento svedok

Pohľad pekára, človeka, ktorý celý život zasvätil príprave chleba a pozná hodnotu každého zrna, dodáva príbehu mimoriadnu autenticitu. Menahem neodchádza preto, že by bol cynik alebo nepriateľ; odchádza preto, lebo Ježišove požiadavky presahujú jeho hranice Zákona a rozumu. Je to tichá tragédia človeka, ktorý videl zázrak na vlastné oči, no nedokázal urobiť krok viery do neznáma.

Doslov autora

Keď čítame evanjeliá po dvoch tisícročiach, ľahko podľahneme dojmu, že Ježišov svet bol posvätnou maľbou. Že prach neštípal v očiach, že mŕtve ryby na brehu nesmrдели a že zázraky prinášali len všeobecný potlesk a jasavú úľavu.

Skutočnosť bola oveľa tvrdšia a oveľa pravdivejšia.

Každý zázrak v evanjeliách mal svoju cenu. Keď posadnutý v Dekapolise našiel pokoj a zdravý rozum, dvetisíc zvierat zahynulo vo vode a majiteľ stáda musel ísť k veriteľovi prerokovať zmluvu so zníženým úrokom. Keď ochrnutý vstal a odišiel domov, v Šimonovej streche zostala diera, ktorú bolo treba pred dažďami nanovo vyplniť trámami a hlinou. Keď Lévi vstal od colníckeho stola, rímska správa požadovala vyúčtovanie a rybári z Kafarnaumu museli sedieť za jedným stolom s človekom, ktorý ich roky oberal o živobytie. A keď Ježiš na brehu zázračne nasýtil zástupy jačmenným chlebom, neprivedlo to ľudí k pokániu, ale k pokusu urobiť z neho politického vodcu – a keď odmietol, opustili ho.

Zázrak nie je lacná náplasť na pozemskú bolesť. Je to vpád večného Boha do rozbitého sveta, ktorý otriasa každou istotou, o ktorú sa človek opiera.

Tento zväzok je prvou sezónou edície *Tí, čo stáli blízko*. Jeho cieľom nie je moralizovať ani ponúkať lacné odpovede na otázky, ktoré Písmo samo necháva otvorené. Chce urobiť jedinú vec: vrátiť biblickému príbehu jeho

skutočnú váhu, vôňu, bolesť a cenu.

Písmo tvorí jeden nerozborný celok. Keď Ježiš pri jazere láme chlieb pre hladný zástup, v pozadí sa ozýva Elizeových dvadsať jačmenných chlebov z Baal-Šališe, ktorými prorok nasýtil sto mužov (2Kráľ 4,42–44). Keď učeníci cez sabat trhajú klasy na poliach pri jazere a Ježiš ich bráni, odvoláva sa priamo na Dávida na úteku, ktorý jedol posvätné chleby v kňazskom meste Nób (1Sam 21). Stará a Nová zmluva si neprotirečia – odpovedajú si cez storočia tými istými motívmi chleba, krvi, vody a zmluvy.

Erik Meliška

Historický a zemepisný prehľad Galiley

Tento prehľad zhŕňa základné politické, zemepisné a hospodárske reálie Galiley okolo roku 28–30 po Kr., v období pôsobenia Ježiša Nazaretského pri Genezaretskom jazere.

1. Politické usporiadanie

Po smrti kráľa Herodesa Veľkého (rok 4 pred Kr.) rímsky cisár Augustus rozdelil jeho kráľovstvo medzi troch Herodesových synov:

- **Herodes Antipas** (tetrarcha Galiley a Perey, vládol 4 pred Kr. – 39 po Kr.): Spravoval územie, kde sa odohráva väčšina príbehov tejto knihy. Sídlil najprv v Sepforise, neskôr postavil na západnom brehu jazera nové helenistické hlavné mesto Tiberias (pomenované na počesť cisára Tiberia), ktorému sa zbožní Židia spočiatku vyhýbali, pretože bolo postavené na starom pohrebisku.
- **Herodes Filip** (tetrarcha Gaulanitídy, Trachonitídy a Batanei, vládol 4 pred Kr. – 34 po Kr.): Spravoval územie na sever a severovýchod od jazera. Jeho sídlom bola Cézarea Filipova a prestaval rybársku dedinu Betsaida pri ústí Jordánu na mesto Julias.
- **Dekapolis (Desaťmestie)**: Združenie autonómnych helenizovaných miest na východ a juh od

jazera (vrátane Hipposu, Gadary, Pelly a Gera-zy), ktoré podliehalo priamo rímskemu legátovi provincie Sýria. Malo prevažne pohanské obyvatelstvo, vlastné grécke zákony a silné rímske vojenské posádky.

Kafarnaum ležalo priamo na hranici medzi územím Antipa a Filipa, čo z neho robilo dôležitý hraničný bod s colnou stanicou a posádkou stotníka.

2. Genezaretské jazero (Kineret)

- **Rozmery a poloha:** Sladkovodné jazero v hlbkej zlomovej prepadline Jordánu, približne 210 metrov pod hladinou Stredozemného mora. Dĺžka zo severu na juh je približne 21 km, najväčšia šírka 12 km, maximálna hĺbka okolo 43 metrov.
- **Klimatické podmienky:** Prepadlina spôsobuje teplé, takmer subtropické podnebie v údolí, zatiaľ čo okolité pahorky (najmä Golanské výšiny na východe a pohorie Horná Galilea na severe) siahajú do značných výšok. Cez rokliny (tiesňava Vádí Hamam pri Arbele) sa studené prúdy vzduchu prepadávajú na prehriatu hladinu jazera, čo vyvoláva bleskové víchrice s krátkymi, strmými vlnami.
- **Hospodárstvo a rybolov:** Jazero bolo povestné bohatstvom rýb (najmä tilapie – tzv. svätopeterská

ryba, mreny a malé sardinky *Acanthobrama terrae-sanctae*). Strediskom spracovania rýb bolo mesto Magdala (grécky *Taricheae* – „miesto solených rýb“), odkiaľ sa solené a sušené ryby vyvážali do Jeruzalema aj do Ríma.

3. Menový systém a ceny

V Galilei 1. storočia obiehali súbežne tri menové systémy:

1. Rímske mince:

- Denár (*denarius*): strieborná minca s obrazom cisára; predstavovala bežnú celodennú mzdu poľnohospodárskeho robotníka alebo rímskeho vojaka.
- As (*assarion*): bronzová minca; 1 denár = 16 asov.
- Kvadrant (*quadrans*): malá medená minca; 1 as = 4 kvadranty (1 denár = 64 kvadrantov).

2. Grécke mince:

- Drachma: strieborná minca hodnotovo takmer totožná s rímskym denárom.
- Didrachma (dvojdrachma): bežný ročný chrámový poplatok pre každého dospelého židovského muža.

- Lepton (hebr. *pruta*): najmenšia medená židovská minca; 1 kvadrant = 2 lepta.

3. Fénické mince:

- Týrsky šekel: strieborná minca s vysokou rýdzosťou striebra (94 %); jediná mena, ktorú jeruzalemský chrám prijímal na výmenu a na úhradu chrámovej dane.
-

4. Archeologické nálezy spojené s textom

- **Rybárska loď z 1. storočia („Ježišova loď“):** Objavili ju bratia Moshe a Yuval Lufanovci v roku 1986 pri brehu blízko Magdaly počas mimoriadneho sucha a poklesu hladiny jazera. Datovanie rádiokarbónovou metódou a keramikou určilo vznik medzi rokom 50 pred Kr. a 70 po Kr. Loď má dĺžku 8,27 metra, šírku 2,3 metra a hĺbku 1,25 metra. Bola opakovane opravovaná až dvanástimi druhmi dreva (najmä céder, borovica a dub) a uniesla až 15 ľudí.
- **Kafarnaum – dom apoštola Petra:** Vykopávky františkánskych archeológov (V. Corbo, S. Loffreda) odhalili pod byzantskou osembokou bazilikou z 5. storočia čadičový obytný komplex z 1. storočia po Kr. Jedna z miestností bola už v druhej polovici 1. storočia premenená na dom modlitby (*domus-ecclesia*), pričom jej steny

boli nanovo omietnuté a pokryté kresťanskými nápismi a grafitmi v gréčtine, aramejčine a sýrčine s menami Ježiša a Petra.

- **Kafarnaumská synagóga:** Slávna biela vápencová synagóga, ktorej monumentálne ruiny dnes v Kafarnaume stoja, pochádza zo 4. až 5. storočia po Kr. Priamo pod ňou však archeológovia odkryli masívne základy pôvodnej synagógy z čierneho čadiča z 1. storočia po Kr., kde Ježiš učil.
- **Hrobové jaskyne v Kursi a pri Gadare:** Na východnom brehu jazera sa nachádzajú strmé skalné svahy s množstvom prírodných i vytesaných hrobových komôr, ktoré slúžili ako pohrebiská pre okolité helenistické mestá a často sa stávali útočiskom vyhnancom a chorých.

Tiráž

Erik Meliška

Pri jazere

Edícia Tí, čo stáli blízko

Text © 2026 Erik Meliška

Obálka a ilustrácie © 2026 TriSoft Forever s.r.o.

Slovak edition © 2026 TriSoft Forever s.r.o.

Všetky postavy a udalosti v tejto knihe sú vymyslené. Akákoľvek podobnosť so skutočnými osobami alebo udalosťami je náhodná.

Vydalo vydavateľstvo TriSoft Forever s.r.o., 2026,
1. vydanie.

Jazyková korektúra: s podporou AI

Grafická úprava a sadzba: TriSoft Forever s.r.o.

kniznica.ixy.sk · vydavatelstvo@trisoft.sk

Ako táto kniha vznikla

Túto knihu sme vytvorili s výraznou pomocou nástrojov umelej inteligencie. Píšeme to otvorene, aby ste vedeli, čo držíte v ruke.

Čo urobil človek. Námet a myšlienkový základ knihy, jej stavbu, zadanie pre každú kapitolu, rozhodnutia o tom, čo v texte zostane a čo ide preč, a schválenie finálnej podoby pred vydaním. Bez tejto časti by kniha nevznikla – žiadny nástroj si ju nevymyslel sám.

Čo urobila umelá inteligencia. Prvé znenie kapitol podľa zadaní, redakčné pripomienky a revízie, jazykovú korektúru, ilustrácie a obálku.

Kto za to zodpovedá. Za obsah knihy – za jej tvrdenia, fakty aj prípadné chyby – zodpovedá autor a vydavateľ TriSoft Forever s.r.o., nie použitý nástroj.

Podiel AI: text – prvý draft a korektúra · ilustrácie – generované